DE OPTIMO STATV REIPVBLICÆ DEQVE NOVA INSVLA

VTOPIA

LIBRI

quos scripsit vir illustrissimus et eques

THOMAS MORVS

quosque elaboravit ediditque

THOMAS M. NVDIPES

TILBVRGIÆ
2019

THOMÆ MORI VTOPIA

DE OPTIMO STATV REIPVBLICÆ DEQUE NOVA INSVLA

VTOPIA

LIBRI

quos scripsit
clarissimus et doctissimus vir et eques

THOMAS MORVS

quosque elaboravit et denuo edidit

THOMAS M. NVDIPES

Tilburgiae
Aº MMXIX

ISBN 978-90-808719-7-7
Uitgeverij Stilus, Tilburg: www.stilus.nl/thomasmore

RERVM CONSPECTVS

AD GRATAM MEMORIAM PATRIS PIAMQVE
QVI ME A MORO NOMINAVIT

PROŒMIVM

Plus quingenti iam acti sunt anni, cum THOMAS SANCTVS MORVS, clarissimus et doctissimus vir et eques, libellum vere aureum, nec minus salutarem quam festivum, qui sententiis reconditis perfundit et exquisitis animos etiam nunc legentium nostros, in lucem edidit[1].

Quamquam viri feminaeque doctissimi, et ii, saeculis progredientibus, sane non pauci, verba libri huius fabulosi satirique Latina, commentariis vel verbis ipsis in linguas conversis vernaculas additis, edita divulgaverunt typis, opus vero hoc praebet eadem, non solum notis longitudinem vocalium indicantibus omnium exornata, sed etiam cum eorum interpunctione eis conventionibus accommodata, quae plus minusve in usu tempore litterarum renascentium fuerunt exeunte, quippe quae multo faciliorem quam nostra hac aetate usitatae cognitionem reddunt sententiarum, earumque structuram enubilant.

Verborum autem orthographia rationibus huius aetatis congruit nostrae. Sermo et verborum usus ubi abhorrent a classica, quae dicitur, lingua et eius syntaxi, in extrema quaque pagina adnotati sunt parce. Quo eodem deinde loco nomina a Moro excogitata enodantur, tum auctores illustrantur, quibus usus est ipse, fontesque denudantur, ex quibus hausivit, nec non legendi subsidia proponuntur pauca, postremo res dignae scitu inveniuntur aliae.

Spero denique fore, ut voluptatem capiant legentes, legendo quorum moveantur animi.

Amstelodami, Thomas M. Nudipes

---

[1] Primum (1516) apud Martinum Alostinum Lovaniensem, iterum (1517) apud Aegidium Gormontium Parisiensem, tertium (1518) apud Ioannem Frobenium Basiliensem.

DE OPTIMO STATV REIPVBLICÆ
DEQUE NOVA INSVLA

VTOPIA

sermonis, quem Raphael Hythlodaeus, vir eximius,
de optimo reipublicae statu habuit,

LIBER PRIMVS,

per illustrem virum

THOMAM MORVM

inclutae Britanniarum urbis Londini et civem, et vicecomitem[1]

Praefātiō
1516

Thōmās Morus Petrō Aegidiō[2] s. d.

Pudet mē propemodum, cārissime Petre Aegidī, libellum hunc, dē Utopiānā[3] rēpūblicā, post annum fermē ad tē mittere, quem tē nōn dubitō[4] intrā sēsquīmēnsem exspectāsse. Quippe cum scīrēs mihi dēmptum in hōc opere inveniendī labōrem, neque dē dispositiōne quicquam fuisse cōgitandum, cuī tantum erant ea recitanda, quae tēcum ūnā pariter audīvī narrantem Raphaēlem. Quārē nec erat, quod in ēloquendō labōrārētur, quandō nec illīus sermō potuit exquīsītus esse, cum esset prīmum subitārius atque extemporālis, deinde hominis, ut scīs, nōn perinde Latīnē

[1] Vicecomes: *under-sheriff.*
[2] Petrus Aegidius: *Pieter Gilles,* scriba Antverpiae rebus publicis praepositus.
[3] Utopia (Utopiana, Utopiensis): nomen a Moro confictum *Nullum Locum* significans; *cf.* *οὐ* et *τόπος*.
[4] Quem te non dubito ... exspectasse = quem te non ignoro ... exspectasse; *vel:* de quo non dubito, quin eum ... exspectaveris.

doctī quam Graecē, et mea ōrātiō quantō accēderet propius ad illīus neglēctam simplicitātem, tantō futūra sit propior vēritātī, cuī hāc in rē sōlī cūram et dēbeō, et habeō.

Fateor, mī Petre, mihi adeō multum labōris hīs rēbus parātīs dētractum, ut paene nihil fuerit relictum. Aliōquīn huius reī vel excōgitātiō, vel oeconomia potuisset ab ingeniō neque īnfimō, neque prōrsus indoctō postulāre, tum temporis nōnnihil, tum studiī. Quod sī exigerētur, ut disertē etiam rēs, nōn tantum vērē scrīberētur, id vērō ā mē praestārī nūllō tempore, nūllō studiō potuisset.

Nunc vērō cum ablātīs cūrīs hīs, in quibus tantum fuit sūdōris exhauriendum, restiterit tantum hoc, utī sīc simpliciter scrīberentur audīta, nihil erat negōtiī. Sed huīc tamen tam nihilō negōtiī peragendō cētera negōtia mea minus ferē, quam nihil temporis relīquērunt. Dum causās forēnsēs assiduē aliās agō, aliās audiō, aliās arbiter fīniō, aliās iūdex dīrimō, dum hic officiī causā vīsitur, ille negōtiī, dum forīs totum fermē diem aliīs impertior, reliquum meīs, relinquō mihi, hoc est litterīs, nihil.

Nempe reversō[1] domum cum uxōre fābulandum est, garriendum cum līberīs, colloquendum cum ministrīs. Quae ego omnia inter negōtia numerō, quandō fierī necesse est (necesse est autem, nisi velīs esse domī tuae peregrīnus), et danda omnīnō opera est, ut quōs vītae tuae comitēs aut nātūra prōvīdit, aut fēcit cāsus, aut ipse dēlēgistī, hīs ut tē quam iūcundissimum comparēs, modo ut nē comitāte corrumpās, aut[2] indulgentiā ex ministrīs dominōs reddās.

Inter haec, quae dīxī, ēlābitur diēs, mēnsis, annus. Quandō ergō scrībimus? Nec interim dē somnō quicquam sum locūtus, ut nec dē cibō quidem, quī multīs nōn minus absūmit temporis quam somnus ipse, quī vītae absūmit fermē dīmidium. At mihi hoc sōlum temporis acquīrō, quod somnō cibōque suffūror, quod quoniam parcum est, lentē, quia tamen aliquid aliquandō perfēcī, atque ad tē, mī Petre, trānsmīsī Utopiam, ut legerēs, et sī quid effūgisset nōs, utī tū admonērēs.

Quamquam enim nōn hāc parte penitus diffīdō mihi (quī utinam sīc ingeniō atque doctrīnā aliquid essem, ut memoriā nōn ūsquequāque dēstituor), nōn ūsque adeō tamen cōnfīdō, ut crēdam nihil mihi potuisse

[1] Reverso: *scil.* mihi.
[2] Aut = neve.

excidere. Nam et Ioannēs Clēmēns[1], puer meus, quī adfuit, ut scīs, ūnā, ut quem ā nūllō patior sermōne abesse, in quō aliquid esse frūctūs potest, quoniam ab hāc herbā, quā et Latīnīs litterīs et Graecīs coepit ēvirēscere, ēgregiam aliquandō frūgem spērō, in magnam mē coniēcit dubitātiōnem. Sīquidem cum, quantum ego recordor, Hythlodaeus[2] narrāverit Amaurōticum[3] illum pontem, quō fluvius Anydrus[4] īnsternitur, quīngentōs habēre passūs in longum, Ioannēs meus ait dētrahendōs esse ducentōs, lātitūdinem flūminis haud suprā trecentōs ibi continēre. Ego tē rogō, rem ut revocēs in memoriam. Nam sī tū cum illō sentīs, ego quoque assentiar, et mē lāpsum crēdam, sīn ipse nōn recolis, scrībam, ut fēcī, quod ipse recordārī videor mihi, nam ut māximē cūrābō, nē quid sit in librō falsī, ita sī quid sit in ambiguō, potius mendācium dīcam, quam mentiar, quod mālim bonus esse quam prūdēns.

Quamquam facile fuerit huīc medērī morbō, sī ex Raphaēle ipsō aut praesēns scīscitēris, aut per litterās, quod necesse est, faciās, vel ob alium scrūpulum, quī nōbīs incidit, nesciō[5] meāne culpā magis, an tuā, an Raphaēlis ipsīus. Nam neque nōbīs in mentem vēnit quaerere, neque illī dīcere, quā in parte novī illīus orbis Utopia sita sit. Quod nōn fuisse praetermissum sīc, vellem profectō mediocrī pecūniā meā redemptum: vel quod subpudet mē nescīre, quō in marī sit īnsula, dē quā tam multa recēnseam, vel quod sunt apud nōs ūnus et alter, sed ūnus māximē, vir pius et professiōne theologus, quī mīrō flagrat dēsīderiō adeundae Utopiae, nōn inānī et cūriōsā libīdine collūstrandī nova, sed utī religiōnem nostram, fēlīciter ibi coeptam, foveat, atque adaugeat.

Quod quō faciat rītē, dēcrēvit ante cūrāre, ut mittātur ā pontifice, atque adeō ut creētur Utopiēnsibus episcopus, nihil eō scrūpulō retardātus, quod hoc antistitium sit illī precibus impetrandum. Quippe sānctum dūcit ambitum, quem nōn honōris aut quaestūs ratiō, sed pietātis respectus pepererit. Quamobrem tē ōrō, mī Petre, utī aut praesēns, sī potes commodē, aut absēns per epistolam, compellēs Hythlodaeum, atque

[1] *John Clement,* qui primum Mori liberos, Oxonii deinde litteras docuit Graecas.
[2] Hythlodaeus: nomen commenticium *Fabulatorem* vel *Balatronem* significans; *cf.* *ὕθλος*.
[3] Amaurotus (Amauroticus): nomen commenticium *Urbem Caliginosam* significans; *cf.* *ἀμαυρός*.
[4] Anydrus: nomen commenticium *Inaquosum* significans; *cf.* *ἄνυδρος*.
[5] Nescio: *scil.* hoc fuerit.

efficiās, nē quicquam huīc operī meō aut īnsit falsī, aut vērī dēsīderētur. Atque haud sciō, an praestet ipsum eī librum ostendī. Nam neque alius aequē sufficit, sī quid est errātum corrigere, neque is ipse aliter hoc praestāre potest, quam sī quae sunt ā mē scrīpta, perlēgerit. Ad haec: fīet, ut hōc pactō intellegās, accipiatne libenter, an gravātim ferat hoc operis ā mē cōnscrībī. Nempe sī suōs labōrēs dēcrēvit ipse mandāre litterīs, nōlit fortasse mē: neque ego certē velim, Utopiēnsium per mē vulgātā rēpūblicā, flōrem illī grātiamque novitātis historiae suae praeripere.

Quamquam, ut vērē dīcam, nec ipse mēcum satis adhūc cōnstituī, an sim omnīnō ēditūrus. Etenim tam varia sunt palāta mortālium, tam morōsa quōrundam ingenia, tam ingrātī animī, tam absurda iūdicia, ut cum hīs haud paulō fēlīcius agī videātur, quī iūcundī atque hilarēs geniō indulgent suō, quam quī sēmet mācerant cūrīs, ut ēdant aliquid, quod aliīs aut fastīdientibus, aut ingrātīs, vel ūtilitātī possit esse, vel voluptātī.

Plūrimī litterās nesciunt; multī contemnunt. Barbarus ut dūrum reicit, quicquid nōn est plānē barbarum; sciolī aspernantur ut triviāle, quicquid obsolētīs verbīs nōn scatet. Quibusdam sōlum placent vetera, plērīsque tantum sua. Hic tam taetricus est, ut nōn admittat iocōs; hic tam īnsulsus, ut nōn ferat salēs. Tam sinū[1] quīdam sunt, ut nāsum omnem, velut aquam ab rabidō morsus cane, reformīdent. Adeō mōbilēs aliī sunt, ut aliud sedentēs probent, aliud stantēs. Hī sedent in tabernīs, et inter pōcula dē scrīptōrum iūdicant ingeniīs, magnāque cum auctōritāte condemnant, utcumque libitum est, suīs quemque scrīptīs, velutī capillitiō vellicantēs, ipsī interim tūtī, et quod dīcī solet, ἔξω βέλους[2]. Quippe tam levēs et abrāsī undique, ut nē pilum quidem habeant bonī virī, quō possint apprehendī. Sunt praetereā quīdam tam ingrātī, ut cum impēnsē dēlectentur opere: nihilō tamen magis ament auctōrem. Nōn absimilēs inhūmānīs hospitibus, quī cum opiparō convīviō prōlixē sint exceptī, saturī dēmum discēdunt domum, nūllīs habitīs grātiīs eī, ā quō sunt invītātī. Ī nunc, et hominibus tam dēlicātī palātī, tam variī gūstūs, animī praetereā tam memoris et grātī tuīs impēnsīs epulum īnstrue.

Sed tamen, mī Petre, tū illud age, quod dīxī, cum Hythlodaeō. Posteā tamen integrum erit hāc dē rē cōnsultāre dēnuō. Quamquam, sī id ipsīus

[1] Sinu = in sinu suo.
[2] Extra teli iactum.

voluntāte fīat (quandōquidem scrībendī labōre dēfūnctus, nunc sērō sapiō, quod reliquum est dē ēdendō), sequar amīcōrum cōnsilium, atque in prīmīs tuum.

Valē, dulcissime Petre Aegidī, cum optimā coniuge, ac mē, ut solēs, amā: quandō ego tē amō etiam plūs, quam soleō.

Fīnis

Homō peregrīnāns Raphaēl Hythlodaeus

Cum nōn exiguī mōmentī negōtia quaedam invictissimus Angliae rēx Henrīcus, eius nōminis octāvus, omnibus ēgregiī prīncipis artibus ōrnātissimus, cum serēnissimō Castellae prīncipe Carolō[1] contrōversa nūper habuisset, ad ea tractanda compōnendaque, ōrātōrem mē lēgāvit in Flandriam, comitem et collēgam virī incomparābilis, Cuthbertī Tunstallī[2], quem sacrīs scrīniīs nūper ingentī omnium grātulātiōne praefēcit[3], dē cuius sānē laudibus nihil ā mē dīcētur, nōn quod verear, nē parum sincērae fideī testis habenda sit amīcitia, sed quod virtūs eius ac doctrīna māior est, quam ut ā mē praedicārī possit, tum nōtior ubīque atque illūstrior, quam ut dēbeat, nisi vidērī velim sōlem lucernā, quod āiunt, ostendere[4].

Occurrērunt nōbīs Brugīs[5] (sīc enim convēnerat) hī, quibus ā prīncipe negōtium dēmandābātur, ēgregiī virī omnēs. In hīs praefectus Brugēnsis, vir magnificus, prīnceps et caput erat, cēterum ōs et pectus, Georgius Temsicius[6], Cassilētānus[7] praepositus, nōn arte sōlum, vērum etiam nātūrā fācundus, ad haec iūre cōnsultissimus, tractandī vērō negōtiī cum

[1] Tunc temporis Carolus I, Castellae et Aragoniae princeps; anno autem 1519 Carolus V imperator Romanus Sacer creatus est.
[2] Cuthebertus Tonstallus *(Cuthbert Tunstall)* (1474-1559), episcopus Londinensis (1522-1530), postea Dunelmensis *(Durham)*, Henrico VIII, Eduardo VI, Maria I, Elisabeth I regnantibus.
[3] Sacris scriniis praefectus: *master of the rolls.*
[4] *Solem lucerna non ostenderent:* quod dictum ad nescio quem auctorem refertur, temporibus litterarum renascentium in proverbium venit.
[5] Brugae *(Brugge/Bruges)*: urbs in Belgii regione Flandria sita.
[6] *George de Temsecke.*
[7] Cassileta *(Cassel)*: oppidum in Flandria tunc, in Galliae nunc regione inter occasum solis spectante et septentriones situm.

ingeniō, tum assiduō rērum ūsū eximius artifex. Ubi semel atque iterum congressī, quibusdam dē rēbus nōn satis cōnsentīrēmus, illī in aliquot diēs, valē nōbīs dictō, Bruxellās profectī sunt, prīncipis ōrāculum scīscitātūrī.

Ego mē interim (sīc enim rēs ferēbat) Antverpiam cōnferō. Ibi dum versor, saepe mē inter aliōs, sed quō nōn alius grātior, invīsit Petrus Aegidius, Antverpiae nātus, magnā fidē et locō apud suōs honestō, dīgnus honestissimō, quippe iuvenis haud sciō doctiorne, an mōrātior[1]. Est enim optimus et litterātissimus, ad haec animō in omnēs candidō, in amīcōs vērō tam prōpēnsō pectore, amōre, fidē, adfectū tam sincērō, ut vix ūnum aut alterum usquam inveniās, quem illī sentiās omnibus amīcitiae numerīs esse cōnferendum. Rāra illī modestia, nēminī longius abest fūcus, nūllī simplicitās inest prūdentior, porrō sermōne tam lepidus et tam innoxiē facētus, ut patriae dēsīderium ac laris domesticī[2], uxōris et līberōrum, quōrum studiō revīsendōrum nimis quam anxiē tenēbar (iam tum enim plūs quattuor mēnsibus abfueram domō), magnā ex parte mihi dulcissimā cōnsuētūdine suā et mellītissimā cōnfābulātiōne levāverit.

Hunc, cum diē quādam in templō dīvae Marīae, quod et opere pulcherrimum et populō celeberrimum est, reī dīvīnae interfuissem, atque, perāctō sacrō, parārem inde in hospitium redīre, forte colloquentem videō cum hospite quōdam vergentis ad senium aetātis, vultū adustō, prōmissā barbā, paenulā neglēctim ab humerō dēpendente, quī mihi ex vultū atque habitū nauclērus esse vidēbātur.

At Petrus ubi mē cōnspexit, adit ac salūtat. Respondēre cōnantem sēdūcit paululum, et ‘Vidēs’, inquit, ‘hunc!’ (simul dēsīgnābat eum, cum quō loquentem vīderam). ‘Eum’, inquit, ‘iam hinc ad tē rēctā parābam dūcere.’ ‘Vēnisset’, inquam, ‘pergrātus mihi tuā causā.’ ‘Immō’, inquit ille, ‘sī nōssēs hominem, suā. Nam nēmō vīvit hodiē mortālium omnium, quī tantam tibi hominum terrārumque īncōgnitārum narrāre possit historiam. Quārum rērum audiendārum sciō avidissimum esse tē.’ ‘Ergō’, inquam, ‘nōn pessimē coniectāvī. Nam prīmō aspectū prōtinus sēnsī hominem esse nauclērum.’ ‘Atquī’, inquit, ‘aberrāstī longissimē;

[1] Moratior = melius moratus: *scil.* sit.
[2] Laris domestici = larium domesticorum.

nāvigāvit quidem nōn ut Palinūrus[1], sed ut Ulyssēs; immō velut nempe Platō. Raphaēl iste, sīc enim vocātur gentilīciō nōmine Hythlodaeus, et Latīnae linguae nōn indoctus, et Graecae doctissimus (cuius ideō studiōsior quam Rōmānae fuit, quoniam tōtum sē addīxerat philosophiae; quā in rē nihil, quod alicuius mōmentī sit, praeter Senecae quaedam ac Cicerōnis exstāre Latīnē cōgnōvit), relictō frātribus patrimōniō, quod eī domī fuerat (est enim Lūsitānus) orbis terrārum contemplandī studiō Amerigō Vespuciō[2] sē adiūnxit, atque in tribus posteriōribus illārum quattuor nāvigātiōnum, quae passim iam leguntur, perpetuus eius comes fuit, nisi quod in ultimā cum eō nōn rediit. Cūrāvit enim, atque adeō extorsit ab Amerigō, ut ipse in hīs XXIV[3] esset, quī ad fīnēs postrēmae nāvigātiōnis in castellō relinquēbantur. Itaque relictus est, utī obtemperārētur animō eius peregrīnātiōnis magis quam sepulcrī cūriōsō. Quippe cuī haec assiduē sunt in ōre: *Caelō tegitur quī nōn habet urnam*[4], et *Undique ad superōs tantumdem esse viae*[5]. Quae mēns eius, nisi Deus eī propitius adfuisset, nimiō fuerat illī cōnstātūra.

Cēterum, postquam, dīgressō Vespuciō, multās regiōnēs cum quīnque castellānōrum comitibus ēmēnsus est, mīrābilī tandem fortūnā Tāprobanēn[6] dēlātus, inde pervēnit in Caliquit[7], ubi repertīs commodē Lūsitānōrum nāvibus in patriam dēnique praeter spem revehitur.'

Peregrīnātiōnēs Raphaēlis

Haec ubi narrāvit Petrus, āctīs eī grātiīs, quod tam officiōsus in mē fuisset, ut cuius virī colloquium mihi grātum spērāret, eius utī sermōne fruerer, tantam ratiōnem habuisset, ad Raphaēlem mē convertō, tum ubi nōs mūtuō salūtāssēmus, atque illa commūnia dīxissēmus, quae dīcī in prīmō hospitum congressū solent, inde domum meam dīgredimur, ibīque,

---

[1] Gubernator Aeneae a Troia in Italiam navigantis miser ille (in P. Vergili Aeneidos libro 5, *v.* 835 et *seq.*).
[2] Amerigus Vespucius *(Amerigo Vespucci)*, ex quo Americae ductum est nomen.
[3] XXIV: *scil.* viris.
[4] M. Annaei Lucani De bello civile *v.* 7.819.
[5] *Cf.* In M. Tulli Ciceronis Tusculanarum disputationum libro 1, *c.* 104.
[6] Trapobanes: *Sri Lanka (Ceylon).*
[7] *Kozhikode (Calicut)*: oppidum maritimum in provincia Indiana *Kerala* situm.

in hortō cōnsidentēs in scamnō caespitibus herbeīs cōnstrātō, cōnfābulāmur.

Narrāvit ergō nōbīs quō pactō, posteāquam Vespucius abierat, ipse sociīque eius, quī in castellō remānserant, conveniendō atque blandiendō coeperint sē paulātim eius terrae gentibus īnsinuāre, iamque nōn innoxiē modo apud eās, sed etiam familiāriter versārī, tum prīncipī cuīdam (cuius et patria mihi, et nōmen excidit) grātī cārīque esse. Eius līberālitāte narrābat commeātum atque viāticum ipsī et quīnque eius comitibus affatim fuisse suppeditātum, cum itineris (quod per aquam ratibus, per terram currū peragēbant) fidēlissimō duce, quī eōs ad aliōs prīncipēs, quōs dīligenter commendātī petēbant, addūceret. Nam post multōrum itinera diērum oppida atque urbēs āiēbat reperisse sē ac nōn pessimē īnstitūtās magnā populōrum frequentiā rēspūblicās.

Nempe sub aequātōris līneā[1] tum hinc atque inde ab utrōque latere quantum ferē spatiī sōlis orbita complectitur, vāstās obiacēre[2] sōlitūdinēs perpetuō fervōre torridās. Squālor undique et trīstis rērum faciēs horrida atque inculta omnia ferīs habitāta serpentibusque, aut dēnique hominibus, neque minus efferīs quam sint bēluae, neque minus noxiīs. Cēterum ubi longius ēvectus sīs, paulātim omnia mānsuēscere. Caelum minus asperum, solum virōre blandum, mītiōra animantium ingenia, tandem aperīrī populōs, urbēs, oppida, in hīs assidua nōn inter sē modo ac fīnitimōs, sed procul etiam dissitās gentēs, terrā marīque commercia. Inde sibi nātam facultātem multās ultrō citrōque terrās invīsendī, quod nūlla nāvis ad iter quodlibet īnstruēbātur, in quam nōn ille comitēsque eius libentissimē admittēbantur.

Nāvēs, quās prīmīs regiōnibus cōnspexērunt, carīnā plānā fuisse narrābat. Vēla cōnsūtīs papȳrīs aut vīminibus intendēbantur, alibī coriāceā. Post vērō acūminātās carīnās, cannabea vēla repperērunt. Omnia dēnique nostrīs similia. Nautae maris ac caelī nōn imperītī. Sed mīram sē narrābat inīsse grātiam, trāditō magnētis[3] ūsū[4], cuius anteā penitus erant īgnārī. Ideōque timidē pelagō cōnsuēvisse sēsē, neque aliās temere quam

[1] Aequatoris linea = circulus aequinoctialis.
[2] Obiacere: *scil.* aiebat.
[3] Magnēs, -ētis *f.* *(μάγνης)* = lapis, qui ferrum trahit.
[4] Usu: *scil.* ad caeli regionem indicandam septentrionalem.

aestāte crēdere. Nunc vērō eius fīdūciā lapidis contemnunt hiemem, sēcūrī magis quam tūtī, ut perīculum sit, nē quae rēs magnō eīs bonō futūra putābātur, eadem per imprūdentiam magnōrum causa malōrum fīat.

Quid quōque in locō sē vīdisse narrāvit, et longum fuerit explicāre, neque huius est operis īnstitūtum, et aliō fortasse locō dīcētur ā nōbīs, praesertim quicquid ex ūsū fuerit nōn īgnōrārī, quālia sunt in prīmīs ea, quae apud populōs usquam cīvīliter convīventēs animadvertit rēctē prūdenterque prōvīsa. Hīs enim dē rēbus et nōs avidissimē rogābāmus, et ille libentissimē disserēbat, omissā interim inquīsītiōne mōnstrōrum, quibus nihil est minus novum. Nam Scyllās et Celaenōs rapācēs, et Laestrȳgonās populivorōs atque eiuscemodī immānia portenta nusquam ferē nōn inveniās, at sānē ac sapienter īnstitūtōs cīvēs haud reperiās ubilibet. Cēterum ut multa apud novōs illōs populōs adnotāvit perperam cōnsulta, sīc haud pauca recēnsuit, unde possint exempla sūmī corrigendīs[1] hārum urbium, nātiōnum, gentium ac rēgnōrum errōribus[1] idōnea aliō, ut dīxī, locō ā mē commemoranda.

Nunc ea tantum referre animus est, quae dē mōribus atque īnstitūtīs narrābat Utopiēnsium, praemissō tamen eō sermōne, quō velut tractū quōdam ad eius mentiōnem reīpūblicae dēventum est.

Nam cum Raphaēl prūdentissimē recēnsuisset alia hīc, alia illīc errāta, utrōbīque certē plūrima, tum quae apud nōs, quaeve item sunt apud illōs cauta sapientius, cum ūnīuscuiusque populī mōrēs atque īnstitūta sīc tenēret, tamquam in quemcumque locum dīvertisset, tōtam ibi vītam vīxisse vidērētur, admīrātus hominem, ‘Mīror’, Petrus, ‘profectō mī Raphaēl’, inquit, ‘cūr tē rēgī cuīpiam nōn adiungās, quōrum nēminem esse satis sciō, cuī tū nōn sīs futūrus vehementer grātus, utpote quem hāc doctrīnā, atque hāc locōrum hominumque perītiā nōn oblectāre sōlum, sed exemplīs quoque īnstruere atque adiuvāre cōnsiliō sīs idōneus, simul hōc pactō et tuīs rēbus ēgregiē cōnsulueris, et tuōrum omnium commodīs magnō esse adiūmentō possīs.’

‘Quod ad meōs attinet’, inquit ille, ‘nōn valdē commoveor, nempe in quōs mediocriter opīnor mē officiī meī partēs implēvisse. Nam quibus rēbus aliī nōn nisi senēs et aegrī cēdunt, immō tum quoque aegrē cēdunt,

[1] Corrigendis erroribus = ad corrigendos errores.

cum amplius retinēre nōn possunt, eās rēs ego nōn sānus modo ac vegetus, sed iuvenis quoque cōgnātīs amīcīsque dispertīvī, quōs dēbēre putō hāc meā esse benīgnitāte contentōs, neque id exigere atque exspectāre praetereā, ut mēmet eōrum causā rēgibus in servitium dēdam.'

'Bona verba', inquit Petrus, 'mihi vīsum est, nōn ut serviās rēgibus, sed ut īnserviās. 'Hoc est', inquit ille, 'ūna syllaba plūs quam *serviās*.' 'At ego sīc cēnseō', inquit Petrus, 'quōquō tū nōmine rem appellēs, eam tamen ipsam esse viam, quā nōn aliīs modo et prīvātim et pūblicē possis condūcere[1], sed tuam quoque ipsīus condiciōnem reddere fēlīciōrem.'

'Fēlīciōremne', inquit Raphaēl, 'eā viā facerem, ā quā abhorret animus? Atquī nunc sīc vīvō, ut volō, quod ego certē suspicor paucissimīs purpurātōrum contingere. Quīn satis est eōrum, quī potentum amīcitiās ambiunt, nē magnam putēs iactūram fierī, sī mē atque ūnō aut alterō meī similibus sint caritūrī.'

Tum ego: 'Perspicuum est', inquam, 'tē, mī Raphaēl, neque opum esse, neque potentiae cupidum, atque ego profectō huius tuae mentis hominem nōn minus veneror ac suspiciō, quam eōrum quemvīs, quī māximē rērum sunt potentēs. Cēterum vidēberis plānē rem tē atque istōc animō tuō tam generōsō, tam vērē philosophō dīgnam factūrus, sī tē ita comparēs, ut vel cum aliquō prīvātim incommodō ingenium tuum atque industriam pūblicīs rēbus accommodēs, quod numquam tantō cum frūctū queās, quantō sī ā cōnsiliīs[2] fueris magnō alicuī prīncipī, eīque (quod tē factūrum certē sciō) rēcta atque honesta persuāseris. Nempe ā prīncipe bonōrum malōrumque omnium torrēns in tōtum populum, velut ā perennī quōdam fonte prōmānat. In tē vērō tam absolūta doctrīna est, ut vel citrā magnum rērum ūsum, porrō tanta rērum perītia, ut sine ūllā doctrīnā ēgregium cōnsiliārium cuīvīs rēgum sīs praestātūrus.'

'Bis errās', inquit ille, 'mī More, prīmum in mē, deinde in rē ipsā. Nam neque mihi ea est facultās, quam tū tribuis, et sī māximē esset, tamen cum ōtiō meō negōtium facesserem, pūblicam rem nihil prōmoveam. Prīmum enim prīncipēs ipsī plērīque omnēs mīlitāribus studiīs (quōrum ego neque perītiam habeō, neque dēsīderō) libentius occupantur quam bonīs pācis artibus, māiusque multō studium est, quibus

[1] Conducere *h.l.* = prodesse.
[2] A consiliis *vel* a consilio esse = particeps consiliorum esse.

modīs per fās ac nefās nova sibi rēgna pariant, quam utī parta bene administrent. Praetereā quīcumque rēgibus ā cōnsiliō sunt, eōrum nēmō est, quī nōn aut vērē tantum sapit, ut nōn egeat, aut tantum sibi sapere vidētur, ut nōn libeat alterīus probāre cōnsilium, nisi quod absurdissimīs quibusque dictīs assentiuntur, et supparasītantur eōrum, quōs ut māximē apud prīncipem grātiae student assentātiōne dēmererī[1] sibi. Et certē sīc est nātūrā comparātum, ut sua cuīque inventa blandiantur. Sīc et corvō suus arrīdet pullus, et suus sīmiae catulus placet.

Quod sī quis in illō coetū vel aliēnīs invidentium, vel praeferentium sua, aliquid afferat, quod aut aliīs temporibus factum lēgit, aut aliīs fierī locīs vīdit, ibi quī audiunt, perinde agunt, ac, sī tōta sapientiae suae perīclitārētur opīniō, et post illa prō stultīs plānē sint habendī, nisi aliquid sufficiant invenīre, quod in aliōrum inventīs vertant vitiō. Sī cētera dēstituant, tum hūc cōnfugiunt: “Haec nostrīs”, inquiunt, “placuēre māiōribus, quōrum prūdentiam utinam nōs aequārēmus”, itaque, hōc dictō velutī ēgregiē perōrātā rē, cōnsīdunt. Tamquam magnum sit perīculum, sī quis ūllā in rē dēprehendātur māiōribus suīs sapientior. Ā quibus tamen, ut quidque optimē cōnsultum est, ita aequissimō animō valēre sinimus. At, sī quā dē rē potuit cōnsulī prūdentius, eam prōtinus ānsam cupidē arreptam mordicus retinēmus. Itaque in haec superba, absurda ac mōrōsa iūdicia, cum saepe alibī, tum semel in Angliā quoque incidī.’

‘Obsecrō’, inquam, ‘fuistī apud nōs?’ ‘Fuī’, inquit, ‘atque aliquot mēnsēs ibi sum versātus, nōn multō post eam clādem, quā Anglōrum occidentālium cīvīle adversus rēgem bellum miserandā ipsōrum strāge compressum est.

Dē cardinālis Ioannis Mortonī convīviōne

Intereā multum dēbuī reverendissimō patrī Ioannī Mortonō[2] Cantuāriēnsī[3] archiepiscopō et cardinālī, ac tum quoque Angliae cancellāriō, virō, mī Petre (nam Morō cōgnita sum narrātūrus), nōn auctōritāte magis quam prūdentiā ac virtūte venerābilī. Etenim statūra eī

[1] Demereri = conciliare.
[2] Ioannes Mortonus *(John Morton)* 1420-1500.
[3] Cantuaria: *Canterbury*.

mediocris erat, nec aetātī, quamquam sērae cēdēns. Vultus quem revereāre, nōn horreās. In congressū nōn difficilis. Sērius tamen et gravis. Libīdō erat asperius interdum compellandō supplicantēs experīrī, sed sine noxā, quid ingeniī, quam animī praesentiam quisque prae sē ferret, quā velut cōgnātā sibi virtūte, modo abesset impudentia, dēlectābātur, et ut idōneam ad rēs gerendās amplectēbātur; sermō polītus et efficāx, iūris magna perītia, ingenium incomparābile, memoria ad prōdigium ūsque excellēns. Haec enim nātūrā ēgregia discendō atque exercendō prōvexit.

Huius cōnsiliīs rēx plūrimum fīdere, multum rēspūblica nītī (cum ego aderam) vidēbātur. Quippe quī ab prīmā ferē iuventā prōtinus ā scholā coniectus in aulam, māximīs in negōtiīs per omnem versātus aetātem ac variīs fortunae aestibus assiduē iactātus, prūdentiam rērum (quae sīc recepta nōn facile ēlābitur) multīs magnīsque cum perīculīs didicerat.

Forte fortūnā cum diē quōdam in eius mēnsā essem, lāicus quīdam lēgum vestrātium perītus aderat, is, nesciō unde nactus occāsiōnem, coepit accūrātē laudāre rigidam illam iūstitiam, quae tum illīc exercēbātur in fūrēs, quōs passim narrābat nōnnumquam suspendī vīgintī in ūnā cruce, atque eō vehementius dīcēbat sē mīrārī, cum tam paucī ēlāberentur suppliciō, quō malō fātō fieret, utī tam multī tamen ubīque grassārentur.

Tum ego, ausus enim sum līberē apud cardinālem loquī: “Nihil mīrēris”, inquam. “Nam haec pūnītiō fūrum et suprā iūstum est, et nōn ex ūsū pūblicō. Est enim ad vindicanda fūrta nimis atrōx, nec tamen ad refrēnanda sufficiēns. Quippe neque fūrtum simplex tam ingēns facinus est, ut capite dēbeat plectī, neque ūlla poena est tanta, ut ab latrōciniīs cohibeat eōs, quī nūllam aliam artem quaerendī vīctūs habent. Itaque hāc in rē nōn vōs modo, sed bona pars huius orbis imitārī vidētur malōs praeceptōrēs, quī discipulōs verberant libentius, quam docent. Dēcernuntur enim fūrantī gravia atque horrenda supplicia, cum potius multō fuerit prōvidendum, utī aliquis esset prōventus vītae[1], nē cuīquam tam dīra sit fūrandī prīmum, dehinc pereundī necessitās.”

“Est”, inquit ille, “satis hoc prōvīsum; sunt artēs mēchanicae, est agricolātiō, ex hīs tuērī vītam liceat, nī sponte[2] malī esse māllent.” “At

[1] Vitae: *i.e.* ad vivendum.
[2] Sponte: *scil.* sua.

nōn sīc ēvādēs”, inquam. “Nam prīmum omittāmus eōs, quī saepe vel ab externīs bellīs, vel cīvīlibus mutilī redeunt domum, ut nūper apud vōs ē Cornubiēnsī[1] proeliō, et nōn ita prīdem ē Gallicō, quī vel reīpūblicae impendunt membra, vel rēgī, quōs neque prīstinās artēs exercēre dēbilitās patitur, neque aetās novam discere. Hōs, inquam, omittāmus, quandō bella per intermissās vicēs commeant. Ea contemplēmur, quae nūllō diē nōn accidunt.

Tantus est ergō nōbilium numerus, quī nōn ipsī modo dēgant ōtiōsī tamquam fūcī labōribus aliōrum, quōs, puta, suōrum praediōrum colōnōs augendīs reditibus[2] ad vīvum ūsque rādunt. Nam eam sōlam frūgālitātem nōvēre hominēs aliōquīn ad mendīcitātem ūsque prōdigī; vērum immēnsam quoque ōtiōsōrum stīpātōrum turbam circumferunt, quī nūllam umquam quaerendī vīctūs artem didicēre. Hī simul atque herus obierit, aut ipsī aegrōtāverint, ēiciuntur īlicō. Nam et ōtiōsōs libentius quam aegrōtōs alunt, et saepe morientis hērēs nōn prōtinus alendae sufficit paternae familiae. Interim illī ēsuriunt strēnuē, nisi strēnuē latrōcinentur. Nam quid faciant? Sīquidem ubi errandō paululum vestēs ac valētūdinem attrīvēre, morbō iam squālidōs, atque obsitōs pannīs, neque generōsī[3] dīgnantur accipere, neque audent rūsticī; nōn īgnārī eum, quī, molliter ēducātus in ōtiō ac dēliciīs, solitus sit, accīnctus acīnace ac caetrā, tōtam vīcīniam vultū nebulōnicō dēspicere et contemnere omnēs prae sē, haudquāquam idōneum fore, quī cum ligōne ac marrā malīgnā mercēde ac vīctū parcō fidēliter īnserviat pauperī.”

Ad haec ille: “Atquī nōbīs”, inquit, “hoc hominum genus in prīmīs fovendum est. In hīs enim, utpote hominibus animī magis excelsī ac generōsiōris quam sunt opificēs aut agricolae, cōnsistunt vīrēs ac rōbur exercitūs, sī quandō sit cōnflīgendum bellō.”

“Profectō”, inquam ego, “eādem operā dīcās licet[4] bellī grātiā fovendōs esse fūrēs, quibus haud dubiē numquam carēbitis, dum habēbitis hōs. Quīn neque latrōnēs sunt īnstrēnuī mīlitēs, neque mīlitēs īgnāvissimī

[1] Cornubia: *Cornwall.*
[2] Augendis reditibus = ad augendos reditus.
[3] Generosi: *scil.* domini.
[4] Licet = licere.

latrōnum, adeō inter hās artēs bellē convenit. At hoc vitium[1] tamen frequēns est vōbīs nōn proprium. Est enim omnium ferē gentium commūne. Nam Galliās[2] īnfēstat alia praetereā pestis pestilentior: tōta patria stīpendiāriīs, in pāce quoque (sī illa pāx est) opplēta atque obsessa mīlitibus, eādem persuāsiōne inductīs, quā vōs ōtiōsōs hīc ministrōs alendōs esse cēnsuistis. Nempe quod mōrosophīs[3] vīsum est, in eō sitam esse pūblicam salūtem, sī in prōmptū semper adsit validum, firmumque praesidium, māximē veterānōrum. Neque enim cōnfīdunt inexercitātīs quicquam, ut vel ideō quaerendum eīs bellum sit, ne imperītōs habeant mīlitēs, et hominēs iugulandī grātīs, nē (ut habet facētē Sallustius[4]) manus aut animus incipiat per ōtium torpēscere.

At, quam sit perniciōsum huiusmodī bēluās alere, et Gallia suō malō didicit, et Rōmānōrum, Carthāginiēnsium ac Syrōrum, tum multārum gentium exempla dēclārant, quōrum omnium nōn imperium modo, sed agrōs quoque atque adeō urbēs ipsās parātī ipsōrum exercitūs aliīs atque aliīs occāsiōnibus ēvertērunt. Quam vērō nōn magnopere necessārium vel hinc ēlūcēscit, quod nē Gallī quidem mīlitēs, armīs ab unguiculīs exercitātissimī, cum ēvocātīs comparātī vestrīs, admodum saepe glōriantur superiōrēs sēsē discessisse, ut nē quid dīcam amplius, nē praesentibus videar adblandīrī[5] vōbīs.

Sed nec vestrī illī vel opificēs urbicī, vel rudēs atque agrestēs agricolae ōtiōsōs generōsōrum stīpātōrēs crēduntur valdē pertimēscere, nisi aut hī, quibus ad vīrēs atque audāciam corpus contigit ineptius, aut quōrum animī vīs inopiā reī familiāris īnfringitur, adeō perīculum nūllum est, nē, quōrum valida et rōbusta corpora (neque enim nisi sēlēctōs dīgnantur generōsī corrumpere) nunc vel ēlanguēscunt ōtiō, vel negōtiīs prope muliebribus ēmolliuntur, īdem, bonīs artibus īnstrūctī ad vītam et virīlibus exercitātī labōribus, effēminentur. Certē utcumque sēsē haec

[1] Vitium: *scil.* fures fovere.
[2] Gallias = Galliam.
[3] Morosophus *(μωρόσοφος)* = sapiens stultus.
[4] *Si causa peccandi in praesens minus suppetebat, nihilo minus insontes sicuti sontes circumvenire iugulare: scilicet ne per otium torpescerent manus aut animus* in Catilinae Coniurationis *v.* 16.3.
[5] Adblandiri = valde blandiri.

habet rēs, illud mihi nēquāquam vidētur pūblicae reī condūcere[1] in ēventum bellī (quod numquam habētis, nisi cum vultis) īnfīnītam eius generis turbam alere, quod īnfēstat pācem, cuius tantō māior haberī ratiō, quam bellī dēbeat. Neque haec tamen sōla est fūrandī necessitās. Est alia magis, quantum crēdō, pecūliāris vōbīs."

"Quaenam est ea?" inquit, "ovēs", cardinālis, inquam, "vestrae[2], quae tam mītēs esse, tamque exiguō solent alī, nunc (utī fertur) tam edācēs atque indomitae esse coepērunt, ut hominēs dēvorent ipsōs, agrōs, domōs, oppida vāstent ac dēpopulentur. Nempe quibuscumque rēgnī partibus nāscitur lāna tenuior atque ideō pretiōsior, ibi nōbilēs et generōsī atque adeō abbātēs aliquot, sānctī virī, nōn hīs contentī reditibus frūctibusque annuīs, quī māiōribus suīs solēbant ex praediīs crēscere, nec habentēs satis, quod ōtiōsē ac lautē vīventēs, nihil in pūblicum[3] prōsint, nisi etiam obsint, arvō nihil relinquunt, omnia claudunt pāscuīs, dēmōliuntur domōs, dīruunt oppida, templō dumtaxat stabulandīs ovibus[4] relictō, et tamquam parum solī perderent apud vōs ferārum saltūs ac vīvāria, illī bonī virī habitātiōnēs omnēs, et quicquid usquam est cultī, vertunt in sōlitūdinem.

Ergō ut ūnus helluō inexplēbilis ac dīra pestis patriae, continuātīs agrīs, aliquot mīlia iugerum ūnō circumdet saeptō, ēiciuntur colōnī. Quīdam suīs etiam aut circumscrīptī fraude, aut vī oppressī exuuntur, aut fatīgātī iniūriīs, adiguntur ad venditiōnem. Itaque quōquō pactō ēmigrant miserī, virī, mulierēs, marītī, uxōrēs, orbī, viduae, parentēs cum parvīs līberīs et numerōsā magis quam dīvite familiā, ut multīs opus habet manibus rēs rūstica, ēmigrant, inquam, ē nōtīs atque assuētīs laribus, nec inveniunt, quō sē recipiant; supellectilem omnem haud magnō vendibilem, etiam sī manēre possit emptōrem, cum extrūdī necesse est, minimō vēnundant. Id cum brevī errandō īnsūmpserint, quid restat aliud dēnique, quam utī fūrentur (et pendeant iūstē scīlicet), aut vagentur atque mendīcent? Quamquam tum quoque velut errōnēs coniciuntur in carcerem, quod ōtiōsī obambulent, quōrum operam nēmō est, quī

[1] Conducere *h.l.* = prodesse.
[2] *Lege:* 'Quaenam est ea?', inquit cardinalis. 'Oves', inquam, 'vestrae ...
[3] Publicum: *scil.* commodum.
[4] Stabulandis ovibus = ad stabulandas oves.

condūcat, cum illī cupidissimē offerant. Nam rūsticae reī, cuī assuēvērunt, nihil est, quod agātur, ubi nihil seritur. Sīquidem ūnus ōpiliō atque bubulcus sufficit eī terrae dēpāscendae pecoribus, in cuius cultum, ut sementī faciendae sufficeret, multae poscēbantur manūs.

Atque hāc ratiōne fit, ut multīs in locīs annōna multō sit cārior. Quīn lānārum quoque adeō incrēvit pretium, ut ā tenuiōribus, quī pannōs inde solent apud vōs cōnficere, prōrsus emī nōn possint, atque eā ratiōne plūrēs ab opere ablēgantur in ōtium. Nam post aucta pāscua īnfīnītam ovium vim absūmpsit tābēs, velut eōrum cupiditātem, ulcīscente Deō, immissā in ovēs lue, quam in ipsōrum capita contortam esse fuerat iūstius. Quod sī māximē incrēscat ovium numerus, pretiō nihil dēcrēscit tamen. Quod eārum, sī monopōlium appellārī nōn potest, quod nōn ūnus vendit, certē oligopōlium est. Recidērunt enim ferē in manūs paucōrum eōrundemque dīvitum, quōs nūlla necessitās urget ante vendendī quam libet, nec ante libet, quam liceat, quantī libet.

Iam cētera quoque pecorum genera, ut aequē cāra sint, eadem ratiō est atque hōc etiam amplius, quod, dīrutīs vīllīs atque imminūtā rē rūsticā, nōn sint, quī fētūram cūrent. Neque enim dīvitēs illī, ut ovium sīc etiam armentōrum fētūs ēducant; sed aliunde macra empta vīlī, posteāquam suīs pāscuīs pinguerint, magnō revendunt. Ideōque, sīcutī reor, nōndum sentītur tōtum huius reī incommodum. Nempe adhūc hīs modo locīs reddunt cāra[1], ubi vendunt. Cēterum ubi aliquamdiū celerius extulerint illinc, quam nāscī possint, tum dēmum ibi quoque, paulātim dēcrēscente cōpiā, ubi coemuntur, necesse est hīc īnsīgnī labōrētur inopiā.

Ita quā rē vel māximē fēlīx haec vestra vidēbātur īnsula, iam ipsam paucōrum improba cupiditās vertit in perniciem. Nam haec annōnae cāritās in causā est, cūr quisque, quam possit, plūrimōs ē familiā dīmittat, quō, quaesō, nisi mendīcātum, aut, quod generōsīs animīs persuādeās facilius, latrōcinātum?

Quid, quod ad miseram hanc egestātem atque inopiam adiungitur importūna luxuriēs. Nam et ministrīs nōbilium et opificibus et ipsīs propemodum rūsticīs et omnibus dēnique ōrdinibus multum est īnsolentis apparātūs in vestibus, nimius in vīctū luxus. Iam gānea, lustra, lupānar, et

[1] Cara: *scil.* armenta.

aliud lupānar tabernae, vīnāriae, cervisiāriae, postrēmō tot improbī lūdī, ālea, charta, fritillus, pila, sphaera, discus: an nōn haec celeriter, exhaustā pecūniā, rēctā suōs mystās[1] mittunt aliquō latrōcinātum?

Hās perniciōsās pestēs ēicite; statuite, ut vīllās atque oppida rūstica aut hī restituant, quī dīruēre, aut ea cēdant repositūrīs atque aedificāre volentibus. Refrēnāte coemptiōnēs istās dīvitum ac velut monopōliī exercendī licentiam. Pauciōrēs alantur ōtiō, reddātur agricolātiō, lānificium īnstaurētur, ut sit honestum negōtium, quō sē ūtiliter exerceat ōtiōsa ista turba, vel quōs hāctenus inopia fūrēs fēcit, vel quī nunc errōnēs aut ōtiōsī sunt ministrī, fūrēs nīmīrum utrīque futūrī. Certē, nisi hīs malīs medēminī, frūstrā iactētis exercitam in vindicanda fūrta iūstitiam, nempe speciōsam magis quam aut iūstam, aut ūtilem. Sīquidem cum pessimē sinitis ēducārī et mōrēs paulātim ab tenerīs annīs corrumpī, pūniendōs vidēlicet tum dēmum, cum ea flāgitia virī dēsīgnent, quōrum spem dē sē perpetuam ā pueritiā ūsquam praebuerant, quid aliud, quaesō, quam facitis fūrēs, et īdem plectitis?

Iam, mē haec loquente, iūris ille cōnsultus interim sē ad dīcendum composuerat, ac statuerat sēcum modō illō solemnī disputantium ūtī, quī dīligentius repetunt quam respondent, adeō bonam partem laudis pōnunt in memoriā.

“Bellē”, inquit, “dīxistī profectō, cum sīs vidēlicet hospes, quī magis audīre hīs dē rēbus aliquid potueris, quam exāctē quicquam cōgnōscere: id, quod ego paucīs efficiam perspicuum. Nam prīmum ōrdine recēnsēbō, quae tū dīxistī. Deinde ostendam, quibus in rēbus imposuit tibi nostrārum rērum īgnōrātiō, postrēmō ratiōnēs tuās omnēs dīluam atque dissolvam. Igitur ut ā prīmō, quod sum pollicitus, exōrdiar, quattuor mihi vīsus es ...”

“Tacē”, inquit cardinālis, “nam haud respōnsūrus paucīs vidēris, quī sīc incipiās. Quamobrem levābimus in praesentī tē hāc respondendī molestiā, servātūrī tamen integrum id mūnus tibi in proximum congressum vestrum, quem (nisi quid impediat, aut tē, aut Raphaēlem hunc) crāstinus diēs velim referat. Sed interim abs tē, mī Raphaēl, perquam libenter audierim, quārē tū fūrtum putēs ultimō suppliciō nōn

[1] Mysta *(μύστης)* = vir sacrorum seu mysteriorum peritus *vel* vir sacris initiatus *vel* sacerdos quilibet.

pūniendum, quamve aliam poenam ipse statuās, quae magis condūcat in pūblicum[1]. Nam tolerandum nē tū quidem sentīs. At sī nunc per mortem quoque tamen in fūrtum ruitur, prōpositā semel vītae sēcūritāte, quae vīs, quis metus posset absterrēre maleficōs, quī mītigātiōne suppliciī, velut praemiō quōdam ad maleficium sē invītātōs interpretārentur?"

"Omnīnō mihi vidētur", inquam, "pater benīgnissime, hominī vītam ēripī propter ēreptam pecūniam prōrsus inīquum esse. Sīquidem cum hūmānā vītā nē omnibus quidem fortūnae possessiōnibus paria fierī posse arbitror. Quod sī laesam iūstitiam, sī lēgēs violātās hāc rependī poenā dīcant haud pecūniam, quidnī meritō summum illud iūs summa vocētur iniūria? Nam neque lēgum probanda sunt tam Manliāna[2] imperia, ut, sīcubī in levissimīs parum obtemperētur, īlicō stringant gladium; neque tam Stōica scīta, ut omnia peccāta adeō exīstiment paria, utī nihil iūdicent interesse, occīdatne aliquis hominem, an nummum eī surripiat, inter quae (sī quicquam aequitās valet) nihil omnīnō simile aut affīne. Deus vetuit occīdī quemquam, et nōs tam facile occīdimus ob ademptam pecūniolam! Quod sī quis interpretētur illō Deī iussū interdictam necis potestātem, nisi quātenus hūmāna lēx dēclāret occīdendum, quid obstat, quōminus hominēs eōdem modō cōnstituant inter sē, quātenus stuprum admittendum sit, adulterandum, pēierandum! Sīquidem cum Deus nōn aliēnae modo, vērum etiam suae cuīque mortis iūs adēmerit, sī hominum inter sē cōnsēnsus dē mūtuā caede, certīs placitīs cōnsentientium, adeō dēbet valēre, ut illīus praeceptī vinculīs eximat suōs satellitēs, quī sine ūllō exemplō Deī, eōs interēmerint, quōs hūmāna sānctiō iussit occīdī; an nōn hōc pactō praeceptum illud Deī tantum iūris est habitūrum, quantum hūmāna iūra permīserint? Ac fīet nīmīrum, ut ad eundem modum omnibus in rēbus statuant hominēs, quātenus dīvīna mandāta conveniat observārī. Dēnique lēx Mōsaica[3], quamquam inclēmēns et aspera, nempe in servōs et quidem obstinātōs, lāta, tamen pecūniā fūrtum haud morte mulctāvit. Nē putēmus Deum in novā lēge clēmentiae, quā pater imperat fīliīs, māiōrem indulsisse nōbīs invicem saeviendī licentiam.

[1] Conducat in publicum = prosit in publicum commodum.
[2] *Vide* apud T. Livium in Ab urbe condita libro 8, *c.* 7.
[3] In Veteris Testamenti Exodi *v.* 22.

Haec sunt, cūr nōn licēre putem. Quam vērō sit absurdum atque etiam perniciōsum reīpūblicae fūrem atque homicīdam ex aequō pūnīrī, nēmō est, opīnor, quī nesciat. Nempe cum latrō cōnspiciat nōn minus imminēre discrīminis dumtaxat fūrtī damnātō, quam sī praetereā convincātur homicīdiī, hāc ūnā cōgitātiōne impellitur in caedem eius, quem aliōquī fuerat tantum spoliātūrus. Quippe, praeterquam quod dēprehēnsō nihil sit plūs perīculī, est etiam in caede sēcūritās māior, et māior caelandī spēs, sublātō facinoris indice. Itaque dum fūrēs nimis atrōciter studēmus perterrefacere, in bonōrum incitāmus perniciem.

Iam quod quaerī solet, quae pūnitiō possit esset commodior: hoc meō iūdiciō haud paulō facilius est repertū, quam quae possit esse dēterior. Cūr enim dubitēmus eam viam ūtilem esse[1] castīgandīs sceleribus[2], quam scīmus ōlim tam diū placuisse Rōmānīs administrandae reīpūblicae perītissimīs? Nempe hī magnōrum facinorum convictōs in lapicīdīnās atque fodienda metalla damnābant perpetuīs adservandōs vinculīs.

Quamquam ego, quod ad hanc rem attinet, nūllīus īnstitūtum gentis magis probō, quam id, quod intereā, dum peregrīnābar, in Perside observātum apud vulgō dictōs Polylērītās[3] adnotāvī, populum neque exiguum, neque imprūdenter īnstitūtum, et, nisi quod tribūtum quotannīs Persārum pendit rēgī, cētera līberum ac suīs permissum lēgibus. Cēterum, quoniam longē ab marī montibus ferē circumdatī, et suae terrae nūllā in rē malīgnē contentī frūctibus, neque adeunt aliōs saepe, neque adeuntur. Tamen ex vetustō mōre gentis, neque fīnēs prōrogāre student, et quōs habent, ab omnī facile iniūriā et montēs tuentur, et pēnsiō, quam rērum pōtientī persolvunt, immūnēs prōrsus ab mīlitiā, haud perinde splendidē atque commodē, fēlīcēsque magis quam nōbilēs aut clārī dēgunt. Quippe nē nōmine quidem, opīnor, praeterquam conterminīs admodum, satis nōtī.

Ergō apud hōs fūrtī, quī peraguntur[4], quod sustulēre dominō reddunt, nōn, quod alibī fierī solet, prīncipī, utpote cuī tantum iūris esse cēnsent in rem fūrtīvam quantum ipsī fūrī; sīn rēs perierit, pretiō ex bonīs fūrum cōnfectō ac persolūtō, tum reliquō uxōribus eōrum atque līberīs integrō,

---

[1] Dubitemus ... esse = dubitemus, an ea via utilis sit.
[2] Castigandis sceleribus = ad castiganda scelera.
[3] Polyleritae: nomen commenticium *Semper Stultiloquos* significans: *cf.* *πολύς* et *λῆρος*.
[4] Peraguntur = damnantur.

ipsī damnantur in opera, ac, nisi atrōciter commissum fūrtum est, neque clauduntur ergastulō, neque gestant compedēs, sed līberī ac solūtī in pūblicīs occupantur operibus. Dētrectantēs ac languidius gerentēs sēsē nōn tam vinculīs coercent, quam excitant verberibus; strēnuam nāvantēs operam absunt ā contumēliīs, noctū tantum, nōminātim cēnsītī, cubiculīs inclūduntur. Praeter assiduum labōrem nihil incommodī est in vītā. Aluntur enim haud dūriter, quī pūblicae reī serviunt, ē pūblicō. Alibī aliter. Sīquidem alicubī quod impenditur in eōs ex eleēmosynā colligitur, atque eā viā, quamquam incertā, tamen, ut est ille populus misericors, nūlla reperītur ūberior. Alibī reditūs quīdam pūblicī ad id dēstinantur. Est, ubi certum in eōs ūsūs tribūtum virītim cōnferunt. Quīn aliquot in locīs nūllum pūblicum opus faciunt, sed ut prīvātus quisque eget mercēnāriīs, ita illōrum cuiuspiam in eum diem operam, statā mercēde, condūcit apud forum, paulō minōris quam quantī līberam fuerat conductūrus; praetereā fās est servīlem īgnāviam flagrīs corripere. Sīc fit, utī numquam opere careant, et praeter vīctum aliquid quōque diē ab singulīs pūblicō īnferātur aerāriō.

Ūnō quōdam colōre vestiuntur et omnēs et sōlī, capillō nōn abrāsō vērum paulō suprā auriculās attōnsō, ē quārum altera paululum praescinditur. Cibum cuīque ab amīcīs darī pōtumque ac suī colōris vestem licet; pecūniam datam esse dantī pariter atque accipientī capitāle[1], neque minus perīculōsum etiam hominī līberō quācumque dē causā nummum ā damnātō recēpisse, et servōs item[2] (sīc enim damnātōs vocant) arma contingere. Suōs quaeque regiō propriā distinguit notā, quam abiēcisse capitāle est, ut vel extrā suōs cōnspicī fīnēs, vel cum alterīus regiōnis servō quicquam esse collocūtum. At neque tūtior fugae meditātiō quam ipsa est fuga. Quīn cōnscium tālis fuisse cōnsiliī in servō nex est, in līberō servitūs. Contrā indicī praemia dēcrēta sunt: līberō pecūnia, servō lībertās. Utrīque vērō venia atque impūnitās cōnscientiae, nē quandō persequī malum cōnsilium quam paenitēre sit tūtius.

Huius reī haec lēx atque hic ōrdō est, quem dīxī. Quī quantum habeat hūmānitātis et commodī, facile patet. Quandō sīc īrāscitur[3], ut vitia

[1] Capitale = rem capitalem.
[2] Item: *scil.* non minus periculosum est.
[3] Irascitur = graviter consulit.

perimat servātīs hominibus atque ita tractātīs, ut bonōs esse necesse sit. Et quantum ante damnī dedērunt, tantum reliquā vītā resarciant.

Porrō nē ad prīstinōs relābantur mōrēs, adeō nūllus est metus, ut viātōrēs quoque, quibus iter aliquō īnstitūtum est, nōn aliīs viae ducibus sēsē tūtiōrēs arbitrentur, quam servīs illīs ad quamque regiōnem subinde commūtātīs. Nempe ad perpetrandum latrōcinium nihil habent usquam nōn importūnum: manūs inermēs; pecūnia tantum sceleris index; dēprehēnsō parāta vindicta; neque spēs ūlla prōrsus fugiendō quōquam. Quō enim pactō falleret ac tegeret fugam homō nūllā vestium parte populō similis, nisi abeat nūdus! Quīn sīc quoque fugientem prōderet auricula.

At nē initō saltem cōnsiliō coniūrent in rempūblicam, id dēmum scīlicet perīculum est.[1] Quasi in tantam venīre spem ūlla possit vīcīnia nōn temptātīs ac sollicitātīs ante multārum regiōnum servitiīs. Quae tantum absunt ā facultāte cōnspīrandī, ut nē convenīre quidem et colloquī aut salūtāre sē mūtuō liceat; ut crēdantur interim id cōnsilium intrepidē crēditūrī suīs, quod reticentibus perīculōsum, prōdentibus māximō esse bonō sciant. Cum contrā nēmō sit prōrsus exspēs[2] oboediendō ac perferendō bonamque dē sē praebendō spem ēmendātiōris in posterum vītae posse hīs modīs fierī, ut lībertātem aliquandō recuperet, quippe nūllō nōn annō restitūtīs aliquot commendātiōne patientiae."

Haec cum dīxissem atque adiēcissem[3] nihil mihi vidērī causae, quārē nōn hic modus habērī vel in Angliā possit multō māiōre cum frūctū quam illa iūstitia, quam iūris ille perītus tantopere laudāverat.

Sub haec ille, nempe iūrecōnsultus: "Numquam", inquit, "istud sīc stabilīrī queat in Angliā, ut nōn in summum discrīmen addūcat rempūblicam", et simul haec dīcēns, commōvit caput, ac distorsit labrum, atque ita conticuit. Et omnēs quī aderant, pedibus in eius ībant sententiam.

Tum cardinālis: "Nōn est", inquit, "prōclīve dīvīnāre, commodēne an secus rēs cessūra sit, nūllō prōrsus factō perīculō. Vērum sī, prōnuntiātā mortis sententiā, differrī exsecūtiōnem iubeat prīnceps, atque hunc experiātur mōrem, cohibitīs asȳlōrum prīvilēgiīs. Tum vērō, sī rēs

[1] *Scil.* aliquis diceret.
[2] (Nemo) exspes (est) ... posse.
[3] Atque adiecissem = adieci.

comprobētur ēventū esse ūtilis, rēctum fuerit eam stabilīrī. Aliōquī tunc quoque afficere suppliciō eōs, quī sunt ante damnātī, neque minus ē rēpūblicā fuerit, neque magis iniūstum, quam sī nunc idem fieret, nec ūllum intereā nāscī ex eā rē potest perīculum. Quīn mihi certē videntur errōnēs quoque ad eundem posse modum nōn pessimē tractārī, in quōs hāctenus, tam multīs ēditīs lēgibus, nihil prōmōvimus tamen."

Haec ubi dīxit cardinālis, quae, mē narrante, contempserant omnēs, eadem nēmō nōn certātim laudibus est prōsecūtus, māximē tamen illud dē errōnibus, quoniam hoc ab ipsō adiectum est. Nesciō, an quae sunt secūta, silēre praestiterit. Erant enim rīdicula, sed narrābō tamen. Nam nōn erant mala, et aliquid ad hanc rem pertinēbant.

Adstābat forte parasītus quīdam, quī vidērī volēbat imitārī mōriōnem, sed ita simulābat, ut propior vērō esset, tam frīgidīs dictīs captāns rīsum, ut ipse saepius, quam dicta sua rīdērētur. Excidēbant hominī tamen interdum quaedam, adeō nōn absurda, ut fidem adagiō facerent, crēbrō iactū iacī aliquandō is Venerem[1]. Ergō, dīcente quōdam ē convīvīs iam meō sermōne bene prōvīsum esse fūribus, atque ā cardināle etiam cautum dē errōnibus, restāre nunc, utī hīs praetereā cōnsulerētur pūblicitus, quōs ad egestātem morbus aut senectūs impulisset, atque ad labōrēs unde vīvī possit, reddidisset impotēs.

"Sine", inquit, "mē. Nam ego et hoc rēctē ut fīat, vīderō. Etenim hoc genus hominum miserē cupiō aliquō ē cōnspectū āmōlīrī meō, ita mē male vexārunt saepe, cum querulīs illīs opplōrātiōnibus[2] flagitārent pecūniam, quās numquam tamen tam commodē potuērunt occinere, ut nummum ā mē extorquērent. Quippe semper alterum ēvēnit, ut aut nōn libeat dare, aut nē liceat quidem, quandō nihil est, quod dētur. Itaque nunc coepērunt sapere. Nam nē perdant operam, ubi mē praeterīre vident, praetermittunt tacitī, ita nihil ā mē spērant amplius, nōn herculē magis quam sī essem sacerdōs. Sed illōs ego mendīcōs omnēs, lātā lēge, distribuī ac dispartīrī iubeō in Benedictīnōrum coenobia, et fierī lāicōs, ut vocant monachōs; mulierēs moniālēs esse imperō[3]."

---

[1] Ex Des. Erasmi Adagio 113: *Vetus adagium est: Si saepe iactaveris, aliquando Venerem iacies.*
[2] Vox e verbo opplorandi a Moro parta.
[3] Impero = iubeo *(mendum quidem parasitus).*

Subrīsit cardinālis et approbat iocō, cēterī[1] etiam sēriō. Cēterum theologus quīdam frāter hōc dictō in sacerdōtēs ac monachōs adeō est exhilarātus, ut iam ipse quoque coeperit lūdere, homō aliōquī prope ad torvitātem gravis. “At nē sīc quidem”, inquit, “extrīcāberis ā mendīcīs, nisi nōbīs quoque prōspexeris frātribus.” “Atquī”, inquit parasītus, “hoc iam cūrātum est. Nam cardinālis ēgregiē prōspexit vōbīs, cum statueret dē coercendīs atque opere exercendīs errōnibus. Nam vōs estis errōnēs māximī.”

Hoc quoque dictum, cum coniectīs in cardinālem oculīs eum vidērent nōn abnuere, coepērunt omnēs nōn illibenter arripere, exceptō frātre. Nam is (neque equidem mīror) tālī perfūsus acētō, sīc indīgnātus est, atque incanduit, ut nec ā convīciīs quidem potuerit temperāre; hominem vocāvit nebulōnem, dētractōrem, susurrōnem, et fīlium perditiōnis, minās interim terribilēs citāns ē scrīptūrā sacrā. Iam scurra sēriō scurrārī coepit. Et erat plānē in suā palaestrā.

“Nōlī”, inquit, “īrāscī, bone frāter, scrīptum est: *In patientiā vestrā possidēbitis animās vestrās*[2].” Rūrsum frāter (referam enim ipsīus verba): “Nōn īrāscor”, inquit, “furcifer, vel saltem nōn peccō. Nam psalmista dīcit: *Īrāsciminī et nōlīte peccāre*[3].” Admonitus deinde frāter ā cardināle suāviter, ut suōs affectūs compesceret, “Nōn, domine”, inquit, “ego loquor nisi ex bonō zēlō sīcut dēbeō, nam virī sānctī habuērunt bonum zēlum, unde dīcitur: *Zēlus domūs tuae comēdit mē*[4], et canitur in ecclēsiīs: *Irrīsōrēs Helizeī*[5]*, dum cōnscendit domum Deī, zēlus*[6] *calvī sentiunt*[7], sīcut fortasse sentiet iste dērīsor, scurra, rībaldus[8].”

“Facis”, inquit cardinālis, “bonō fortassis affectū, sed mihi vidēris factūrus, nesciō, an sānctius, certē sapientius, sī tē ita comparēs, nē cum homine stultō et rīdiculō rīdiculum tibi certāmen īnstituās.” “Nōn, domine”, inquit, “nōn facerem sapientius. Nam Salomōn ipse

[1] Ceteri: *scil.* approbant.
[2] In Testamento Novo apud Lucam *v.* 21.19.
[3] Psalma 4.5.
[4] *Ps.* 69.10 (in biblia vulgata 68.10).
[5] Helizeus: Elisa propheta, qui Eliae successit.
[6] Zelus = zelum *(mendum videlicet fratris ignorantis)*.
[7] Ex hymno Adami Victoris Sancti *(Adam de Saint-Victor)*, † 1146: *De resurrectione Dei*.
[8] Ribaldus = vir procax et insolens.

sapientissimus dīcit: *Respondē stultō secundum stultitiam eius*[1], sīcut ego nunc faciō, et dēmōnstrō eī foveam, in quam cadet, nisi bene praecaveat. Nam, sī multī irrīsōrēs Helizeī, quī erat tantum ūnus calvus, sēnsērunt zēlus[2] calvī, quantō magis sentiet ūnus dērīsor multōrum frātrum, in quibus sunt multī calvī! Et etiam habēmus bullam pāpālem, per quam omnēs, quī dērīdent nōs, sunt excommūnicātī."

Cardinālis, ubi vīdit nūllum fierī fīnem, nūtū ablēgātō parasītō, ac aliam in rem commodum versō sermōne, paulō post surgit ē mēnsā, atque audiendīs clientum negōtiīs[3] dedit sē, nōsque dīmīsit.

Dē optimō statū reīpūblicae

Ēn, mī More, quam longō tē sermōne onerāvī, quod tam diū facere plānē puduisset mē, nisi tē et cupidē flagitēssēs, et sīc vidērēris audīre, tamquam nōllēs quicquam eius cōnfābulātiōnis omittī, quae, quamquam aliquantō perstrictius, narranda tamen mihi fuit omnīnō propter eōrum iūdicium, quī quae, mē dīcente, sprēverant, eadem rūrsus ē vestīgiō, nōn improbante cardināle, etiam ipsī comprobārunt, ūsque adeō assentantēs eī, ut parasītī quoque eius inventīs, quae dominus per iocum nōn aspernābātur, adblandīrentur, et sēriō propemodum admitterent: ut hinc possīs aestimāre quantī mē ac mea cōnsilia aulicī forent aestimātūrī.'

'Profectō, mī Raphaēl', inquam, 'magnā mē affēcistī voluptāte, ita sunt abs tē dicta prūdenter simul et lepidē omnia, praetereā vīsus mihi interim sum nōn sōlum in patriā versārī, vērum etiam repuerāscere quodammodō iūcundā recordātiōne cardinālis illīus, in cuius aulā puer sum ēducātus. Cuius virī memoriae quod tū tam impēnsē favēs, nōn crēdās, mī Raphaēl, quantō mihi sīs effectus hōc nōmine cārior, cum essēs aliōquī cārissimus. Cēterum nōn possum adhūc ūllō pactō meam dēmūtāre sententiam, quīn tē plānē putem, sī animum indūcās tuum, utī nē ab aulīs prīncipum abhorreās, in pūblicum posse tē tuīs cōnsiliīs plūrimum bonī cōnferre. Quārē nihil magis incumbit tuō, hoc est bonī virī, officiō. Sīquidem cum tuus cēnseat Platō rēspūblicās ita dēmum

[1] In Veteris Testamenti Proverbiorum *v.* 26.5.
[2] Zelus = zelum.
[3] Audiendis ... negotiis = ad audienda ... negotia.

futūrās esse fēlīcēs, sī aut rēgnent philosophī, aut rēgēs philosophentur: quam procul aberit fēlīcitās, sī philosophī rēgibus nec dīgnentur saltem suum impertīrī cōnsilium!'

'Nōn sunt', inquit ille, 'tam ingrātī, quīn id libenter facerent (immō multī librīs ēditīs iam fēcērunt), sī iī, quī rērum pōtiuntur, essent parātī bene cōnsultīs pārēre. Sed bene haud dubiē praevīdit Platō, nisi rēgēs philosophentur ipsī, numquam futūrum, ut perversīs opīniōnibus ā puerīs imbūtī, atque īnfectī penitus philosophantium comprobent cōnsilia; quod ipse quoque experiēbātur apud Dionȳsium. An nōn mē putās, sī apud aliquem rēgum dēcrēta sāna prōpōnerem, et perniciōsa malōrum sēmina cōnārer illī ēvellere, prōtinus aut ēiciendum aut habendum lūdibriō?

Age, finge mē apud rēgem esse Gallōrum atque in eius cōnsīdere cōnsiliō, dum in sēcrētissimō sēcessū, praesidente rēge ipsō, in corōnā prūdentissimōrum hominum, magnīs agitur studiīs, quibus artibus ac māchināmentīs Mediōlānum retineat, ac fugitīvam illam Neāpolim ad sē retrahat; posteā vērō ēvertat Venetōs, ac tōtam Italiam subiciat sibī. Deinde Flandrōs, Brabantōs[1], tōtam postrēmō Burgundiam suae faciat dictiōnis[2]. Atque aliās praetereā gentēs, quārum rēgnum iam ōlim animō invāsit. Hīc dum alius suādet feriendum cum Venetīs foedus tantisper dūrātūrum, dum ipsīs fuerit commodum, cum illīs commūnicandum cōnsilium. Quīn dēpōnendam quoque apud eōsdem aliquam praedae partem, quam, rēbus ex sententiā perāctīs, repetat, dum alius cōnsulit condūcendōs Germānōs, alius pecūniā dēmulcendōs, alius Helvētiōs. Adversus nūmen imperātōriae māiestātis, aurō, velut anathēmate, propitiandum. Dum aliī vidētur cum Aragōnum rēge compōnendās esse rēs et aliēnō Navarrae rēgnō, velut pācis auctōrāmentō cēdendum; alius interim cēnset Castelliae prīncipem aliquā spē affīnitātis irrētiendum atque aulicōs nōbilēs aliquot in suam factiōnem certā pēnsiōne esse pertrahendōs. Dum māximus omnium nōdus occurrit, quid statuendum interim dē Angliā sit. Cēterum dē pāce tractandum tamen et cōnstringenda firmissimīs vinculīs semper īnfirma societās: amīcī vocentur, suspiciantur ut inimīcī. Habendōs igitur parātōs, velut in statiōne, Scōtōs ad omnem

[1] Brabantia: ducatus pristinus partim in Belgio, partim in Nederlandia situs.
[2] Dictionis = dicionis.

intentōs occāsiōnem, sī quid sē commoveant Anglī, prōtinus immittendōs. Ad haec fovendum exulem nōbilem aliquem occultē (namque id apertē nē fīat, prohibent foedera), quī id rēgnum sibi dēbērī contendat, ut eā velut ānsā contineat suspectum sibi prīncipem.'

'Hīc', inquam, 'in tantō rērum mōlīmine, tot ēgregiīs virīs ad bellum sua certātim cōnsilia cōnferentibus, sī ego homunciō surgam, ac vertī iubeam vēla, omittendam Italiam cēnseam, et domī dīcam esse manendum ūnum Galliae rēgnum ferē māius esse, quam ut commodē possit ab ūnō administrārī, nē sibi putet rēx dē aliīs adiciendīs esse cōgitandum.

Tum sī illīs prōpōnerem dēcrēta Achōriōrum[1] populī, Utopiēnsium īnsulae ad Euronoton[2] oppositī, quī cum ōlim bellum gessissent, ut rēgī suō aliud obtinērent rēgnum, quod affīnitātis antīquae causā sibi contendēbat hērēditāte dēbērī, cōnsecūtī tandem id, ubi vīdērunt nihilō sibi minus esse molestiae in retinendō, quam in quaerendō pertulērunt: vērum assidua pullulāre sēmina vel internae rebelliōnis, vel externae incursiōnis, in dēditōs ita semper aut prō illīs, aut contrā pūgnandum, numquam darī facultātem dīmittendī exercitūs, compīlārī interim sē, efferrī forās pecūniam, aliēnae glōriolae suum impendī sanguinem; pācem nihilō tūtiōrem: domī corruptōs bellō mōrēs, imbibitam latrōcinandī libīdinem, cōnfirmātam caedibus audāciam, lēgēs esse contemptuī, quod rēx in duōrum cūram rēgnōrum distractus, minus in utrumvīs animum posset intendere. Cum vidērent aliōquī tantīs malīs nūllum fīnem fore, initō tandem cōnsiliō, rēgī suō hūmānissimē fēcērunt optiōnem retinendī utrīus rēgnī vellet. Nam utrīusque nōn fore potestātem: sē plūrēs esse, quam quī ā dīmidiātō possint rēge gubernārī, cum nēmō sit libenter admissūrus mūliōnem sibi cum aliō commūnem. Ita coāctus est ille bonus prīnceps, novō rēgnō cuīpiam ex amīcīs relictō (quī brevī etiam post ēiectus est) antīquō esse contentus.

Praetereā sī ostenderem omnēs hōs cōnātūs bellōrum, quibus tot nātiōnēs eius causā tumultuārentur, cum thēsaurōs eius exhausissent, ac dēstrūxissent populum, aliquā tandem fortūnā frūstrā cessūrōs tamen, proinde avītum rēgnum coleret, ōrnāret, quantum posset, et faceret quam

---

[1] Achorii: nomen commenticium *Homines Sine Terris* significans; *cf.* *ἀ* et *χώρη*.
[2] Euronotus *(εὐρόνοτος)*: ventus inter eurum notumque, *i.e.* inter solis ortum et meridiem, flans.

flōrentissimum. Amet suōs, et amētur ā suīs, cum hīs ūnā vīvat, imperetque suāviter, atque alia rēgna valēre sinat, quandō id, quod nunc eī contigisset, satis amplum superque esset. Hanc ōrātiōnem quibus auribus, mī More, putās excipiendam?' 'Profectō nōn valdē prōnīs', inquam.

'Pergāmus ergō', inquit, 'sī cōnsiliāriīs cum rēge quōpiam, tractantibus et comminīscentibus quibus technīs eī queant coacervāre thēsaurōs, dum ūnus intendendam cōnsulit aestimātiōnem monētae, cum ipsī sit ēroganda pecūnia. Dēiciendam rūrsus īnfrā iūstum, cum fuerit corroganda. Utī et multum aeris parvō dissolvat, et prō parvō multum recipiat; dum alius suādet, ut bellum simulet, atque, eō praetextū coāctā pecūniā, cum vīsum erit, faciat pācem, sānctīs caerimōniīs, quō plēbēculae oculīs fīat praestigium, miserātus vidēlicet hūmānum sanguinem prīnceps pius; dum alius eī suggerit in mentem, antīquās quāsdam et tineīs adēsās lēgēs longā dēsuētūdine antīquātās, quās, quod nēmō lātās meminisset, omnēs sint trānsgressī, eārum ergō mulctās iubeat exigī, nūllum ūberiōrem prōventum esse, nūllum magis honōrificum, utpote quī iūstitiae prae sē persōnam ferat; dum ab aliō admonētur, utī sub magnīs mulctīs multa prohibeat, māximē tālia, quae nē fīant, in rem sit populī. Post pecūniā cum illīs dispēnset, quōrum commodīs obstat interdictum, sīc et ā populō grātiam inīrī, et duplex adferrī compendium, vel dum iī mulctantur, quōs quaestūs cupiditās pellexit in cassēs, vel dum aliīs vendit prīvilēgia, tantō plūris, quantō scīlicet fuerit melior prīnceps, utpote quī gravātim quicquam contrā populī commodum prīvātō cuīquam indulgeat, et ob id nōn nisi magnō pretiō. Dum alius eī persuādet obstringendōs sibi iūdicēs, quī quāvīs in rē prō rēgiō iūre disceptent, accersendōs praetereā in palātium, atque invītandōs, utī cōram sē dē suīs rēbus disserant, ita nūllam causam eius tam apertē inīquam fore, in quā nōn aliquis eōrum vel contrādīcendī studiō, vel pudōre dīcendī eadem, vel quō grātiam ineant, apud eum aliquam reperiant rīmam, quā possit intendī calumnia. Sīc dum, iūdicibus dīversa sentientibus, rēs per sē clārissima disputātur, et vēritās in quaestiōnem venit, ānsam commodum rēgī darī[1], prō suō commodō iūs interpretandī. Cēterōs aut pudōre accessūrōs, aut metū, sīc intrepidē fertur posteā prō tribūnālī sententia. Neque enim

[1] Dari: *scil.* alius persuadet.

deesse praetextus potest prōnuntiantī prō prīncipe. Nempe cuī satis est aut aequitātem ā suā parte esse, aut verba lēgis, aut contortum scrīptī sēnsum, aut quae lēgibus dēnique omnibus praeponderat, apud religiōsōs iūdicēs prīncipis indisputābilem praerogātīvam. Dum omnēs in Crassiānō illō cōnsentiunt atque cōnspīrant *nūllam aurī vim satis esse prīncipī, cuī sit alendus exercitus*[1]. Praetereā nihil iniūstē rēgem facere, ut māximē etiam velit posse. Quippe omnia omnium eius esse, ut hominēs etiam ipsōs; tantum vērō cuīque esse proprium, quantum rēgis benīgnitās eī nōn adēmerit, quod ipsum ut quam minimum sit, prīncipis multum rēferre, ut cuius tūtāmentum in eō situm sit, nē populus dīvitiīs ac lībertāte lascīviat, quod hae rēs minus patienter ferant dūra atque iniūsta imperia, cum contrā egestās atque inopia retundat animōs, ac patientēs reddat, adimatque pressīs generōsōs rebellandī spīritūs.

Hīc sī ego rūrsus adsurgēns contendam haec cōnsilia omnia rēgī et inhonesta esse, et perniciōsa. Cuius nōn honor modo, sed sēcūritās quoque in populī magis opibus sita sit quam suīs. Quōs sī ostendam rēgem sibi dēligere suā causā, nōn rēgis, vidēlicet utī eius labōre ac studiō ipsī commodē vīvant tūtīque ab iniūriīs. Eōque magis ad prīncipem eam pertinēre cūram, ut populō bene sit suō, quam ut sibi: nōn aliter ac pāstōris officium est ovēs potius quam sēmet pāscere, quātenus ōpiliō est.

Nam quod populī egestātem cēnseant pācis praesidium esse, longissimē aberrāre eōs ipsa rēs docet. Nempe ubi plūs rīxārum comperiās quam inter mendīcōs? Quis intentius mūtātiōnī rērum studet, quam cuī minimē placet praesēns vītae status? Aut cuī dēnique audācior impetus ad conturbanda omnia spē alicunde lucrandī, quam cuī iam nihil est, quod possit perdere? Quod sī rēx aliquis adeō aut contemptus esset, aut invīsus suīs, ut aliter eōs continēre in officiō nōn possit, nisi contumēliīs, compīlātiōne et sectiōne[2] grassētur, eōsque redigat ad mendīcitātem, praestiterit illī profectō rēgnō abdicāre, quam hīs retinēre artibus, quibus, quamquam imperiī nōmen retineat, certē āmittit māiestātem. Neque enim rēgiae dīgnitātis est imperium in mendīcōs exercēre, sed in opulentōs potius atque fēlīcēs. Quod ipsum sēnsit certē vir ērectī ac sublīmis animī

[1] *M. Crassus negabat locupletem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset* apud Plinium Maiorem in Naturalis Historiae libro 33, *c.* 134.
[2] Sectio = publicatio.

Fabricius[1], cum respondēret mālle sē imperāre dīvitibus, quam dīvitem esse. Et profectō ūnum aliquem voluptāte ac dēliciīs fluere[2], gementibus undique ac lāmentantibus aliīs, hoc nōn est rēgnī, sed carceris esse cūstōdem. Dēnique ut imperītissimus medicus est, quī morbum nescit nisi morbō cūrāre, ita quī vītam cīvium nōn nōvit aliā viā corrigere quam ademptīs vītae commodīs, is sē nescīre fateātur imperāre līberīs. Quīn aut inertiam potius mūtet suam, aut superbiam. Nam hīs ferē vitiīs accidit, ut populus eum vel contemnat, vel habeat odiō. Vīvat innocuus dē suō, sūmptūs ad reditūs accommodet, refrēnet maleficia, et rēctā īnstitūtiōne suōrum praeveniat potius, quam sinat incrēscere, quae deinde pūniat, lēgēs abrogātās cōnsuētūdine haud temere revocet, praesertim quae diū dēsitae numquam dēsīderātae sunt. Neque umquam commissī nōmine eiusmodī quicquam capiat, quāle prīvātum quempiam iūdex, velut inīquum ac vafrum, nōn paterētur accipere.

Hīc sī prōpōnerem illīs Macarēnsium[3] lēgem, quī et ipsī nōn longē admodum absunt ab Utopiā, quōrum rēx, quō prīmum diē auspicātur imperium, magnīs adhibitīs sacrificiīs, iūre iūrandō astringitur, numquam sē ūnō tempore suprā mīlle aurī pondō in thēsaurīs habitūrum aut argentī, quantum eius aurī pretium aequet. Hanc lēgem ferunt ab optimō quōdam rēge īnstitūtam, cuī māiōrī cūrae fuit patriae commodum, quam dīvitiae suae, velut ōbicem acervandae pecūniae tantae, quanta faceret inopiam eius in populō. Nempe eum thēsaurum vidēbat suffectūrum, sīve rēgī adversus rebellēs, sīve rēgnō adversus hostium incursiōnēs esset cōnflīgendum. Cēterum minōrem esse, quam ut animōs faciat invādendī aliēna. Quae potissima condendae lēgis causa fuit. Proxima quod sīc prōspectum putāvit, nē dēsit pecūnia, quae in cotīdiānā cīvium commūtātiōne versētur, et cum rēgī necesse est ērogāre, quicquid thēsaurō suprā lēgitimum accrēvit modum, nōn quaesītūrum cēnsuit occāsiōnēs iniūriae. Tālis rēx et malīs erit formīdinī, et ā bonīs amābitur. Haec ergō

---

[1] Morum memoria fefellit: non Fabricius, sed M'. Curius Dentatus dixit Samnitibus se *malle locupletibus imperare, quam ipsum fieri locupletem* (apud Valerium Maximum Factorum et dictorum memorabilium in libro 4, *c.* 3.5).

[2] Fluere = diffluere.

[3] Macarenses: nomen commenticium *Beatos* significans; *cf.* μάκαρ.

atque huiusmodī sī ingererem apud hominēs in contrāriam partem vehementer inclīnātōs, quam surdīs essem narrātūrus fābulam!'

'Surdissimīs', inquam, 'haud dubiē. Neque herculē mīror, neque mihi videntur (ut vērē dīcam) huiusmodī sermōnēs ingerendī, aut tālia danda cōnsilia, quae certus sīs numquam admissum īrī. Quid enim prōdesse possit, aut quōmodō in illōrum pectus īnfluere sermō tam īnsolēns, quōrum praeoccupāvit animōs, atque īnsēdit penitus dīversa persuāsiō! Apud amīculōs in familiārī colloquiō nōn īnsuāvis est haec philosophia scholastica. Cēterum in cōnsiliīs prīncipum, ubi rēs magnae magnā auctōritāte aguntur, nōn est hīs rēbus locus.'

'Hoc est', inquit ille, 'quod dīcēbam nōn esse apud prīncipēs locum philosophiae.' 'Immō', inquam, 'est vērum, nōn huīc scholasticae, quae quidvīs putet ubivīs convenīre[1], sed est alia philosophia cīvīlior, quae suam nōvit scaenam, eīque sēsē accommodāns, in eā fābulā, quae in manibus est, suās partēs concinnē et cum decōrō tūtātur. Hāc ūtendum est tibi. Aliōquīn dum agitur quaepiam Plautī cōmoedia, nūgantibus inter sē vernulīs, sī tū in proscaenium prōdeās habitū philosophicō, et recēnseās ex Octāviā locum, in quō Seneca disputat cum Nerōne. Nōnne praestiterit ēgisse mūtam persōnam, quam aliēna recitandō tālem fēcisse tragicōmoediam? Corrūperis enim, perverterisque praesentem fābulam, dum dīversa permiscēs, etiam sī ea, quae tū affers, meliōra fuerint. Quaecumque fābula in manū est, eam age, quam potes, optimē. Neque ideō tōtam perturbēs, quod tibi in mentem vēnit alterīus, quae sit lepidior.

Sīc est in rēpūblicā, sīc in cōnsultātiōnibus prīncipum. Sī rādīcitus ēvellī nōn possint opīniōnēs prāvae, nec receptīs ūsū vitiīs medērī queās ex animī tuī sententiā, nōn ideō tamen dēserenda rēspūblica est, et[2] in tempestāte nāvis dēstituenda est, quoniam ventōs inhibēre nōn possīs. At neque īnsuētus et īnsolēns sermō inculcandus, quem sciās apud dīversa[3] persuāsōs pondus nōn habitūrum, sed oblīquō ductū cōnandum est atque adnītendum tibi, utī prō tuā virīlī[4] omnia tractēs commodē. Et quod in bonum nequīs vertere, efficiās saltem, ut sit quam minimē malum. Nam ut

[1] Convenire = valere.
[2] Et = neque.
[3] Diversa = de diversis (*scil.* opinionibus).
[4] Virili: *scil.* parte.

omnia bene sint, fierī nōn potest, nisi omnēs bonī sint, quod ad aliquot abhinc annōs adhūc nōn exspectō.’

‘Hāc’, inquit, ‘arte nihil fieret aliud, quam nē[1], dum aliōrum furōrī medērī studeō, ipse cum illīs īnsāniam. Nam sī vēra loquī volō, tālia loquar, necesse est. Cēterum falsa loquī, sitne philosophī nesciō, certē nōn est meum. Quamquam ille meus sermō, ut fuerit fortasse ingrātus illīs atque molestus, ita nōn videō, cūr vidērī dēbeat ūsque ad ineptiās īnsolēns. Quod sī aut ea dīcerem, quae fingit Platō in suā rēpūblicā, aut ea, quae faciunt Utopiēnsēs in suā, haec quamquam essent, ut certē sunt, meliōra, tamen aliēna vidērī possint, quod hīc singulōrum prīvātae sunt possessiōnēs, illīc omnia sunt commūnia. Mea vērō ōrātiō (nisi quod ad eōs[2], quī statuissent sēcum ruere dīversā viā praecipitēs, iūcundus esse nōn potest, quī revocet[3], ac praemōnstret perīcula) aliōquīn quid habuit, quod nōn ubivīs dīcī, vel conveniat, vel oporteat? Equidem sī omittenda sunt omnia tamquam īnsolentia atque absurda, quaecumque perversī mōrēs hominum fēcērunt, ut vidērī possint aliēna, dissimulēmus oportet apud Chrīstiānōs plēraque omnia, quae Chrīstus docuit, ac dissimulārī ūsque adeō vetuit, ut ea quoque, quae ipse in aurēs īnsusurrāsset suīs, palam in tēctīs iusserit praedicārī[4]. Quōrum māxima pars ab istīs mōribus longē est aliēnior, quam mea fuit ōrātiō. Nisi quod cōntiōnātōrēs[5], hominēs callidī, tuum illud cōnsilium secūtī putō, quandō mōrēs suōs hominēs ad Chrīstī nōrmam gravātim paterentur aptārī, doctrīnam eius velut rēgulam plumbeam accommodāvērunt ad mōrēs, ut aliquō saltem pactō coniungerentur scīlicet. Quā rē nihil videō, quid prōfēcerint, nisi ut sēcūrius liceat esse malōs, atque ipse profectō tantumdem prōficiam in cōnsiliīs prīncipum.

Nam aut dīversa sentiam, quod perinde fuerit, ac sī nihil sentiam, aut eadem, et ipsōrum adiūtor sim, ut inquit Miciō Terentiānus[6], īnsāniae. Nam oblīquus ille ductus tuus nōn videō, quid sibi velit, quō cēnsēs

---

[1] Ne = ut.
[2] Ad eos = eis.
[3] Revocet: *scil.* eos.
[4] In Testamento Novo apud Lucam *v.* 12.3: *Quod in aurem locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis.*
[5] Contionator = praedicator.
[6] In Adelphorum *v.* 146/7.

adnītendum, sī nōn possint omnia reddī bona, tamen ut tractentur commodē, fīantque, quoad licet, quam minimē mala. Quippe nōn est ibi dissimulandī locus, nec licet cōnīvēre. Approbanda sunt apertē pessima cōnsilia, et dēcrētīs pestilentissimīs subscrībendum est. Speculātōris vice fuerit ac paene prōditōris[1], etiam quī improbē cōnsulta malīgnē laudāverit. Porrō nihil occurrit, in quō prōdesse quicquam possīs, in eōs dēlātus collēgās, quī vel optimum virum facilius corrūperint, quam ipsī corrigantur, quōrum perversā cōnsuētūdine vel dēprāvāberis, vel ipse integer atque innocēns aliēnae malitiae stultitiaeque, praetexeris[2], tantum abest, ut aliquid possit in melius oblīquō illō ductū convertere.

Quamobrem pulcherrimā similitūdine dēclārat Platō, cūr meritō sapientēs abstineant ā capessendā quippe rēpūblicā. Cum populum videant in platēās effūsum assiduīs imbribus perfundī, nec persuādēre queant illīs, ut sē subdūcant pluviae, tēctaque subeant. Gnārī nihil prōfutūrōs sēsē sī exeant, quam[3] ut ūnā compluantur, sēmet intrā tēcta continent habentēs satis, quandō aliēnae stultitiae nōn possunt medērī, sī ipsī saltem sint in tūtō.

Quamquam profectō, mī More (ut ea vērē dīcam, quae meus animus fert) mihi vidētur, ubicumque prīvātae sunt possessiōnēs, ubi omnēs omnia pecūniīs mētiuntur, ibi vix umquam posse fierī, ut cum rēpūblicā aut iūstē agātur, aut prosperē, nisi vel ibi sentiās agī iūstē, ubi optima quaeque perveniunt ad pessimōs, vel ibi fēlīciter, ubi omnia dīviduntur in paucissimōs, nec illōs habitōs undecumque commodē, cēterīs vērō plānē miserīs.

Quamobrem cum apud animum meum reputō, prūdentissima atque sānctissima īnstitūta Utopiēnsium, apud quōs tam paucīs lēgibus, tam commodē rēs administrantur, ut et virtūtī pretium sit, et tamen, aequātīs rēbus, omnia abundent omnibus, tum ubi hīs eōrum mōribus ex adversō comparō, tot nātiōnēs aliās, semper ōrdinantēs, nec ūllam satis ōrdinātam umquam, eārum omnium in quibus quod quisque nactus fuerit, suum vocat prīvātum, quōrum tam multae in diēs conditae lēgēs nōn sufficiunt, vel ut cōnsequātur quisquam, vel ut tueātur, vel ut satis internōscat ab

[1] Speculatoris vice fuerit et paene proditoris = speculator habitus erit et paene proditor.
[2] Praetexeris: *scil.* alienam malitiam.
[3] Quam = nisi.

aliēnō, illud quod suum invicem quisque prīvātum nōminat, id quod facile indicant īnfīnīta illa tam assiduē nāscentia, quam numquam fīnienda lītigia.

Haec, inquam, dum apud mē cōnsīderō, aequior Platōnī fīō, minusque dēmīror, dēdīgnātum illīs lēgēs ferre ūllās, quī recūsābant eās, quibus ex aequō omnēs omnia partīrentur commoda. Sīquidem facile praevīdit homō prūdentissimus, ūnam atque ūnicam illam esse viam ad salūtem pūblicam, sī rērum indicātur aequālitās, quae nesciō, an umquam possit observārī, ubi sua sunt singulōrum propria. Nam cum certīs titulīs, quisque quantum potest, ad sē convertit, quantacumque fuerit rērum cōpia, eam omnem paucī inter sē partītī, reliquīs relinquunt inopiam, ferēque accidit, ut alterī sint alterōrum sorte dīgnissimī, cum illī sint rapācēs, improbī atque inūtilēs, contrā hī modestī virī, ac simplicēs, et cotīdiānā industriā, in pūblicum quam in sēmet benīgniōrēs.

Adeō mihi certē persuādeō, rēs aequābilī ac iūstā aliquā ratiōne distribuī, aut fēlīciter agī cum rēbus mortālium, nisi sublātā prōrsus proprietāte, nōn posse. Sed manente illā, mānsūram semper apud multō māximam, multōque optimam hominum partem, egestātis et aerumnārum anxiam atque inēvītābilem sarcinam. Quam ut fateor levārī aliquantulum posse, sīc tollī plānē contendō nōn posse.

Nempe sī statuātur, nē quis suprā certum agrī modum possideat, et utī sit lēgitimus cuīque cēnsus pecūniae, sī fuerit lēgibus quibusdam cautum, ut neque sit prīnceps nimium potēns, neque populus nimis īnsolēns: tum magistrātūs nē ambiantur, neu dentur vēnum, aut sūmptūs in illīs fierī sit necesse. Aliōquīn et occāsiō datur per fraudem ac rapīnās sarciendae pecūniae, et fit necessitās eīs mūneribus praeficiendī dīvitēs, quae potius fuerant administranda prūdentibus!

Tālibus, inquam, lēgibus, quemadmodum aegra assiduīs solent fōmentīs fulcīrī corpora dēplōrātae valētūdinis, ita haec quoque mala lēnīrī queant ac mītigārī. Ut sānentur vērō atque in bonum redeant habitum, nūlla omnīnō spēs est, dum sua cuīque sunt propria. Quīn dum ūnīus partis cūrae studēs, aliārum vulnus exasperāveris, ita mūtuō nāscitur ex alterīus medēlā alterīus morbus, quandō nihil sīc adicī cuīquam potest, ut nōn idem adimātur aliī.’

‘At mihi,’ inquam, ‘contrā vidētur, ibi numquam commodē vīvī posse, ubi omnia sint commūnia. Nam quō pactō suppetat cōpia rērum, ūnōquōque ab labōre subdūcente sē? Utpote quem neque suī quaestūs urget ratiō, et aliēnae industriae fīdūcia reddit sēgnem. At cum et stimulentur inopiā, neque quod quisquam fuerit nactus, id prō suō tuērī ullā possit lēge, an nōn necesse est perpetuā caede ac sēditiōne labōrētur? Sublātā praesertim auctōritāte ac reverentiā magistrātuum, cuī quis esse locus possit apud hominēs tālēs, quōs inter nūllum discrīmen est, nē comminīscī quidem queō.’

‘Nōn mīror,’ inquit, ‘sīc vidērī tibi, quippe cuī eius imāgō reī aut nūlla succurrit, aut falsa. Vērum sī in Utopiā fuissēs mēcum, mōrēsque eōrum atque īnstitūta vīdissēs praesēns, ut ego fēcī, quī plūs annīs quīnque ibi vīxī, neque umquam voluissem inde discēdere, nisi ut novum illum orbem prōderem, tum plānē fatērēre populum rēctē īnstitūtum nusquam alibī tē vīdisse quam illīc.’

‘Atquī profectō’, inquit Petrus Aegidius, ‘aegrē persuadeās mihi melius īnstitūtum populum in novō illō, quam in hōc nōtō nōbīs orbe reperīrī, ut in quō neque dēteriōra ingenia, et vetustiōrēs opīnor esse, quam in illō rēspūblicās et in quibus plūrima ad vītam commoda longus invēnit ūsus, ut nē adiciam apud nōs cāsū reperta quaedam, quibus excōgitandīs nūllum potuisset ingenium sufficere.’

‘Quod ad vetustātem,’ inquit ille, ‘rērum attinet pūblicārum, tum prōnuntiāre possēs rēctius, sī historiās illīus orbis perlēgissēs; quibus sī fidēs habērī dēbet, prius apud eōs erant urbēs, quam hominēs apud nōs. Iam vērō quicquid hāctenus vel ingenium invēnit, vel cāsus repperit, hoc utrobīque potuit exstitisse. Cēterum ego certē putō, ut illīs praestēmus ingeniō, studiō tamen atque industriā longē ā tergō relinquimur. Nam (ut ipsōrum habent annālēs) ante appulsum illūc nostrum dē rēbus nostrīs (quōs illī vocant *ultra-aequīnoctiālēs*) nihil umquam quicquam audierant, nisi quod ōlim annīs ab hinc ducentīs suprā mīlle, nāvis quaedam apud īnsulam Utopiam naufragiō periit, quam tempestās eō dētulerat. Ēiectī sunt in lītus Rōmānī quīdam atque Aegyptiī, quī posteā numquam inde discessēre.

Hanc ūnam occāsiōnem, vidē quam commodam illīs sua fēcit[1] industria. Nihil artis erat intrā Rōmānum imperium, unde possit aliquis esse ūsus, quod nōn illī aut ab expositīs hospitibus didicerint, aut, acceptīs quaerendī sēminibus, adinvēnerint. Tantō bonō fuit illīs aliquōs hinc semel illūc esse dēlātōs. At sī qua similis fortūna quempiam antehāc illinc hūc perpulerit, tam penitus hoc oblitterātum est, quam istud quoque forsan excidet posterīs, mē aliquandō illīc fuisse. Et ut illī ūnō statim congressū quicquid ā nōbīs commodē inventum est, fēcērunt suum; sīc diū futūrum putō, priusquam nōs accipiāmus quicquam, quod apud illōs melius quam nōbīs est īnstitūtum. Quod ūnum māximē esse reor in causā, cūr, cum neque ingeniō, neque opibus īnferiōrēs sīmus eīs, ipsōrum tamen rēs quam nostra prūdentius administrētur, et fēlīcius efflōrēscat.'

'Ergō, mī Raphaēl', inquam, 'quaesō tē atque obsecrō, dēscrībe nōbīs īnsulam. Nec velīs esse brevis, sed explicēs ōrdine agrōs, fluviōs, urbēs, hominēs, mōrēs, īnstitūta, lēgēs ac dēnique omnia, quae nōs putēs velle cōgnōscere. Putābis autem velle, quicquid adhūc nescīmus.'

'Nihil', inquit, 'faciam libentius. Nam haec in prōmptū habeō. Sed rēs ōtium poscit.' 'Eāmus ergō', inquam, 'intrō prānsum, mox tempus nostrō arbitrātū sūmēmus.' 'Fīat', inquit. Ita ingressī prandēmus.

Prānsī, in eundem reversī locum in eōdem sedīlī cōnsēdimus, ac iussīs ministrīs, nē quis interpellāret, ego ac Petrus Aegidius hortāmur Raphaēlem, ut praestet, quod erat pollicitus. Is ergō ubi nōs vīdit intentōs atque avidōs audiendī, cum paulisper tacitus et cōgitābundus assēdisset, hunc in modum exōrsus est.

Prīmī librī fīnis

[1] Fecit = fecerit.

DE OPTIMO STATV REIPVBLICÆ
DEQUE NOVA INSVLA

VTOPIA

sermonis, quem Raphael Hythlodaeus, vir eximius,
de optimo reipublicae statu habuit,

LIBER SECVNDVS,

per illustrem virum

THOMAM MORVM

inclutae Britanniarum urbis Londini et civem, et vicecomitem

Raphaēlis sermō pōmerīdiānus[1] dē Utopiēnsium īnsulā

‘Utopiēnsium īnsula in mediā suī parte (nam hāc lātissima est) mīlia passuum ducenta porrigitur, magnumque per īnsulae spatium nōn multō angustior, fīnēs versus paulātim utrimque tenuātur. Hī, velut circumductī circinō quīngentōrum ambitū mīlium, īnsulam tōtam in lūnae speciem renāscentis effigiant. Cuius cornua fretum interfluēns mīlibus passuum plūs minus ūndecim dīrimit ac per ingēns ināne diffūsum, circumiectū undique terrae prohibitīs ventīs, vāstī in mōrem lacūs stāgnāns[2] magis quam saeviēns, omnem prope eius terrae alvum prō portū facit, magnōque hominum ūsū nāvēs quāquā versus trānsmittit. Faucēs hinc vadīs, inde saxīs formīdolōsae. In mediō fermē interstitiō ūna rūpēs ēminet, eōque innoxia, cuī inaedificātam turrim praesidiō tenent[3], cēterae latentēs et

[1] Pomeridianus = postmeridianus.
[2] Stagnans: *scil.* inane (= spatium).
[3] Tenent: *scil.* Utopienses.

īnsidiōsae. Canālēs sōlīs ipsīs[1] nōtī atque ideō nōn temere accidit, utī exterus quisquam hunc in sinum, nisi Utopiānō duce, penetret, ut in quem vix ipsīs tūtus ingressus est, nisi sīgnīs quibusdam ē lītore viam regentibus. Hīs in dīversa trānslātīs loca, hostium quamlibet numerōsam classem facile in perniciem traherent. Ab alterā parte nōn īnfrequentēs portūs. At ubīque dēscēnsus in terram ita nātūrā mūnītus aut arte, ut ingentēs cōpiae paucīs inde queant prōpūgnātōribus arcērī.

Cēterum utī fertur, utīque ipsa locī faciēs prae sē fert, ea tellūs ōlim nōn ambiēbātur marī. Sed Utopus, cuius utpote victōris nōmen refert īnsula, nam ante id temporis Abraxa[2] dīcēbātur, quīque rudem atque agrestem turbam ad id, quō nunc cēterōs prope mortālēs antecellit, cultūs hūmānitātisque perdūxit, prīmō prōtinus appulsū victōriā pōtītus, passuum mīlia quīndecim, quā parte tellūs continentī adhaesit, exscindendum cūrāvit, ac mare circum terram dūxit. Cumque ad id operis nōn incolās modo coēgisset (nē contumēliae locō labōrem dūcerent), sed suōs praetereā mīlitēs omnēs adiungeret, in tantam hominum multitūdinem, opere distribūtō, incrēdibilī celeritāte rēs perfecta fīnitimōs (quī initiō vānitātem inceptī rīserant) admīrātiōne successūs ac terrōre perculerit.

Īnsula cīvitātēs habet quattuor et quīnquāgintā spatiōsās; omnēs ac magnificās linguā, mōribus, īnstitūtīs, lēgibus prōrsus iīsdem; īdem situs omnium; eadem ubīque, quātenus per locum licet, rērum faciēs. Hārum, quae proximae inter sē sunt, mīlia quattuor ac vīgintī sēparant. Nūlla rūrsus est tam dēserta, ē quā nōn ad aliam urbem pedibus queat ūnīus itinere diēī pervenīrī.

Cīvēs quāque ex urbe ternī senēs ac rērum perītī tractātum dē rēbus īnsulae commūnibus quotannīs conveniunt Amaurōtum. Nam ea urbs (quod tamquam in umbilīcō terrae sita māximē iacet omnium partium lēgātīs opportūna) prīma, prīncepsque habētur.

Agrī ita commodē cīvitātibus assīgnātī sunt, ut ab nūllā parte minus solī quam duodecim passuum mīlia ūna quaevīs habeat. Ab aliquā multō etiam amplius, vidēlicet quā parte longius urbēs inter sē disiunguntur.

---

[1] Ipsis: *scil.* Utopiensibus.

[2] Nomen *Abraxae* ductum videtur a verbo, quod est *αβραξας* vel *αβρασαξ*, quae mystica vox, *caelorum principem* significans, eis libris invenitur, quibus de disciplina Basilidis Alexandrini (*ca.* 85-145) agitur.

Nūllī urbī cupīdō prōmōvendōrum fīnium. Quippe quōs habent[1] agricolās magis eōrum sē, quam dominōs putant.

Habent rūrī per omnēs agrōs commodē dispositās domōs, rūsticīs īnstrūmentīs īnstrūctās. Hae habitantur cīvibus per vicēs eō commigrantibus. Nūlla familia rūstica in virīs mulieribusque pauciōrēs habet, quam quadrāgintā praeter duōs ascrīptīciōs servōs, quibus pater māterque familias gravēs ac mātūrī praeficiuntur, et singulīs trīcēnīs familiīs phylarchus ūnus. Ē quāque familiā vīgintī quotannīs in urbem remigrant hī, quī biennium rūrī complēvēre. In hōrum locum totidem recentēs ex urbe subrogantur, ut ab hīs, quī annum ibi fuēre atque ideō rūsticārum perītiōrēs rērum, īnstituantur, aliōs annō sequente doctūrī, nē sī pariter omnēs ibi novī agricolātiōnisque rūdēs essent, aliquid in annōnā per imperītiam peccārētur. Is innovandōrum agricolārum mōs, etsī solemnis sit, nē quisquam invītus asperiōrem vītam cōgātur continuāre diūtius, multī tamen, quōs rūsticae reī studium nātūra dēlectat, plūrēs sibi annōs impetrant.

Agricolae terram colunt, nūtriunt animālia, līgna comparant, atque in urbem, quā commodum est, terrā marīve convehunt. Pullōrum īnfīnītam ēducant multitūdinem mīrābilī artificiō. Neque enim incubant ōva gallīnae, sed magnum eōrum numerum calōre quōdam aequābilī foventēs animant ēducantque, hī simul atque ē testā prōdiēre, hominēs vice mātrum comitantur et agnōscunt. Equōs alunt perquam paucōs, nec nisi ferōcientēs, neque alium in ūsum quam exercendae rēbus equestribus iuventūtī. Nam omnem seu colendī, seu vehendī labōrem bovēs obeunt, quōs (ut fatentur) equīs impetū cēdere, sīc patientiā vincere, nec tot obnoxiōs morbīs putant, ad haec minōre impendiō et operae et sūmptūs alī, ac dēnique labōribus ēmeritōs, in cibum tandem ūsuī esse.

Sēmente in sōlum pānem ūtuntur. Nam aut ūvārum vīnum bibunt, aut pōmōrum pirōrumve, aut dēnique aquam nōnnumquam meram: saepe etiam quā mel aut glycyrrīzam[2] incoxerint, cuius haud exiguam habent cōpiam.

[1] Habent = censent.
[2] Glycyrriza = radix dulcis.

Cum explōrātum habeant (habent enim certissimum), quantum annōnae cōnsūmat urbs et circumiectus urbī conventus[1], tamen multō amplius et sēmentis faciunt, et pecudum ēducant, quam quod in suōs ūsūs sufficiat, reliquuum impertītūrī fīnitimīs. Quibuscumque rēbus opus est, quae rēs rūrī nōn habentur, eam suppellectilem omnem ab urbe petunt, et sine ullā rērum commūtātiōne ā magistrātibus urbānīs nūllō negōtiō cōnsequuntur. Nam illō singulō quōque mēnse plērīque ad fēstum diem conveniunt.

Cum frūmentandī diēs īnstat, magistrātibus urbānīs agricolārum phylarchī dēnuntiant, quantum cīvium numerum ad sē mittī conveniat: quae multitūdō frūmentātōrum cum ad ipsum diem opportūnē adsit, ūnō prope serēnō diē tōtā frūmentātiōne dēfunguntur.

Dē urbibus, ac nōminātim dē Amaurōtō

Urbium quī ūnam nōrit, omnēs nōverit, ita sunt inter sē (quātenus locī nātūra nōn obstat) omnīnō similēs. Dēpingam igitur ūnam quampiam (neque enim admodum rēfert quam), sed quam potius quam Amaurōtum? Quā nec ūlla dīgnior est, quippe cuī senātūs grātiā reliquae[2] dēferunt[3], nec ūlla mihi nōtior, ut in quā annōs quīnque perpetuōs vīxerim.

Situm est igitur Amaurōtum in lēnī dēiectū montis figūrā ferē quadrātā. Nam lātitūdō eius, paulō īnfrā collis incepta verticem, mīlibus passuum duōbus ad flūmen Anydrum pertinet, secundum rīpam aliquantō longior.

Oritur Anydrus mīlibus octōgintā suprā Amaurōtum modicō fonte, sed aliōrum occursū flūminum atque in hīs duōrum etiam mediocrium auctus, ante urbem ipsam quīngentōs in lātum passūs extenditur. Mox adhūc amplior, sexāgintā mīlia prōlāpsus, excipitur ōceanō. Hōc tōtō spatiō, quod urbem ac mare interiacet ac suprā urbem quoque aliquot mīlia, sex hōrās perpetuās īnfluēns aestus ac refluus alternat celerī flūmine. Cum sēsē pelagus īnfert trīgintā in longum mīlia, tōtum Anydrī alveum suīs occupat undīs, prōflīgātō retrōrsum fluviō. Tum aliquantō

[1] Conventus = pagus.
[2] Reliquae: *scil.* urbes.
[3] Deferunt: *scil.* dignitatis praemium.

ultrā liquōrem eius salsūgine corrumpit; dehinc paulātim dulcēscēns amnis sincērus urbem perlābitur, ac refugientem vicissim pūrus et incorruptus ad ipsās prope faucēs īnsequitur.

Urbs adversae flūminis rīpae nōn pīlīs ac sublicibus līgneīs, sed ex opere lapideō ēgregiē arcuātō ponte commissa est ab eā parte, quae longissimē distat ā marī, quō nāvēs tōtum id latus urbis possint inoffēnsae praetervehī.

Habent alium praetereā fluvium, haud magnum quidem illum, sed perquam placidum ac iūcundum. Nam ex eōdem scatūriēns monte, in quō cīvitās collocātur, mediam illam per dēvexa perfluēns Anydrō miscētur. Eius fluviī caput fontemque, quod paulō extrā urbem nāscitur, mūnīmentīs amplexī Amaurōtānī iūnxērunt oppidō, nē, sī qua vīs hostium ingruat, intercipī atque āvertī aqua nēve corrumpī queat. Inde canālibus coctilibus dīversim ad īnferiōrēs urbis partēs aqua dērīvātur; id sīcubī locus fierī vetat, cisternīs capācibus collēcta pluvia tantumdem ūsūs adfert.

Mūrus altus ac lātus oppidum cingit, turribus ac prōpūgnāculīs frequēns; ārida fossa sed alta lātaque ac veprium saepibus impedīta tribus ab lateribus circumdat moenia; quārtō flūmen ipsum prō fossā est.

Platēae cum ad vectūram, tum adversus ventōs dēscrīptae commodē; aedificia neutiquam sordida, quōrum longa et tōtum per vīcum perpetua seriēs, adversā domōrum fronte, cōnspicitur. Hās vīcōrum frontēs via distinguit pedēs vīgintī lāta. Posteriōribus aedium partibus, quanta est vīcī longitūdō, hortus adiacet, lātus et vīcōrum tergīs undique circumsaeptus.

Nūlla domus est, quae nōn ut ōstium in platēam, ita postīcum in hortum habeat. Quīn biforēs quoque facilī tractū manūs apertilēs ac dein suā sponte coeuntēs quemvīs intrōmittunt: ita nihil usquam prīvātī est. Nam domōs ipsās ūnō quōque decenniō sorte commūtant.

Hōs hortōs magnifaciunt. In hīs vīneās, frūctūs, herbās, flōrēs habent. Tantō nitōre cultūque, ut nihil frūctuōsius usquam vīderim, nihil ēlegantius. Quā in rē studium eōrum nōn ipsa voluptās modo, sed vīcōrum quoque invicem dē suō cuiusque hortī cultū certāmen accendit. Et certē nōn aliud quicquam temere urbe tōtā reperiās sīve ad ūsum cīvium, sīve ad voluptātem commodius; eōque nūllīus reī quam huiusmodī hortōrum māiōrem habuisse cūram vidētur is, quī condidit.

Nam tōtam hanc urbis figūram iam inde ab initiō dēscrīptam ab ipsō Utopō ferunt. Sed ōrnātum cēterumque cultum, quibus ūnīus aetātem hominis haud suffectūram vīdit, posterīs adiciendum relīquit. Itaque scrīptum in annālibus habent (quōs, ab captā ūsque īnsulā mīlle septingentōrum ac sexāgintā annōrum complectentēs historiam, dīligenter et religiōsē perscrīptōs adservant) aedēs initiō humilēs ac velutī casās et tuguria fuisse, ē quōlibet līgnō temere factās, parietēs lutō obductōs; culmina in aciem fastīgiāta[1] strāmentīs operuerant. At nunc omnis domūs vīsenda fōrma tabulātōrum trium; parietum faciēs aut silice, aut caementīs, aut latere coctilī cōnstrūctae, in alvum intrōrsus congestō rūdere. Tēcta in plānum subducta, quae intrītīs quibusdam īnsternunt. Nūllīus impendiī sed eā temperātūrā, quae nec īgnī obnoxia sit, et tolerandīs tempestātum iniūriīs plumbum superet. Ventōs ā fenestrīs vitrō (nam eius ibi crēberrimus ūsus est) expellunt. Interim etiam līnō tenuī, quod perlūcidō oleō aut sūcinō[2] perlinunt, geminō nīmīrum commodō. Sīquidem ad eum modum fit, ut et plūs lūcis trānsmittat, et ventōrum minus admittat.

Dē magistrātibus

Trīgintā quaeque familiae magistrātum sibi quotannīs ēligunt, quem suā prīscā linguā Syphograntum vocant, recentiōre phylarchum. Syphograntīs decem cum suīs familiīs Tranibōrus ōlim, nunc prōtophylarchus[3] dictus praeficitur.

Dēmum Syphograntī omnēs, quī sunt ducentī, iūrātī lēctūrōs sēsē quem māximē cēnsent ūtilem, suffrāgiīs occultīs renuntiant prīncipem ūnum, vidēlicet ex hīs quattuor, quōs eīs populus nōmināvit. Nam ā quāque urbis quārtā parte sēlēctus ūnus commendātur senātuī.

Prīncipis magistrātus perpetuus est in omnem illīus vītam, nisi tyrannidis affectātae suspīciō impediat. Tranibōrōs quotannīs ēligunt. Cēterum haud temere commūtant. Reliquī magistrātūs omnēs annuī.

[1] Fastigiata = fastigata.
[2] Sucinum = resina, quae ex quibusdam arboribus fluit.
[3] Protophylarchus = phylarchus maior; *cf.* *πρῶτος*.

Tranibōrī tertiō quōque diē, interdum sī rēs postulat saepius, in cōnsilium cum prīncipe veniunt. Dē rēpūblicā cōnsultant. Contrōversiās prīvātōrum (sī quae sunt), quae perquam paucae sunt, mātūrē dīrimunt.

Syphograntōs semper in senātum duōs adscīscunt atque omnī diē dīversōs. Cautumque[1], ut nē quid ratum sit, quod ad rempūblicam pertineat, dē quō nōn tribus in senātū diēbus ante agitātum quam dēcrētum sit. Extrā senātum aut comitia pūblica dē rēbus commūnibus inīre cōnsilia capitāle habētur. Haec eō ferunt īnstitūta, nē prōclīve esset coniūrātiōne prīncipis ac Tranibōrōrum, oppressō per tyrannidem populō, statum reīpūblicae mūtāre. Atque ideō quicquid magnī mōmentī iūdicātur, ad Syphograntōrum comitia dēfertur, quī cum suīs familiīs, commūnicātā rē, post inter sē cōnsultant, ac suum cōnsilium renuntiant senātuī. Interdum ad tōtīus īnsulae cōnsilium rēs dēfertur.

Quīn id quoque mōris habet senātus, ut nihil, quō diē prīmum prōpōnitur, eōdem disputētur, sed in sequentem senātum differātur, nē quis, ubi quod in buccam prīmum vēnerit, temere effūtierit: ea potius excōgitet posteā, quibus dēcrēta tueātur sua, quam quae ex reīpūblicae ūsū sint. Mālitque salūtis pūblicae quam opīniōnis dē sē iactūram facere, perversō quōdam ac praeposterō pudōre, nē initiō parum prōspexisse videātur. Cuī prōspiciendum initiō fuit, ut cōnsultō potius quam cito loquerētur.

Dē artificiīs

Ars ūna est omnibus virīs mulieribusque prōmiscua agricultūra, cuius nēmō est expers. Hāc ā pueritiā ērudiuntur omnēs, partim in scholā trāditīs praeceptīs, partim in agrōs vīcīniōrēs urbī quasi per lūdum ēductī, nōn intuentēs modo, sed per exercitandī corporis occāsiōnem tractantēs[2] etiam.

Praeter agricultūram (quae est omnibus, ut dīxī, commūnis) quīlibet ūnam quampiam, tamquam suam docētur, ea est ferē aut lānificium, aut operandī līnī studium, aut caementāriōrum, aut fabrī, seu ferrāriī, seu māteriāriī artificium. Neque enim aliud est opificium ūllum, quod

[1] Cautumque: *scil.* est.
[2] Tractare = opus facere.

numerum aliquem dictū dīgnum occupet illīc. Nam vestēs, quārum, nisi quod habitū sexus discernitur et caelibātus ā coniugiō, ūnā per tōtam īnsulam fōrmā est, eademque per omne aevum perpetua, nec ad oculum indecōra et ad corporis mōtum habilis, tum ad frīgoris aestūsque ratiōnem apposita. Eās, inquam, quaeque sibi familia cōnficit.

Sed ex aliīs illīs artibus ūnusquisque aliquam discit, nec virī modo, sed mulierēs etiam. Cēterum hae, velut imbecilliōrēs, leviōra tractant. Lānam ferē līnumque operantur. Virīs artēs reliquae magis labōriōsae mandantur, māximā ex parte quisque in patriīs artibus ēducātur. Nam eō plērīque nātūrā feruntur. Quod sī quem animus aliō trahat, in eius opificiī, cuius capitur studiō, familiam quampiam adoptiōne trādūcitur, cūrā nōn ā patre modo eius, sed magistrātibus etiam praestitā, ut gravī atque honestō patrīfamilias mancipētur[1]. Quīn sī quis, ūnam perdoctus artem, aliam praetereā cupīverit, eōdem modō permittitur. Utramque nactus, utram velit exercet, nisi alterutrā cīvitās magis egeat.

Syphograntōrum praecipuum ac prope ūnicum negōtium est cūrāre ac prōspicere, nē quisquam dēsideat ōtiōsus. Sed utī suae quisque artī sēdulō incumbat, nec ab summō māne tamen ad multam ūsque noctem perpetuō labōre, velut iūmenta, fatīgātus.

Nam ea plūsquam servīlis aerumna est, quae tamen ubīque ferē opificum vīta est, exceptīs Utopiēnsibus, quī cum in hōrās vīgintī quattuor aequālēs diem, connumerātā nocte, dīvidant, sex dumtaxat operī dēputant, trēs ante merīdiem, ā quibus[2] prandium ineunt, atque, ā prandiō duās pōmerīdiānās hōrās cum interquiēverint, trēs deinde rūrsus labōrī datās cēnā claudunt. Cum prīmam hōram ab merīdiē numerent, sub octāvam cubitum eunt. Hōrās octō somnus vindicat.

Quicquid inter operis hōrās ac somnī cibīque medium esset[3], id suō cuiusque arbitriō permittitur, nōn quō per luxum aut sēgnitiem ābūtātur, sed quod ab opificiō suō līberum ex animī sententiā in aliud quippiam studiī bene collocet. Hās intercapēdinēs plērīque impendunt litterīs. Solemne est enim pūblicās cotīdiē lēctiōnēs haberī antelūcānīs hōrīs, quibus ut intersint, iī dumtaxat adiguntur, quī ad litterās nōminātim sēlēctī

[1] Mancipere = tradere.
[2] A quibus = post quas.
[3] Esset = est.

sunt. Cēterum ex omnī ōrdine marēs simul ac fēminae, multitūdō māxima, ad audiendās lēctiōnēs, aliī aliās, prout cuiusque fert nātūra, cōnfluit. Hoc ipsum tempus tamen, sī quis artī suae mālit īnsūmere (quod multīs ūsū venit, quōrum animus in nūllīus contemplātiōne disciplīnae cōnsurgit), haud prohibētur; quīn laudātur quoque ut ūtilis reīpūblicae.

Super[1] cēnam tum ūnam hōram lūdendō prōdūcunt aestāte in hortīs, hieme in aulīs illīs commūnibus, in quibus comedunt. Ibi aut mūsicēn exercent, aut sē sermōne recreant. Āleam atque id genus ineptōs ac perniciōsōs lūdōs nē cōgnōscunt quidem; cēterum duōs habent in usū lūdōs latrunculōrum lūdō nōn dissimilēs: alterum numerōrum pūgnam, in quā numerus numerum praedātur; alterum in quō collātā aciē cum virtūtibus vitia cōnflīgunt. Quō in lūdō perquam scītē ostenditur et vitiōrum inter sē discidium et adversus virtūtēs concordia. Item quae vitia, quibus sē virtūtibus oppōnant, quibus vīribus apertē oppūgnent, quibus māchināmentīs ab oblīquō adoriantur, quō praesidiō virtūtēs vitiōrum vīrēs īnfringant, quibus artibus eōrum cōnātūs ēlūdant, quibus dēnique modīs alterutra pars victōriae compos fīat.

Sed hōc locō, nē quid errētis, quiddam pressius intuendum est. Etenim quod sex dumtaxat hōrās in opere sunt, fierī fortasse potest, ut inopiam aliquam putēs necessāriārum rērum sequī. Quod tam longē abest, ut accidat, ut id temporis ad omnium rērum cōpiam, quae quidem ad vītae vel necessitātem requīrantur, vel commoditātem nōn sufficiat modo, sed supersit etiam id, quod vōs quoque intellegētis, sī vōbīscum reputētis apud aliās gentēs, quam magna populī pars iners dēgit[2]. Prīmum muliērēs ferē omnēs tōtīus summae dīmidium, aut sīcubī mulierēs negōtiōsae sunt, ibi, ut plūrimum, eārum vice virī stertunt. Ad haec[3] sacerdōtum ac religiōsōrum, quōs vocant, quanta quamque ōtiōsa turba! Adice dīvitēs omnēs māximē praediōrum dominōs, quōs vulgō generōsōs appellant ac nōbilēs. Hīs adnumerā ipsōrum famulitium, tōtam vidēlicet illam caetrātōrum[4] nebulōnum colluviem. Rōbustōs dēnique ac valentēs mendīcōs adiunge, morbum quempiam praetexentēs inertiae; multō certē

[1] Super = inter.
[2] Degit = degat.
[3] Ad haec = praeterea.
[4] Caetratus = qui cum telo est.

pauciōrēs esse quam putārās, inveniēs eōs, quōrum labōre cōnstant haec omnia, quibus mortālēs ūtuntur. Expende nunc tēcum ex hīs ipsīs, quam paucī in necessāriīs opificiīs versantur[1]. Sīquidem ubi omnia pecūniīs mētīmur, multās artēs necesse est exercērī inānēs prōrsus ac superfluās, luxūs tantum ac libīdinis ministrās. Nam haec ipsa multitūdō, quae nunc operātur, sī partīrētur in tam paucās artēs, quam paucās commodus nātūrae ūsus postulat: in tantā rērum abundantiā, quantam nunc esse necesse sit, pretia nīmīrum vīliōra forent, quam ut artificēs inde vītam tuērī suam possent. At sī istī omnēs, quōs nunc inertēs artēs distringunt, ac tōta īnsuper ōtiō ac dēsidiā languēscēns turba (quōrum ūnus quīvīs eārum rērum, quae aliōrum labōribus suppeditantur, quantum duo eārundem operātōrēs cōnsūmit) in opera ūniversī atque eadem ūtilia collocārentur, facile animadvertis quantulum temporis ad suppeditanda omnia, quae vel necessitātis ratiō, vel commoditātis efflāgitet (adde voluptātis etiam, quae quidem vēra sit ac nātūrālis), abundē satis superque foret.

Atque id ipsum in Utopiā rēs ipsa perspicuum facit. Nam illīc in tōtā urbe cum adiacente vīcīniā vix hominēs quīngentī ex omnī virōrum ac mulierum numerō, quōrum aetās ac rōbur operī sufficit, vacātiō permittitur. In iīs syphograntī (quamquam lēgēs eōs labōre solvērunt) ipsī tamen sēsē nōn eximunt; quō facilius exemplō suō reliquōs ad labōrēs invītent. Eādem immūnitāte gaudent hī, quōs commendātiōne sacerdōtum persuāsus populus occultīs syphograntōrum suffrāgiīs ad perdiscendās disciplīnās perpetuam vacātiōnem indulget. Quōrum sī quis conceptam dē sē spem fefellerit, ad opificēs retrūditur; contrāque nōn rārenter[2] ūsū venit, ut mēchanicus quispiam subsicīvās illās hōrās tam gnāviter impendat litterīs, tantum dīligentiā prōficiat, ut opificiō suō exemptus in litterātōrum classem prōvehātur.

Ex hōc litterātōrum ōrdine lēgātī, sacerdōtēs, Tranibōrī ac ipse dēnique dēligitur prīnceps, quem illī priscā ipsōrum linguā Barzanem, recentiōre Adēmum[3] appellant.

---

[1] Versantur = versentur.
[2] Rarenter = raro.
[3] Ademus: nomen commenticium *Virum Sine Populo* significans; *cf.* *ἀ* et *δῆμος*.

Reliqua ferē multitūdō omnis cum neque ōtiōsa sit, nec inūtilibus opificiīs occupāta, prōclīvis aestimātiō est, quam paucae hōrae quantum bonī operis pariant.

Ad ea, quae commemorāvī, hoc praetereā facilitātis accēdit, quod in necessāriīs plērīsque artibus minōre operā, quam aliae gentēs, opus habent. Nam prīmum aedificiōrum aut strūctūra, aut refectiō ideō tam multōrum assiduam ubīque requīrit operam, quod quae pater aedificāvit, hērēs parum frūgī paulātim dīlābī sinit, ita quod minimō tuērī potuit: successor eius dē integrō impendiō magnō cōgitur īnstaurāre. Quīn frequenter etiam quae domus aliī ingentī sūmptū stetit, hanc alius dēlicātō animō contemnit; eāque neglēctā atque ideō brevī collāpsā, aliam alibī impēnsīs nōn minōribus exstruit.

At apud Utopiēnsēs, compositīs rēbus omnibus et cōnstitūtā rēpūblicā, rārissimē accidit, utī nova collocandīs aedibus[1] ārea dēligātur; et nōn modo remedium celeriter praesentibus vitiīs adhibētur, sed etiam imminentibus occurritur. Ita fit, ut minimō labōre diūtissimē perdūrent aedificia, et id genus opificēs vix habeant interdum, quod agant, nisi quod māteriam dolāre domī et lapidēs interim quadrāre atque aptāre iubentur, quō (sī quod opus incidat) mātūrius possit exsurgere.

Iam in vestibus vidē, quam paucīs operis egeant: prīmum, dum in opere sunt, coriō neglēctim aut pellibus amiciuntur, quae in septennium dūrent. Cum prōcēdunt in pūblicum, superinduunt chlamydem vestem, quae rudiōrēs illās vestēs contegat; eius per tōtam īnsulam ūnus color est atque is nātīvus. Itaque lāneī pannī nōn modo multō minus quam usquam alibī sufficit, vērum is ipse quoque multō minōris impendiī est; at līnī minor est labor, eōque ūsus crēbrior; sed in līneō sōlus candor, in lāneō sōla mundiciēs cōnspicitur; nūllum tenuiōris fīlī pretium est.

Itaque fit, ut, cum alibī nusquam ūnī hominī quattuor aut quīnque togae lāneae dīversīs colōribus ac totidem sēriciae[2] tunicae sufficiant, dēlicātiōribus paulō nē decem quidem, ibi ūnā quisque contentus est[3] plērumque in biennium. Quippe nec causa est ūlla, cūr plūrēs affectet,

[1] Collocandis aedibus = ad aedes collocandas.
[2] Sericiae = sericae *(mendum typographicum?)*.
[3] Est = sit.

quās cōnsecūtus neque adversus frīgus esset mūnītior, neque vestītū vidērētur vel pilō cultior.

Quamobrem, cum et omnēs ūtilibus sēsē artibus exerceant, et ipsārum etiam opera pauciōra sufficiant, fit nīmīrum, ut, abundante rērum omnium cōpiā, interdum in reficiendās (sī quae dētrītae sunt) viās pūblicās immēnsam multitūdinem ēdūcant, persaepe etiam, cum nec tālis cuiuspiam operis ūsus occurrat, pauciōrēs hōrās operandī pūblicē dēnuntient. Neque enim supervacāneō labōre cīvēs invītōs exercent magistrātūs; quandōquidem eius reīpūblicae īnstitūtiō hunc ūnum scopum in prīmīs respicit, ut, quoad per pūblicās necessitātēs licet, quam plūrimum temporis ab servitiō corporis ad animī lībertātem cultumque cīvibus ūniversīs asserātur. In eō enim sitam vītae fēlīcitātem[1] putant.

Dē commerciīs mūtuīs

Sed iam quō pactō sēsē mūtuō cīvēs ūtantur, quae populī inter sē commercia, quaeque sit distribuendārum rērum fōrma, vidētur explicandum.

Cum igitur ex familiīs cōnstet cīvitās, familiās, ut plūrimum, cōgnātiōnēs efficiunt. Nam fēminae (ubi mātūruerint collocātae marītīs) in ipsōrum domicilia concēdunt. At masculī fīliī ac deinceps nepōtēs in familiā permanent, et parentum antīquissimō pārent, nisi prae senectā mente parum valuerit. Tunc enim aetāte proximus eī sufficitur.

Vērum nē cīvitās aut fierī īnfrequentior, aut ultrā modum possit incrēscere, cavētur, nē ūlla familia, quārum mīlia sex quaeque cīvitās, exceptō conventū[2], complectitur, pauciōrēs quam decem, plūrēsve quam sexdecim puberēs habeat. Impuberum enim nūllus praefīnīrī numerus potest. Hic modus facile servātur, trānscrīptīs iīs in rāriōrēs familiās, quī in plēniōribus excrēscunt. At sī quandō in tōtum plūs iūstō abundāverit, aliārum urbium suārum īnfrequentiam sarciunt. Quod sī forte per tōtam īnsulam plūs aequō mōlēs intumuerit, tum, ex quālibet urbe dēscrīptīs cīvibus, in continente proximō, ubīcumque indigenīs agrī multum

[1] Felicitatem = beatudinem.
[2] Excepto conventu = exceptis eis, qui extra urbem habitant.

superest, et cultū vacat, colōniam suīs ipsōrum lēgibus prōpāgant, ascītīs ūnā terrae indigenīs, sī convīvere sēcum velint. Cum volentibus coniūnctī in idem vītae īnstitūtum eōsdemque mōrēs facile coalēscunt, idque utrīusque populī[1] bonō. Efficiunt enim suīs īnstitūtīs, ut ea terra utrīsque abunda sit, quae alterīs ante parca ac malīgna vidēbātur. Renuentēs ipsōrum lēgibus vīvere prōpellunt hīs fīnibus, quōs sibi ipsī dēscrībunt. Adversus repūgnantēs bellō cōnflīgunt. Nam eam iūstissimam bellī causam dūcunt, cum populus quispiam eius solī, quō ipse nōn ūtitur, sed velut ināne ac vacuum possidet, aliīs tamen, quī ex natūrae praescrīptō inde nūtrīrī dēbeant, ūsum ac possessiōnem interdīcat. Sī quandō ūllās ex suīs urbibus aliquis cāsus eō ūsque imminuerit, ut ex aliīs īnsulae partibus, servātō suō cuiusque urbis modō, resarcīrī nōn possint (quod bis dumtaxat ab omnī aevō, pestis grassante saevitiā, fertur contigisse), remigrantibus ē colōniā cīvibus replentur. Perīre enim colōniās potius patiuntur, quam ūllam ex īnsulānīs urbibus imminuī.

Sed ad convīctum cīvium revertor. Antīquissimus (ut dīxī) praeest familiae. Ministrī sunt uxōrēs marītīs et līberī parentibus atque in summā minōrēs nātū māiōribus. Cīvitās omnis in quattuor aequālēs partēs dīviditur. In mediō cuiusque partis forum est omnium rērum. Eō in certās domōs opera cuiusque familiae convehuntur, atque in horrea singulae seorsum speciēs distribūtae sunt. Ab iīs quīlibet paterfamilias, quibus ipse suīque opus habent[2], petit, ac sine pecūniā, sine omnī prōrsus hostīmentō quicquid petierit, aufert. Quārē enim negētur quicquam? Cum et omnium rērum abundē satis sit, nec timor ūllus subsit, nē quisquam plūsquam sit opus, flāgitāre velit. Nam cūr supervacua petītūrus putētur is, quī certum habeat, nihil sibi umquam dēfutūrum? Nempe avidum ac rapācem aut timor carendī facit in omnī animantum[3] genere, aut in homine sōla reddit superbia, quae glōriae sibi dūcit superfluā rērum ostentātiōne cēterōs antecellere, quod vitiī genus in Utopiēnsium īnstitūtīs nūllum omnīnō locum habet.

Adiūncta sunt forīs (quae commemorāvī) fora cibāria, in quae nōn olera modo arborumque frūctūs et pānēs comportantur, sed piscēs,

[1] Utriusque populi = utrique populo.
[2] Quibus ipse suique opus habent = quibus ipsi suisque opus est.
[3] Animantum = animantium.

praetereā quadrupedumque et avium quicquid ēsculentum est, extrā urbem locīs appositīs, ubi fluentō tābum ac sordēs ēluantur. Hinc dēportant pecudēs occīsās dēpūrgātāsque manibus famulōrum (nam neque suōs cīvēs patiuntur assuēscere laniātū animālium, cuius ūsū clēmentiam hūmānissimum nātūrae nostrae affectum paulātim dēperīre putant), neque sordidum quicquam atque immundum, cuius putrēdine corruptus āēr morbum posset invehere, perferrī in urbem sinunt.

Habet praetereā quīlibet vīcus aulās quāsdam capācēs, aequālī ab sēsē invicem intervallō distantēs, nōmine quamque suō cōgnitās[1]. Hās colunt Syphograntī, quārum ūnīcuīque trīgintā familiae, vidēlicet ab utrōque latere quīndecim, sunt adscrīptae cibum ibi sūmptūrae. Obsōnātōrēs cuiusque aulae certā hōrā conveniunt in forum ac, relātō suōrum numerō, cibum petunt.

Sed prīma ratiō aegrōtōrum habētur, quī in pūblicīs hospitiīs cūrantur. Nam quattuor habent in ambitū cīvitātis hospitia paulō extrā mūrōs tam capācia, ut totidem oppidulīs aequārī possint, tum ut neque[2] aegrōtōrum numerus quamlibet magnus angustē collocārētur, et per hoc incommodē, tum quō iī, quī tālī morbō tenērentur, cuius contāgiō solet ab aliō ad alium serpere, longius ab aliōrum coetū sēmovērī possint. Haec hospitia ita sunt īnstrūcta atque omnibus rēbus, quae ad salūtem cōnferant, referta, tum tam tenera ac sēdula cūra adhibētur, tam assidua medicōrum perītissimōrum praesentia, ut, cum illūc nēmō mittātur invītus, nēmō tamen ferē in tōtā urbe sit, quī, adversā valētūdine labōrāns, nōn ibi dēcumbere quam domī suae praeferat.

Cum aegrōtōrum obsōnātor cibōs ex medicōrum praescrīptō recēperit, deinceps optima quaeque inter aulās aequābiliter prō suō cuiusque numerō distribuuntur, nisi quod prīncipis, pontificis, et Tranibōrōrum respectus habētur ac lēgātōrum etiam et exterōrum omnium (sī quī sunt, quī paucī ac rārō sunt), sed iīs quoque cum adsunt, domicilia certa atque īnstrūcta parantur.

Ad hās aulās prandiī cēnaeque statīs hōrīs tōta syphograntia convenit, aēneae tubae clangōre commonefacta, nisi quī aut in hospitiīs,

---

[1] Cognitas = cognitam.
[2] Ut neque = et ne.

aut domī dēcumbunt. Quamquam nēmō prohibētur, postquam aulīs est satis factum, forō domum cibum petere. Sciunt enim nēminem id temere facere, nam et sī domī prandēre nūllī vetitum sit, nēmō tamen hoc libenter facit, cum neque honestum habeātur, et stultum sit dēteriōris parandī prandiī sūmere labōrem, cum lautum atque opiparum praestō apud aulam tam propinquam sit.

In hāc aulā ministeria omnia, in quibus paulō plūs sordis aut labōris est, obeunt servī. Cēterum coquendī parandīque cibī officium et tōtīus dēnique īnstruendī convīviī sōlae mulierēs exercent, cuiusque vidēlicet familiae per vicēs.

Tribus plūribusve mēnsīs prō numerō convīvārum discumbitur. Virī ad parietem, fēminae exterius collocantur, ut sī quid hīs subitī oboriātur malī, quod uterum gerentibus interdum solet accidere, imperturbātīs ōrdinibus, exsurgant, atque inde ad nūtrīcēs abeant. Sedent illae quidem seorsum cum lactentibus in cēnāculō quōdam ad id dēstinātō numquam sine focō atque aquā mundā nec absque cūnīs interim, ut et reclīnāre liceat īnfantulōs, et ad īgnem, cum velint, exemptōs fasciīs lībertāte ac lūdō reficere. Suae quaeque subolī nūtrīx est, nisi aut mors, aut morbus impediat. Id cum accidit, uxōrēs Syphograntōrum properē nūtrīcem quaerunt, nec id difficile est, nam quae id praestāre possunt, nūllī officiō sēsē offerunt libentius, quoniam et omnēs eam misericordiam laude prōsequuntur, et quī ēducātur, nūtrīcem parentis agnōscit locō.

In antrō nūtrīcum cōnsīdunt puerī omnēs, quī prīmum lūstrum nōn explēvēre. Cēterī impuberēs (quō in numerō dūcunt, quīcumque sexūs alterīus utrīus intrā nūbilēs annōs sunt) aut ministrant discumbentibus, aut quī per aetātem nōndum valent, adstant tamen, atque id summō cum silentiō. Utrīque quod ā sedentibus porrigitur, eō vescuntur, nec aliud discrētum prandendī tempus habent.

In mediō prīmae mēnsae, quī summus locus est, et cuī (nam ea mēnsa suprēmā in parte cēnāculī trānsversa est) tōtus conventus cōnspicitur, Syphograntus cum uxōre cōnsidet[1]. Hīs adiunguntur duo ex nātū māximīs. Sedent enim per omnēs mēnsās quaternī. At sī templum in eā Syphograntiā situm est, sacerdōs eiusque uxor ita cum Syphograntō

[1] Considet = considit *vel* consedit.

sedent, ut praesideant. Ab utrāque parte collocantur iuniōrēs, post senēs rūrsus, atque hōc pactō per tōtam domum; et aequālēs inter sē iunguntur, et dissimilibus tamen immiscentur, quod ideō ferunt īnstitūtum, ut senum gravitās ac reverentia (cum nihil ita in mēnsā fierī dīcīve potest, ut eōs ab omnī parte vīcīnōs effugiat) iuniōrēs ab improbā verbōrum gestuumque licentiā cohibeat.

Cibōrum fercula nōn ā prīmō locō deinceps appōnuntur, sed seniōribus prīmum omnibus (quōrum īnsīgnēs locī sunt) optimus quisque cibus īnfertur. Deinde reliquīs aequāliter ministrātur. At senēs lautitiās[1] suās (quārum nōn tanta erat cōpia, ut posset tōtam per domum affatim distribuī) prō suō arbitrātū circumsedentibus impertiuntur. Sīc et māiōribus nātū suus servātur honōs, et commodī tantumdem tamen ad omnēs pervenit.

Omne prandium cēnamque ab aliquā lēctiōne auspicantur, quae ad mōrēs faciat, sed brevī tamen, nē fastīdiō sit. Ab hāc seniōrēs honestōs sermōnēs sed neque trīstēs nec īnfacētōs ingerunt. At nec longīs logīs[2] tōtum occupant prandium, quīn audiunt libenter iuvenēs quoque atque adeō dē industriā prōvocant, quō et indolis cuiusque et ingeniī per convīviī lībertātem prōdentis sēsē, capiant experīmentum.

Prandia breviuscula sunt, cēnae largiōrēs, quod labor illa, hās somnus et nocturna quiēs excipit, quam illī ad salūbrem concoctiōnem magis efficācem putant. Nūlla cēna sine mūsicā trānsigitur. Nec ūllīs caret secunda mēnsa bellāriīs. Odōrēs incendunt, et unguenta spargunt. Nihilque nōn faciunt, quod exhilarāre convīvās possit. Sunt enim hanc in partem aliquantō prōclīviōrēs, ut nūllum voluptātis genus (ex quō nihil sequātur incommodī) cēnseant interdictum.

Hōc pactō igitur in urbe convīvunt; at rūrī, quī longius ab sēsē dissitī sunt, omnēs domī quisque suae comedunt. Nūllī enim familiae quicquam ad vīctum deest, quippe ā quibus id tōtum venit, quō vescantur urbicī.

[1] Lautitia = cibus delicatus.
[2] Logis = orationibus.

Dē peregrīnātiōne Utopiēnsium

At sī quōs aut amīcōrum aliā in urbe commorantium, aut ipsīus etiam videndī locī dēsīderium coeperit, ā Syphograntīs ac Tranibōrīs suīs veniam facile impetrant, nisi sī quis ūsus impediat. Mittitur ergō simul numerus[1] aliquis cum epistolā prīncipis, quae et datam peregrīnandī cōpiam testātur, et reditūs diem praescrībit. Vehiculum datur cum servō pūblicō, quī agat bovēs et cūret. Cēterum nisi mulierēs in coetū habeant, vehiculum velut onus et impedīmentum, remittitur. Tōtō itinere cum nihil sēcum efferant, nihil dēfit tamen, ubīque enim domī sunt. Sī quō in locō diūtius ūnō diē commorentur, suam ibi quisque artem exercet, atque ab artis eiusdem opificibus hūmānissimē tractantur. Sī sēmet auctōre quisquam extrā suōs fīnēs vagētur, dēprehēnsus sine prīncipis diplōmate, contumēliōsē habitus prō fugitīvō redūcitur castīgātus ācriter. Idem ausus denuō servitūte plectitur.

Quod sī quem libīdō incessat per suae cīvitātis agrōs pālandī, veniā patris et cōnsentiente coniuge, nōn prohibētur. Sed in quodcumque rūs pervēnerit, nūllus ante cibus datur, quam ante merīdiānum operis pēnsum, aut quantum ante cēnam ibi labōrārī solet, absolverit. Hāc lēge quōvīs intrā suae urbis fīnēs īre licet. Erit enim nōn minus ūtilis urbī, quam sī in urbe esset.

Iam vidētis quam nūlla sit usquam ōtiandī licentia, nūllus inertiae praetextus, nūlla taberna vīnāria, nūlla cervisiāria, nusquam lupānar, nūlla corruptēlae occāsiō, nūllae latebrae, conciliābulum nūllum, sed omnium praesentēs oculī necessitātem aut cōnsuētī labōris, aut ōtiī nōn inhonestī faciunt.

Dē aequātiōne ūbertātis

Quem[2] populī mōrem necesse est omnium rērum cōpiam sequī. Atque ea cum aequābiliter ad omnēs perveniat, fit nīmīrum, ut inops esse nēmō aut mendīcus possit.

[1] Numerus: *scil.* peregrinatorum.
[2] Quem = talem.

In senātū Amaurōticō (quem, utī dīxī, ternī quotannīs omnī ex urbe frequentant) ubi prīmum cōnstiterit, quae rēs quōque locō abundet, rūrsum cuius alicubī malīgnior prōventus fuerit, alterīus inopiam, alterīus prōtinus ūbertās explet, atque id grātuītō faciunt, nihil vicissim ab hīs recipientēs, quibus dōnant. Sed quae dē suīs rēbus ūnīcuīpiam urbī dederint nihil ab eā repetentēs, ab aliā, cuī nihil impendērunt, quibus egent, accipiunt. Ita tōta īnsula velut ūna familia est.

At postquam satis prōvīsum ipsīs est (quod nōn anteā factum cēnsent, quam in biennium propter annī sequentis ēventum[1] prōspexerint), tum ex hīs, quae supersunt, magnam vim frūmentī, mellis, lānae, līnī, līgnī, coccī, et conchȳliōrum, vellerum, cērae, sēbī, coriī, ad haec animālium quoque in aliās regiōnēs exportant. Quārum rērum omnium septimam partem inopibus eius regiōnis dōnō dant, reliquam pretiō mediocrī venditant, quō ex commerciō, nōn eās modo mercēs, quibus domī egent, (nam id ferē nihil est praeter ferrum), sed argentī atque aurī praetereā magnam vim in patriam reportant. Cuius reī diūtinā cōnsuētūdine suprā quam crēdī possit, ubīque iam eārum rērum cōpiā abundant. Itaque nunc parum pēnsī habent, praesentene pecūniā, an in diem vendant, multōque māximam partem habeant in nōminibus, in quibus tamen faciendīs nōn prīvātōrum umquam, sed, cōnfectīs ex mōre īnstrūmentīs[2], pūblicam urbis fidem sequuntur[3]. Cīvitās ubi solūtiōnis diēs advēnerit, ā prīvātīs dēbitōribus exigit crēditum, atque in aerārium redigit: eiusque pecūniae, quoad ab Utopiēnsibus repetātur, ūsūrā fruitur. Illī māximam partem numquam repetunt. Nam quae rēs apud sē nūllum habet ūsum, eam ab hīs auferre, quibus ūsuī est, haud aequum cēnsent. Cēterum sī rēs ita poscat, ut eius aliquam partem aliī populō mūtuam datūrī sint[4], tum dēmum poscunt, aut cum bellum gerendum est: quam in rem ūnam tōtum illum thēsaurum, quem habent domī, servant, utī aut extrēmīs in perīculīs, aut in subitīs praesidiō sit, potissimum quō mīlitēs externōs (quōs libentius quam suōs cīvēs obiciunt discrīminī) immodicō stīpendiō condūcant, gnārī multitūdine pecūniae hostēs ipsōs plērumque mercābilēs,

[1] Eventum: *scil.* incertum.
[2] Instrumentis = tabulis.
[3] Sequuntur = postulant.
[4] Daturi sint = dent.

et vel prōditiōne, vel īnfēstīs etiam sīgnīs inter sē committī. Hanc ob causam inaestimābilem thēsaurum servant, at nōn ut thēsaurum tamen, sed ita habent, quōmodō mē narrāre profectō dēterret pudor, metuentem nē fidem ōrātiō nōn sit habitūra, quod eō iūstius vereor, quō magis mihi sum cōnscius, nisi vīdissem praesēns, quam aegrē potuissem ipse perdūcī, ut alterī idem recēnsentī crēderem. Necesse est enim ferē quam quidque est ab eōrum, quī audiunt, mōribus aliēnum, tam idem procul illīs abesse ā fidē. Quamquam prūdēns rērum aestimātor minus fortasse mīrābitur, cum reliqua eōrum īnstitūta tam longē ab nostrīs differant, sī argentī quoque atque aurī ūsus ad ipsōrum potius quam ad nostrī mōris ratiōnem accommodētur.

Nempe cum pecūniā nōn ūtantur ipsī, sed in eum servent ēventum, quī ut potest ūsū venīre, ita fierī potest, ut numquam incidat. Interim aurum argentumque (unde ea fit) sīc apud sē habent, ut ab nūllō plūris aestimētur, quam rērum ipsārum nātūrā merētur, quā quis nōn videt, quam longē īnfrā ferrum sunt[1]? Ut sine quō nōn herculē magis quam absque īgnī atque aquā vīvere mortālēs queant, cum interim aurō argentōque nūllum ūsum, quō nōn facile careāmus, nātūra tribuerit, nisi hominum stultitia pretium rāritātī fēcisset. Quīn contrā, velut parēns indulgentissima optima quaeque in prōpatulō posuerit, ut āerem, aquam ac tellūrem ipsam, longissimē vērō vāna ac nihil prōfutūra sēmōverit.

Ergō haec metalla sī apud eōs in turrim aliquam abstrūderentur, prīnceps ac senātus in suspīciōnem venīre posset (ut est vulgī stulta solertia) nē, dēlūsō per technam populō, ipsī aliquō inde commodō fruerentur. Porrō sī phialās inde aliaque id genus opera fabre excūsa cōnficerent, sī quandō incidisset occāsiō, ut cōnflanda sint rūrsus atque in mīlitum ēroganda stīpendium, vident nīmīrum fore, ut aegrē patiantur āvellī, quae semel in dēliciīs habēre coepissent.

Hīs rēbus utī occurrant, excōgitāvēre quandam ratiōnem, ut reliquīs ipsōrum īnstitūtīs cōnsentāneam, ita ab nostrīs (apud quōs aurum tantī fit, ac tam dīligenter conditur) longissimē abhorrentem, eōque nisi perītīs nōn crēdibilem. Nam, cum in fictilibus ē terrā vitrōque, ēlegantissimīs quidem illīs sed vīlibus tamen, edant bibantque, ex aurō atque argentō nōn in

[1] Sunt = sint.

commūnibus aulīs modo, sed in prīvātīs etiam domibus matellās passim ac sordidissima quaeque vāsa cōnficiunt. Ad haec catēnās et crassās compedēs, quibus coercent servōs, iīsdem ex metallīs operantur[1]. Postrēmō quōscumque aliquod crīmen īnfāmēs facit, ab hōrum auribus ānulī dēpendent aureī, digitōs aurum cingit, aurea torquēs ambit collum, et caput dēnique aurō vincītur. Ita omnibus cūrant modīs, utī apud sē aurum argentumque in īgnōminiā sint, atque hōc pactō fit, ut haec metalla, quae cēterae gēntēs nōn minus ferē dolenter ac vīscera sua distrahī patiuntur, apud Utopiēnsēs, sī semel omnia rēs postulāret efferrī, nēmō sibi iactūram ūnīus fēcisse assis vidērētur.

Margarītās praetereā legunt in lītōribus, quīn in rūpibus quibusdam adamantēs ac pyrōpōs quoque; neque tamen quaerunt, sed oblātōs cāsū perpōliunt. Hīs ōrnant īnfantulōs, quī, ut prīmīs pueritiae annīs tālibus ōrnāmentīs glōriantur ac superbiunt, sīc, ubi plūsculum accrēvit aetātis, cum animadvertunt eiusmodī nūgīs nōn nisi puerōs ūtī, nūllō parentum monitū, sed suōmet ipsōrum pudōre dēpōnunt. Nōn aliter ac nostrī puerī, cum grandēscunt, nucēs, bullās et pūpās abiciunt.

Itaque haec tam dīversa ab reliquīs gentibus īnstitūta, quam dīversās itidem animōrum affectiōnēs pariant, numquam aequē mihi atque in Anemōliōrum[2] lēgātīs inclāruit[3]. Vēnērunt hī Amaurōtum (dum[4] ego aderam) et, quoniam magnīs dē rēbus tractātum veniēbant, adventum eōrum ternī illī cīvēs ex quālibet urbe praevēnerant. Sed omnēs fīnitimārum gentium lēgātī, quī eō ante appulerant, quibus Utopiēnsium perspectī mōrēs erant, apud quōs sūmptuōsō vestītuī nihil honōris habērī intellegēbant, sēricum contemptuī esse, aurum etiam īnfāme sciēbant, cultū, quam poterant, modestissimō venīre cōnsuēverant. At Anemōliī, quod longius aberant, ac minus cum illīs commerciī habuerant, cum accēpissent eōdem omnēs eōque rudī corporis cultū esse, persuāsī[5] nōn habēre eōs, quō[6] nōn ūtēbantur, ipsī etiam, superbī magis quam sapientēs, dēcrēvērunt apparātūs ēlegantiā deōs quōsdam repraesentāre, et

[1] Operantur = conficiunt.
[2] Anemolii: nomen commenticium *Nebulones* significans; *cf.* ἀνεμώλιος.
[3] Inclaruit = apparuit.
[4] Dum = cum.
[5] Persuasi = rati.
[6] Quo: *scil.* id, quo ...

miserōrum oculōs Utopiēnsium ōrnātūs suī splendōre praestringere. Itaque ingressī sunt lēgātī trēs cum comitibus centum, omnēs vestītū versicolōrī, plērīque sēricō, lēgātī ipsī (nam domī nōbilēs erant) amictū aureō, magnīs torquibus et inauribus aureīs, ad haec ānulīs aureīs in manibus, monīlibus īnsuper appēnsīs in pilleō, quae margarītīs ac gemmīs affulgēbant, omnibus postrēmō rēbus ōrnātī, quae apud Utopiēnsēs aut servōrum supplicia, aut īnfāmium dēdecora, aut puerōrum nūgāmenta fuēre. Itaque operae pretium erat vidēre, quō pactō cristās ērēxerint, ubi suum ōrnātum cum Utopiēnsium vestītū (nam in platēīs sēsē populus effūderat) contulēre. Contrāque nōn minus erat voluptātis cōnsīderāre, quam longē sua eōs spēs exspectātiōque fefellerat[1], quamquam[2] longē ab eā exīstimātiōne aberant[3], quam sē cōnsecūtūrōs putāverant. Nempe Utopiēnsium oculīs omnium, exceptīs perquam paucīs, quī aliās gentēs aliquā idōneā dē causā invīserant, tōtus ille splendor apparātūs pudendus vidēbātur: et īnfimum quemque prō dominīs reverenter salūtantēs, lēgātōs ipsōs ex aureārum ūsū catēnārum prō servīs habitōs sine ūllō prōrsus honōre praetermīsērunt. Quīn puerōs quoque vīdissēs, quī gemmās ac margarītās abiēcerant, ubi in lēgātōrum pilleīs affīxās cōnspexērunt, compellāre mātrem ac latus fodere: “Ēn māter, quam magnus nebulō margarītīs adhūc et gemmulīs ūtitur, ac sī esset puerulus!” At parēns sēriō etiam illa: “Tacē”, inquit, “fīlī, est, opīnor, quispiam ē mōriōnibus lēgātōrum.” Aliī catēnās illās aureās reprehendēre, utpote nūllīus ūsus, quippe tam gracilēs, ut eās facile servus īnfringere, tam laxās rūrsus, utī, cum fuerit libitum, possit excutere, et solūtus ac līber quōvīs aufugere.

Vērum lēgātī postquam ibi ūnum atque alterum diem versātī tantam aurī vim in tantā vīlitāte cōnspexērunt, nec in minōre contumēliā quam apud sē honōre habitam vīdissent, ad haec in ūnīus fugitīvī servī catēnās compedēsque plūs aurī atque argentī congestum quam tōtus ipsōrum trium apparātus cōnstiterat, subsīdentibus pennīs, omnem illum cultum, quō sēsē tam arroganter extulerant, pudefactī sēposuērunt. Māximē vērō postquam familiārius cum Utopiēnsibus collocūtī mōrēs eōrum atque

[1] Fefellerat = fefellisset.
[2] Quamquam = quamque.
[3] Aberant = abessent.

opīniōnēs didicēre: mīrantur illī[1] sīquidem quemquam esse mortālium, quem exiguae gemmulae, aut lapillī dubius oblectet fulgor, cuī quidem stēllam aliquam atque ipsum dēnique sōlem liceat intuērī, aut quemquam tam īnsānum esse, ut nōbilior ipse sibi ob tenuiōris lānae fīlum videātur, sīquidem hanc ipsam (quantumvīs tenuī fīlō sit) ovis ōlim gestāvit, nec aliud tamen interim quam ovis fuit. Mīrantur item aurum suāpte nātūrā tam inūtile nunc ubīque gentium aestīmārī tantī, ut homō ipse, per quem atque adeō in cuius ūsum id pretiī obtinuit, minōris multō quam aurum ipsum aestimētur, ūsque adeō ut plumbeus quispiam et cuī nōn plūs ingeniī sit quam stipitī, nec minus etiam improbus quam stultus, multōs tamen et sapientēs et bonōs virōs in servitūte habeat, ob id dumtaxat, quod eī magnus contigit aureōrum nomismatum cumulus, quem sī qua fortuna aut aliqua lēgum stropha (quae nihil minus ac fortūna ipsa summīs īma permiscet) ab hērō illō ad abiectissimum tōtīus familiae suae nebulōnem trānstulerit, fit nīmīrum paulō post, ut in famulī suī famulitium concēdat velut appendix additāmentumque nomismatum. Cēterum multō magis eōrum mīrantur ac dētestantur īnsāniam, quī dīvitibus illīs, quibus neque dēbent quicquam, neque sunt obnoxiī, nūllō aliō respectū quam quod dīvitēs sunt, honōrēs tantum nōn dīvīnōs impendunt, idque, cum eōs tam sordidōs atque avārōs cōgnōscunt, ut habeant certō certius ex tantō nummōrum cumulō, vīventibus illīs, nē ūnum quidem nummulum umquam ad sē ventūrum.

Dē ēducātiōne et artibus

Hās atque huiusmodī opīniōnēs partim ex ēducātiōne concēpērunt, in eā ēductī rēpūblicā, cuius īnstitūta longissimē ab hīs stultitiae generibus absunt, partim ex doctrīnā et litterīs. Nam, etsī haud multī cuiusque urbis sunt, quī cēterīs exonerātī labōribus sōlī disciplīnae dēputantur (iī vidēlicet, in quibus ā pueritiā ēgregiam indolem, eximium ingenium atque animum ad bonās artēs prōpēnsum dēprehendēre), tamen omnēs puerī litterīs imbuuntur, et populī bona pars, virī fēminaeque, per tōtam vītam hōrās illās, quās ab operibus līberās dīximus, in litterīs collocant.

[1] Illi: *scil.* Utopienses.

Disciplīnās ipsōrum linguā perdiscunt. Est enim neque verbōrum inops, nec īnsuāvis audītū, nec īllā fidēlior animī interpres est. Eadem ferē (nisi quod ubīque corruptior, alibī aliter) magnam eius orbis plagam pervagātur.

Ex omnibus hīs philosophīs, quōrum nōmina sunt in hōc nōtō nōbīs orbe celebria, ante nostrum adventum nē fāma quidem cuiusquam eō pervēnerat, et tamen in mūsicā, dialecticāque, ac numerandī et mētiendī scientiā, eadem ferē, quae nostrī, illī veterēs invēnēre. Cēterum ut antīquōs omnibus prope rēbus exaequant, ita nūperōrum inventīs dialecticōrum longē sunt imparēs. Nam nē ūllam quidem rēgulam invēnērunt eārum, quās dē restrictiōnibus, amplificātiōnibus, ac suppositiōnibus acūtissimē excōgitātīs in Parvīs Logicālibus[1] passim hīc ēdiscunt puerī. Porrō secundās intentiōnēs[2], tam longē abest, ut investīgāre suffēcerint, ut nec hominem ipsum *in commūnī*[3], quem vocant, quamquam (ut scītis) plānē colossēum et quōvīs gigante māiorem, tum ā nōbīs praetereā digitō dēmōnstrātum, nēmō tamen eōrum vidēre potuerit.

At sunt in astrōrum cursū et caelestium orbium mōtū perītissimī. Quīn īnstrūmenta quoque dīversīs figūrīs solerter excōgitārunt, quibus sōlis ac lūnae et cēterōrum item astrōrum, quae in ipsōrum horizonte vīsuntur, mōtiōnēs ac sitūs exāctissimē comprehēnsōs habent. Cēterum amīcitiās atque errantium discidia sīderum ac tōtam dēnique illam ex astrīs dīvīnandī impostūram nē somniant quidem. Imbrēs, ventōs ac cēterās tempestātum vicissitūdinēs, sīgnīs quibusdam longō perspectīs, ūsū praesentiunt. Sed dē causīs eārum rērum omnium et dē flūxū maris eiusque salsitāte et in summā dē caelī mundīque orīgine ac nātūrā partim eadem, quae veterēs philosophī nostrī disserunt, partim ut illī inter sē dissident, ita hī quoque, dum novās rērum ratiōnēs afferunt, ab omnibus illīs dissentiunt, nec inter sē tamen ūsquequāque conveniunt.

In eā philosophiae parte, quā dē mōribus agitur, eadem illīs disputantur quae nōbīs: dē bonīs animī quaerunt et corporis et externīs; tum utrum bonī nōmen omnibus hīs, an sōlīs animī dōtibus conveniat. Dē

---

[1] *Parva Logicalia* inscribitur liber, quem Ioannes *Duns* Scotus (*ca.* 1266-1308) litteris mandavit.

[2] Primae intentiones sunt res ipsae; secundae dicuntur rationes rerum, cuiusmodi sunt universale, particulare, antecedens, consequens et huiusmodi.

[3] In communi = in universum.

virtūte disserunt ac voluptāte, sed omnium prīma est ac prīnceps contrōversia, quānam in rē ūnā plūribusve sitam hominis fēlīcitātem putent. At hāc in rē prōpēnsiōrēs aequō videntur in factiōnem voluptātis assertrīcem[1], ut quā[2] vel tōtam, vel potissimam fēlīcitātis hūmānae partem dēfīniant. Et quō magis mīrēris ab religiōne quoque (quae gravis et sevēra est ferēque trīstis et rigida) petunt tamen sententiae tam dēlicātae patrōcinium[3]. Neque enim dē fēlīcitāte disceptant umquam, quīn prīncipia quaedam ex religiōne dēprōmpta cum philosophiā, quae ratiōnibus ūtitur, coniungant, sine quibus ad vērae fēlīcitātis investīgātiōnem mancam atque imbecillam per sē ratiōnem putant.

Ea prīncipia sunt huiusmodī: animam esse immortālem ac Deī beneficentiā ad fēlīcitātem nātam, virtūtibus ac bene factīs nostrīs praemia post hanc vītam, flāgitiīs dēstināta supplicia. Haec tametsī religiōnis sint, ratiōne tamen cēnsent ad ea crēdenda et concēdenda perdūcī, quibus ē mediō sublātīs, sine ūllā cūnctātiōne prōnuntiant nēminem esse tam stupidum, quī nōn sentiat petendam sibi per fās ac nefās voluptātem. Hoc tantum cavēret, nē minor voluptās obstet māiōrī, aut eam persequātur, quam invicem retāliet dolor. Nam virtūtem asperam ac difficilem sequī, ac nōn abigere modo suāvitātem vītae, sed dolōrem etiam sponte perpetī, cuius nūllum exspectēs frūctum (quis enim potest esse frūctus, sī post mortem nihil assequēris, cum hanc vītam tōtam īnsuāviter, hoc est miserē, trādūxeris?) id vērō dēmentissimum ferunt.

Nunc vērō nōn in omnī voluptāte fēlīcitātem, sed in bonā atque honestā sitam putant. Ad eam enim velut ad summum bonum nātūram nostram ab ipsā virtūte pertrahī[4], cuī sōla adversa factiō fēlīcitātem tribuit. Nempe virtūtem dēfīniunt secundum nātūram vīvere, ad id sīquidem ā Deō īnstitūtōs esse nōs. Eum vērō nātūrae ductum sequī[5], quisquis in appetendīs fugiendīsque rēbus obtemperat ratiōnī. Ratiōnem porrō mortālēs prīmum omnium in amōrem ac venerātiōnem dīvīnae māiestātis incendere, cuī dēbēmus et quod sumus, et quod compotēs esse fēlīcitātis

[1] Factionem voluntatis assertricem = factionem, quae voluntatem defendit.
[2] Qua: *scil.* voluntate.
[3] Patrocinium = defensionem.
[4] Pertrahi: *scil.* hi nos putant.
[5] Eum ... sequi: *scil.* definiunt; naturae ductum sequi = naturae obsequi.

possumus: secundum id commonet atque excitat nōs, ut vītam, quam licet, minimē anxiam ac māximē laetam dūcāmus ipsī, cēterīsque omnibus ad idem obtinendum adiūtōrēs nōs prō nātūrae societāte praebeāmus. Neque enim quisquam umquam fuit tam trīstis ac rigidus assecla virtūtis et ōsor voluptātis, quī ita labōrēs, vigiliās et squālōrēs indīcat tibi, ut nōn īdem aliōrum inopiam atque incommoda levāre tē prō tuā virīlī iubeat, et id laudandum hūmānitātis nōmine cēnseat hominem hominī salūtī ac sōlāciō esse, sī hūmānum est māximē (quā virtūte nūlla est hominī magis propria) aliōrum mītigāre molestiam, et, sublātā trīstitiā, vītae iūcunditātī, hoc est voluptātī, reddere. Quidnī nātūra quemque īnstīget[1], ut sibīmet idem praestet! Nam aut mala est vīta iūcunda, id est voluptāria; quod sī est[2], nōn sōlum nēminem ad eam dēbēs adiūtāre, sed omnibus utpote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere; aut, sī conciliāre aliīs eam ut bonam, nōn licet modo, sed etiam dēbēs: cūr nōn tibi in prīmīs ipsī? Cuī nōn minus propitium esse tē quam aliīs decet! Neque enim cum tē nātūra moneat, utī in aliōs bonus sīs, eadem tē rūrsus iubet in tēmet saevum atque inclēmentem esse.

Vītam ergō iūcundam inquiunt, id est voluptātem tamquam operātiōnum omnium fīnem, ipsa nōbīs nātūra praescrībit, ex cuius praescrīptō vīvere virtūtem dēfīniunt. At cum nātūra mortālēs invītet ad hilariōris vītae mūtuum subsidium (quod certē meritō facit; neque enim tam suprā generis hūmānī sortem quisquam est, ut sōlus nātūrae cūrae sit, quae ūniversōs ex aequō fovet, quōs eiusdem fōrmae commūniōne complectitur), eadem tē nīmīrum iubet etiam atque etiam observāre, nē sīc tuōs commodīs obsecundēs, ut aliōrum prōcūrēs incommoda.

Servanda igitur cēnsent nōn inita sōlum inter prīvātōs pacta, sed pūblicās etiam lēgēs, quās aut bonus prīnceps iūstē prōmulgāvit, aut populus, nec oppressus tyrannide, nec dolō circumscrīptus, dē partiendīs vītae commodīs, hoc est māteria voluptātis, commūnī cōnsēnsū sānxit. Iīs inoffēnsīs lēgibus, tuum cūrāre commodum prūdentia est; pūblicum[3] praetereā pietātis; sed aliēnam voluptātem praereptum īre[4], dum

[1] Quidni ... instiget = idcirco ... instigat.
[2] *Scil.* mala.
[3] Publicum: *scil.* commodum.
[4] Praereptum ire = praeripere.

cōnsequāre tuam, ea vērō iniūria est; contrā tibi aliquid ipsī dēmere, quod addās aliīs, id dēmum est hūmānitātis ac benīgnitātis officium, quod ipsum numquam tantum aufert commodī, quantum refert. Nam et beneficiōrum vicissitūdine pēnsātur et ipsā benefactī cōnscientiā; ac recordātiō cāritātis eōrum et benevolentiae, quibus benefēceris, plūs voluptātis affert animō, quam fuisset illa corporis, quā abstinuistī. Postrēmō (quod facile persuādet animō libenter assentientī religiō) brevis et exiguae voluptātis vicem ingentī ac numquam interitūrō gaudiō rependit Deus.

Itaque hōc pactō cēnsent, et excussā sēdulō et perpēnsā rē omnēs āctiōnēs nostrās atque in hīs virtūtēs etiam ipsās, voluptātem tandem velut fīnem fēlīcitātemque respicere.

Voluptātem appellant omnem corporis animīve mōtum statumque, in quō versārī nātūrā duce dēlectet. Appetitiōnem nātūrae, nōn temere addunt. Nam ut quicquid nātūrā iūcundum est, ad quod neque per iniūriam tenditur, nec iūcundius aliud āmittitur, nec labor succēdit, nōn sēnsus modo, sed rēcta quoque ratiō persequitur, ita quae praeter nātūram dulcia sibi mortālēs vānissimā cōnspīrātiōne cōnfingunt (tamquam in ipsīs esset perinde rēs ac vocābula commūtāre), ea omnia statuunt adeō nihil ad fēlīcitātem facere, ut plūrimum officiant etiam vel eō, quod quibus semel īnsēdērunt, nē vērīs ac genuīnīs oblectāmentīs usquam vacet locus: tōtum prōrsus animum falsā voluptātis opīniōne praeoccupant. Sunt enim perquam multa, quae cum suāpte nātūrā nihil contineant suāvitātis, immō bona pars amāritūdinis etiam plūrimum, perversā tum[1] improbārum cupiditātum illecebrā, nōn prō summīs tantum voluptātibus habeantur, vērum etiam inter praecipuās vītae causās numerentur.

In hōc adulterīnae voluptātis genere eōs collocant, quōs ante memorāvī, quī quō meliōrem togam habent, eō sibi meliōrēs ipsī videntur. Quā ūnā in rē bis errant. Neque enim minus falsī sunt, quod meliōrem putant togam suam quam quod sē. Cūr enim, sī vestis ūsum spectēs, tenuiōris fīlī lāna praestet crassiōrī? At illī tamen tamquam nātūrā, nōn errōre, praecellerent, attollunt cristās, et sibīmet quoque pretiī crēdunt inde nōn nihil accēdere. Eōque honōrem, quem vīlius vestītī spērāre nōn

[1] Tum = tamen *(mendum videlicet typographicum)*.

essent ausī, ēlegantiōrī togae velut suō iūre exigunt, et praetermissī neglegentius indīgnantur.

At hoc ipsum quoque, vānīs et nihil prōfutūrīs honōribus afficī, an nōn eiusdem īnscītiae est? Nam quid nātūrālis et vērae voluptātis affert nūdātus alterīus vertex aut curvātī poplitēs? Hoccine tuōrum poplitum dolōrī medēbitur? Aut tuī capitis phrenēsim levābit? In hāc fūcātae voluptātis imāgine mīrum quam suāviter īnsāniunt iī, quī nōbilitātis opīniōne sibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiusmodī māiōribus nāscī contigerit, quōrum longa seriēs dīves (neque enim nunc aliud est nōbilitās) habita sit, praesertim in praediīs, nec pilō quidem minus sibi nōbilēs videntur, etiam sī māiōrēs nihil inde relīquerint, aut relictum ipsī obligūrierint.

Hīs adnumerant eōs, quī gemmīs ac lapillīs (ut dīxī) capiuntur, ac diī quōdammodō sibi videntur factī, sī quandō eximium aliquem cōnsequantur, eius praesertim generis, quod suā tempestāte māximō apud suōs aestimētur; neque enim apud omnēs, neque omnī tempore eadem genera sunt in pretiō. Sed nec nisi exemptum aurō ac nūdum comparant, immō nē sīc quidem, nisi adiūrātō venditōre, et praestantī cautiōnem vēram gemmam ac lapidem vērum esse: tam sollicitī sunt, nē oculīs eōrum vērī locō adulterīnus impōnat. At spectātūrō tibi cūr minus praebeat oblectāmentī factīcius, quem tuus oculus nōn discernit ā vērō? Uterque ex aequō valēre dēbet tibi nōn minus herclē quam caecō!

Quid iī, quī superfluās opēs adservant, ut nūllō acervī ūsū sed sōlā contemplātiōne dēlectentur, num vēram percipiunt, an falsā potius voluptāte lūduntur? Aut hī, quī dīversō vitiō aurum, quō numquam sint ūsūrī fortasse nec vīsūrī amplius, abscondunt, et sollicitī nē perdant, perdunt. Quid enim aliud est, ūsibus dēmptum tuīs et omnium fortasse mortālium, tellūrī reddere? Et tū tamen, abstrūsō thēsaurō, velut animī iam sēcūrus laetitiā gestīs. Quem sī quis fūrtō sustulerit, cuius tū īgnārus fūrtī, decem post annīs obieris, tōtō illō decenniō, quō subtractae pecūniae superfuistī, quid tuā rētulit surreptum an salvum fuisse? Utrōque certē modō tantumdem ūsūs ad tē pervēnit. Ad hās tam ineptās laetitiās, āleātōrēs (quōrum īnsāniam audītū, nōn ūsū cōgnōvēre) vēnātōrēs praetereā atque aucupēs adiungunt. “Nam quid habet”, inquiunt, “voluptātis tālōs in alveum prōicere, quod tōtiēs fēcistī, ut, sī quid

voluptātis inesset, orīrī tamen potuisset ex frequentī ūsū satietās? Aut quae suāvitās esse potest ac nōn fastīdium potius in audiendō lātrātū atque ululātū canum? Aut quī māior voluptātis sēnsus est, cum leporem canis īnsequitur, quam cum canis canem! Nempe idem utrōbīque agitur, accurritur enim, sī tē cursus oblectet. At sī tē caedis spēs, laniātūs exspectātiō sub oculīs peragendī retinet, misericordiam potius movēre dēbet spectāre lepusculum ā cane, imbecillum ā validiōre, fugācem ac timidum ā ferōce, innoxium dēnique ā crūdēlī discerptum."

Itaque Utopiēnsēs tōtum hoc vēnandī exercitium, ut rem līberīs indīgnam, in laniōs (quam artem per servōs obīre eōs[1] suprā dīximus) reiēcērunt. Īnfimam enim eius partem esse vēnātiōnem statuunt, reliquās eius partēs et ūtiliōrēs et honestiōrēs, ut quae et multō magis cōnferant, et animālia necessitātis dumtaxat grātiā perimant, cum vēnātor ab miserī animalculī caede ac laniātū nihil nisi voluptātem petat; quam[2] spectandae necis libīdinem in ipsīs etiam bēstiīs aut ab animī crūdēlis affectū cēnsent exorīrī, aut in crūdēlitātem dēnique assiduō tam efferae voluptātis ūsū dēfluere.

Haec igitur et quicquid est eiusmodī (sunt enim innumera) quamquam prō voluptātibus mortālium vulgus habeat, illī tamen cum nātūrā nihil īnsit suāve, plānē statuunt cum vērā voluptāte nihil habēre commerciī. Nam quod vulgō sēnsum iūcunditāte perfundunt[3] (quod voluptātis opus vidētur) nihil dē sententiā dēcēdunt[4]. Nōn enim ipsīus reī nātūra, sed ipsōrum perversa cōnsuētūdō in causā est. Cuius vitiō fit, ut amāra prō dulcibus amplectantur. Nōn aliter ac mulierēs gravidae picem et sēbum, corruptō gūstū, melle mellītius arbitrantur. Nec cuiusquam tamen aut morbō, aut cōnsuētūdine dēprāvātum iūdicium mūtāre nātūram, ut nōn aliārum rērum, ita nec voluptātis potest.

Voluptātum quās vērās fatentur, speciēs dīversās faciunt. Sīquidem aliās animō, corporī aliās tribuunt. Animō dant intellēctum eamque dulcēdinem, quam vērī contemplātiō pepererit. Ad haec suāvis additur bene āctae vītae memoria et spēs nōn dubia futūrī bonī.

---

[1] Eos: *scil.* Utopienses.
[2] Quam = qualem.
[3] Perfundunt: *scil.* eiusmodi voluptates.
[4] Decedunt: *scil.* Utopienses.

Corporis voluptātem in duās partiuntur fōrmās, quārum prīma sit ea, quae sēnsum perspicuā suāvitāte perfundit, quod aliās[1] eārum īnstaurātiōne partium fit, quās īnsitus nōbīs calor exhauserit. Nam hae cibō pōtūque redduntur; aliās dum ēgeruntur illa, quōrum cōpiā corpus exūberat. Haec suggeritur, dum excrēmentīs intestīna purgāmus, aut opera līberīs[2] datur, aut ūllīus prūrīgō partis frictū scalptūve lēnītur. Interdum vērō voluptās oritur, nec redditūra quicquam, quod membra nostra dēsīderent, nec ademptūra, quō labōrent; cēterum quae sēnsūs nostrōs tamen vī quādam occultā sed illūstrī mōtū tītillet afficiatque, et in sē convertat, quālis ex mūsicā nāscitur.

Alteram corporeae voluptātis fōrmam, eam volunt esse, quae in quiētō atque aequābilī corporis statū cōnsistat, id est nīmīrum sua cuiusque nūllō interpellāta malō sānitās. Haec sīquidem, sī nihil eam dolōris oppūgnet, per sē ipsa dēlectat, etiam sī nūllā extrīnsecus adhibitā voluptāte moveātur. Quamquam enim sēsē minus effert, minusque offert sēnsuī, quam tumida illa edendī bibendīque libīdō, nihilō tamen secius multī eam statuunt voluptātum māximam: omnēs ferē Utopiēnsēs magnam et velut fundāmentum omnium ac basim fatentur, ut quae vel sōla placidam et optābilem vītae condiciōnem reddat, et, quā sublātā, nūllus usquam reliquus sit cuīquam voluptātī locus. Nam dolōre prōrsus vacāre, nisi adsit sānitās, stupōrem certē, nōn voluptātem vocant. Iamdūdum explōsum est apud eōs dēcrētum illōrum, quī stabilem et tranquillam sānitātem (nam haec quoque quaestiō gnāviter apud eōs agitāta est) ideō nōn habendam prō voluptāte cēnsēbant, quod praesentem nōn posse dīcerent, nisi mōtū quōpiam extrāriō sentīrī. Vērum contrā nunc in hōc prope ūniversī cōnspīrant sānitātem vel in prīmīs voluptātī esse. “Etenim cum in morbō”, inquiunt, “dolor sit, quī voluptātī implācābilis hostis est, nōn aliter ac sānitātī morbus, quidnī vicissim īnsit sānitātis tranquillitātī voluptās?” Nihil enim ad hanc rem rēferre putant, seu[3] morbus dolor esse, seu morbō dolor inesse dīcātur: tantumdem enim utrōque modō efficī. Quippe sī sānitās aut voluptās ipsa sit, aut necessāriō voluptātem pariat, velut calor ignī gignitur, nīmīrum utrōbīque efficitur,

---

[1] Alias = aliquando.
[2] Liberis: *scil.* procreandis.
[3] Seu ... esse, seu ... = utrum ... sit, an ...

ut quibus immōta sānitās adest, hīs voluptās abesse nōn possit. “Praetereā dum vescimur”, inquiunt, “quid aliud quam sānitās, quae labefactārī coeperat, adversus ēsurientem (cibō commīlitōne) dēpūgnat, in quā, dum paulātim invalēscit, ille ipse, profectus ad solitum vigōrem, suggerit illam, quā sīc reficimur, voluptātem. Sānitās ergō quae in cōnflīctū laetātur, eadem nōn gaudēbit adepta victōriam? Sed prīstinum rōbur, quod sōlum tōtō cōnflīctū petīverat, tandem fēlīciter assecūta prōtinus obstupēscet, nec bona sua cōgnōscet atque amplexābitur?” Nam quod nōn sentīrī sānitās dicta est, id vērō perquam procul ā vērō putant. “Quis enim vigilāns”, inquiunt, “sānum esse sē nōn sentit, nisi quī nōn est? Quemne tantus aut stupor, aut lēthargus adstringit, ut sānitātem nōn iūcundam sibi fateātur ac dēlectābilem? At dēlectātiō quid aliud quam aliō nōmine voluptās est?”

Amplectuntur ergō in prīmīs animī voluptātēs (eās enim prīmās omnium prīncipēsque dūcunt), quārum potissimam partem cēnsent ab exercitiō virtūtum bonaeque vītae cōnscientiā proficīscī. Eārum voluptātum, quās corpus suggerit, palmam sānitātī dēferunt. Nam edendī bibendīque suāvitātem, et quicquid eandem oblectāmentī ratiōnem habet, appetenda quidem, sed nōn nisi sānitātis grātiā statuunt. Neque enim per sē iūcunda esse tālia, sed quātenus adversae valētūdinī clanculum surrēpentī resistunt. Ideōque sapientī, sīcutī magis dēprecandōs morbōs quam optandam medicīnam, et dolōrēs prōflīgandōs potius quam adscīscenda sōlācia, ita hōc quoque voluptātis genere nōn egēre quam dēlēnīrī praestiterit; quō voluptātis genere, sī quisquam sē beātum putet, is necesse est fateātur sē tum dēmum fore fēlīcissimum, sī ea vīta contigerit, quae in perpetuā fame, sitī, prūrītū, ēsū, pōtātiōne, scalptū frictūque trādūcātur: quae quam nōn foeda sōlum, sed misera etiam sit, quis nōn videt? Īnfimae profectō omnium hae voluptātēs sunt, ut minimē sincērae, neque enim umquam subeunt, nisi contrāriīs coniūnctae dolōribus: nempe cum edendī voluptāte copulātur ēsuriēs, idque nōn satis aequā lēge. Nam ut vehementior, ita longior quoque dolor est. Quippe et ante voluptātem nāscitur, et nisi voluptāte ūnā commoriente, nōn exstinguitur.

Huiusmodī ergō voluptātēs, nisi quātenus expetit necessitās, haud magnī habendās putant. Gaudent tamen etiam hīs, grātīque agnōscunt nātūrae parentis indulgentiam, quae foetūs suōs ad id, quod necessitātis

causā tam assiduē faciundum erat, etiam blandissimā suāvitāte pelliceat. Quantō enim in taediō vīvendum erat[1], sī ut cēterae aegritūdinēs, quae nōs īnfēstant rārius, ita iī quoque cotīdiānī famis ac sitis morbī venēnīs ac pharmacīs amārīs essent abigendī?

At fōrmam, vīrēs, agilitātem, haec ut propria iūcundaque nātūrae dōna libenter fovent. Quīn eās quoque voluptātēs, quae per aurēs, oculōs ac nārēs admittuntur, quās nātūra propriās ac pecūliārēs esse hominī voluit (neque enim aliud animantium genus aut mundī fōrmam pulchritūdinemque suspicit, aut odōrum; nisi ad cibī discrīmen ūllā commovētur[2] grātiā; neque cōnsonās inter sē discordēsque sonōrum distantiās internōscit), et hās, inquam, ut iūcunda quaedam vītae condīmenta persequuntur. In omnibus autem hunc habent modum, nē māiōrem minor impediat, neu dolōrem aliquandō voluptās pariat, quod necessāriō sequī cēnsent, sī inhonesta sit. At certē[3] fōrmae decus contemnere, vīrēs dēterere, agilitātem in pigritiam vertere, corpus exhaurīre iēiūniīs, sānitātī iniūriam facere, et cētera nātūrae blandīmenta respuere: nisi quis haec sua commoda neglegat, dum aliōrum pūblicamve ardentius prōcūrat, cuius labōris vice māiōrem ā Deō voluptātem exspectet; aliōquīn ob inānem virtūtis umbram nūllīus[4] bonō sēmet afflīgere, vel[5] quō adversa ferre minus molestē possit, numquam fortasse ventūra. Hoc vērō putant esse dēmentissimum, animīque et in sē crūdēlis, et ergā nātūram ingrātissimī: cuī[6] tamquam dēbēre quicquam dēdīgnētur, omnibus eius beneficiīs renuntiat.

Haec est eōrum dē virtūte ac voluptāte sententia; quā nisi sānctius aliquid īnspīret hominī caelitus immissa religiō, nūllam investīgārī crēdunt hūmānā ratiōne vēriōrem; quā in rē rēctēne an secus sentiant, excutere nōs, neque tempus patitur, neque necesse est. Quippe quī narranda eōrum īnstitūta, nōn etiam tuenda suscēpimus. Cēterum hoc mihi certē persuādeō, utut sēsē habeant haec dēcrēta: nusquam neque praestantiōrem populum, neque fēlīciōrem esse rempūblicam.

[1] Erat = esset.
[2] Commovetur: *scil.* animantium genus.
[3] Certe: *scil.* inhonesta voluptas est ...
[4] Nullius = nulli.
[5] Vel = nisi.
[6] Cui: *scil.* naturae.

Corpore sunt agilī vegetōque; vīrium amplius, quam statūra prōmittat, nec ea tamen imprōcēra; et cum neque solō sint ūsquequāque fertilī nec admodum salūbrī caelō, adversus āerem ita sēsē temperantiā vīctūs mūniunt; terrae sīc medentur industriā, ut nusquam gentium sit frūgis pecorisque prōventus ūberior, aut hominum vīvāciōra corpora pauciōribusque morbīs obnoxia. Itaque nōn ea modo, quae vulgō faciunt agricolae, dīligenter ibi administrāta cōnspiciās: ut terram nātūrā malīgniōrem arte atque operā iuvent; sed populī manibus alibī rādīcitus ēvulsam silvam, alibī cōnsitam videās; quā in rē habita est nōn ūbertātis sed vectūrae ratiō: ut essent līgna aut marī, aut fluviīs, aut urbibus ipsīs vīcīniōra; minōre enim cum labōre terrestrī itinere frūgēs quam līgna longius afferuntur.

Gēns facilis ac facēta, sollers, ōtiō gaudēns, corporis labōrum (cum est ūsus) satis patiēns, cēterum aliās haudquāquam sānē appetēns; animī studiīs īnfatīgāta.

Quī cum ā nōbīs accēpissent dē litterīs et disciplīnā Graecōrum (nam in Latīnīs praeter historiās ac poētās nihil erat, quod vidēbantur magnopere probātūrī) mīrum, quantō studiō contendērunt, ut eās licēret ipsīs nostrā interpretātiōne perdiscere. Coepimus ergō legere, magis adeō prīmum nē recūsāre labōrem vidērēmur, quam quod frūctum eius aliquem spērārēmus. At ubi paulum prōcessimus, ipsōrum dīligentia fēcit, ut nostram haud frūstrā impendendam animō statim praeciperēmus. Sīquidem litterārum fōrmās tam facile imitārī, verba tam expedītē prōnuntiāre, tam celeriter mandāre memoriae, et tantā cum fidē reddere coepērunt, ut nōbīs mīrāculī esset locō, nisi quod plēraque pars eōrum, quī nōn suā sōlum sponte accēnsī, vērum senātūs quoque dēcrētō iussī, ista sibi discenda sūmpsērunt: ē numerō scholasticōrum, sēlēctissimīs ingeniīs, et mātūrā aetāte fuērunt. Itaque minus quam trienniō nihil erat in linguā[1], quod requīrerent, bonōs[2] auctōrēs, nisi obstet librī menda, inoffēnsē perlegerent[2].

Eās litterās, ut equidem coniciō, ob id quoque facilius arripuērunt, quod nōnnihil illīs essent cōgnātae. Suspicor enim eam gentem ā Graecīs

[1] Lingua: *scil.* Graeca.
[2] Bonos auctores ... perlegerent = ut bonos auctores ... perlegerent.

orīginem dūxisse, propterea quod sermō illōrum cētera ferē Persicus, nōnnūlla Graecī sermōnis vestīgia servet in urbium ac magistrātuum vocābulīs. Habent ex mē (nam librōrum sarcinam mediocrem locō mercium quārtō[1] nāvigātūrus in nāvem coniēcī, quod mēcum plānē dēcrēveram numquam potius redīre quam cito) Platōnis opera plēraque, Aristotelis plūra, Theophrastum item dē plantīs, sed plūribus, quod doleō, in locīs mutilum. In librum enim, dum nāvigābāmus[2], neglegentius habitum cercopithēcus inciderat; quī lascīviēns ac lūdibundus pāginās aliquot hinc atque inde ēvulsās lacerāvit. Ex iīs, quī scrīpsēre grammaticam, Lascarem habent tantum, Theodōrum enim nōn advexī mēcum nec dictiōnārium[3] aliquem praeter Hēsychium ac Dioscōridem; Plūtarchī libellōs habent cārissimōs, et Lūciānī quoque facētiīs ac lepōre capiuntur. Ex poētīs habent Aristophanem, Homērum atque Euripidem; tum Sophoclem minusculīs Aldī[4] fōrmulīs[5]. Ex historicīs Thūcydidem atque Hērodotum, necnōn quīn Hērōdiānum. In rē medicā quoque sodālis meus Trīcius Apinātus[6] advexerat sēcum parva quaedam Hippocratis opuscula ac Microtechnēn Galēnī, quōs librōs magnō in pretiō habent; sīquidem etsī omnium ferē gentium rē medicā minimē egent, nusquam tamen in māiōre honōre est vel eō ipsō, quod eius cōgnitiōnem numerant inter pulcherrimās atque ūtilissimās partēs philosophiae; cuius ope philosophiae, dum nātūrae sēcrēta scrūtantur, videntur sibi nōn sōlum admīrābilem inde voluptātem percipere, sed apud auctōrem quoque eius atque opificem summam inīre grātiam: quem cēterōrum mōre artificum arbitrantur mundī huius vīsendam māchinam hominī (quem sōlum tantae reī capācem fēcit) exposuisse spectandam, eōque cāriōrem habēre cūriōsum ac sollicitum īnspectōrem operisque suī admīrātōrem quam eum, quī velut animal expers mentis tantum ac tam mīrābile spectāculum stupidus immōtusque neglēxerit.

[1] *Vide* p. 7.
[2] Navigabamus = navigamus.
[3] Dictionarium = glossarium.
[4] Aldus Manutius *(Aldo Manuzio) ca.* 1499-1515: typographus Venetianus ille illustris et doctus.
[5] Formulis = typis.
[6] Nomen commenticium ex vocabulis, quae sunt *tricae* et *apinae*, compositum.

Utopiēnsium itaque exercitāta litterīs ingenia mīrē valent ad inventiōnēs artium, quae faciant aliquid ad commodae vītae compendia. Sed duās tamen dēbent nōbīs chalcographōrum[1] et faciendae chartae, nec sōlīs tamen nōbīs sed sibi quoque bonam eius partem. Nam cum ostenderēmus eīs librīs chartāceīs impressās ab Aldō litterās, et dē chartae faciendae māteriā ac litterās imprimendī facultāte loquerēmur, aliquid magis quam explicārēmus (neque enim quisquam erat nostrum quī alterutram callēret), ipsī statim acūtissimē coniēcērunt rem; et cum ante pellibus[2], corticibus ac papȳrō tantum scrīberent, iam chartam īlicō facere et litterās imprimere temptārunt; quae cum prīmō nōn satis prōcēderent, eadem saepius experiendō brevī sunt utrumque cōnsecūtī; tantumque effēcērunt, ut, sī essent Graecōrum exemplāria librōrum, cōdicēs[3] deesse nōn possent. At nunc nihil habent amplius, quam ā mē commemorātum est; id vērō, quod habent impressīs iam librīs, in multa exemplāriōrum mīlia prōpāgāvēre.

Quisquis eō spectandī grātiā vēnerit, quem īnsīgnis aliqua dōs ingeniī aut, longā peregrīnātiōne ūsum, multārum cōgnitiō terrārum commendet (quō nōmine grātus fuit noster appulsus), prōnīs animīs excipitur. Quippe libenter audiunt, quid ubīque terrārum gerātur. Cēterum mercandī grātiā nōn admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, nisi aut ferrum, aut quod quisque referre māllet, aurum argentumve? Tum quae ex ipsīs exportanda sint, ea cōnsultius putant ab sē efferrī quam ab aliīs illinc petī: quō et exterās undique gentēs explōrātiōrēs habeant, neque maritimārum rērum ūsum ac perītiam oblītum eant[4].

Dē servīs

Prō servīs neque bellō captōs habent nisi ab ipsīs gestō, neque servōrum fīliōs; neque dēnique quemquam, quem apud aliās gentēs servientem possent comparāre, sed aut sī cuius apud sē flāgitium in servitium vertitur, aut quōs apud exterās urbēs (quod genus multō

[1] Chalcographus: is, qui in aere *(χαλκῷ)* scalpit = typographus.
[2] Pellibus = in pellibus.
[3] Codices = libri.
[4] Oblitum eant = obliturі sint.

frequentius est) admissum facinus dēstināvit suppliciō. Eōrum enim multōs, interdum aestimātōs vīlī, saepius etiam grātīs impetrātōs auferunt.

Haec servōrum genera nōn in opere sōlum perpetuō, vērum etiam in vinculīs habent; sed suōs dūrius, quōs eō dēplōrātiōrēs ac dēteriōra meritōs exempla cēnsent, quod tam praeclārā ēducātiōne ad virtūtem ēgregiē īnstrūctī, continērī tamen ab scelere nōn potuerint.

Aliud servōrum genus est: cum alterīus populī mediastīnus quispiam labōriōsus ac pauper ēlēgerit apud eōs suā sponte servīre, hōs honestē tractant ac nisi quod labōris, utpote cōnsuētīs, impōnitur plūsculum, nōn multō minus clēmenter ac cīvēs habent; volentem discēdere (quod nōn saepe fit) neque retinent invītum, neque inānem dīmittunt.

Aegrōtantēs, ut dīxī, magnō cum adfectū cūrant, nihilque prōrsus omittunt, quō sānitātī eōs vel medicīnae, vel vīctūs observātiōne restituant. Quīn īnsānābilī morbō labōrantēs assidendō, colloquendō, adhibendō dēmum, quae possunt, levāmenta sōlantur. Cēterum sī nōn immedicābilis modo morbus sit, vērum etiam perpetuō vexet atque discruciet: tum sacerdōtēs ac magistrātūs hortantur hominem, quandōquidem omnibus vītae mūniīs impār aliīs molestus ac sibi gravis mortī iam suae supervīvat, nē sēcum statuat pestem diūtius ac luem alere, nēve cum tormentum eī vīta sit morī dubitet, quīn bonā spē frētus acerbā illā vītā velut carcere atque aculeō vel ipse sēmet eximat, vel ab aliīs ēripī sē suā voluntāte patiātur. Hoc illum, cum nōn commoda sed supplicium abruptūrus morte sit, prūdenter factūrum: quoniam vērō sacerdōtum in eā rē cōnsiliīs (id est: interpretum Deī) sit obsecūtūrus, etiam piē sānctēque factūrum. Haec quibus persuāserint, aut inediā sponte vītam fīniunt, aut sōpītī sine mortis sēnsū solvuntur. Invītum vērō nēminem tollunt, nec officiī ergā eum quicquam imminuunt. Persuāsōs hōc pactō dēfungī honōrificum[1]. Aliōquī quī mortem sibi cōnscīverit, causā nōn probātā sacerdōtibus et senātuī, hunc neque terrā neque īgne dīgnantur, sed in palūdem aliquam turpiter īnsepultus abicitur.

Fēmina nōn ante annum duodēvīcēsimum nubit. Mas nōn nisi explētīs quattuor etiam amplius. Ante coniugium mas aut fēmina sī convincātur fūrtīvae libīdinis, graviter in eum eamve animadvertitur;

[1] Honorificum: *scil.* esse putant.

coniugiōque illīs in tōtum interdīcitur, nisi venia prīncipis noxam remīserit, sed et pater et māter familias, cuius in domō admissum flāgitium est, tamquam suās partēs parum dīligenter tūtātī magnae obiacent īnfāmiae; id facinus ideō tam sevērē vindicant, quod futūrum prōspiciunt, ut rārī in coniugālem amōrem coalēscerent, in quō aetātem omnem cum ūnō videant exigendam, et perferendās īnsuper, quās ea rēs affert molestiās, nisi ā vagō concubitū dīligenter arceantur.

Porrō in dēligendīs coniugibus ineptissimum rītum (utī nōbīs vīsum est) adprīmēque rīdiculum illī sēriō ac sevērē observant. Mulierem enim, seu virgō seu vidua sit, gravis et honesta matrōna procō nūdam exhibet, ac probus aliquis vir vicissim nūdum puellae procum sistit.

Hunc mōrem cum velut ineptum rīdentēs improbārēmus, illī contrā cēterārum omnium gentium īnsīgnem dēmīrārī stultitiam, quī cum in equuleō comparandō, ubi dē paucīs agitur nummīs, tam cautī sint, ut quamvīs ferē nūdum, nisi dētractā sellā, tamen, omnibusque revulsīs ephippiīs, recūsent emere, nē sub illīs operculīs ulcus aliquod dēlitēsceret; in dēligendā coniuge, quā ex rē aut voluptās, aut nausea sit tōtam per vītam comitātūra, tam neglegenter agant, ut reliquō corpore vestibus obvolūtō, tōtam mulierem vix ab ūnīus palmae spatiō (nihil enim praeter vultum vīsitur) aestiment, adiungantque sibi nōn absque magnō (sī quid offendat posteā) malē cohaerendī perīculō. Nam neque omnēs tam sapientēs sunt, ut sōlōs mōrēs respiciant; et in ipsōrum quoque saepientum coniugiīs ad animī virtūtēs nōnnihil additāmentī corporis etiam dōtēs[1] adiciunt; certē tam foeda dēfōrmitās latēre sub illīs potest involucris, ut aliēnāre prōrsus animum ab uxōre queat, cum corpore iam sēiungī nōn liceat; quālis dēfōrmitās sī quō cāsū contingat post contractās nuptiās, suam quisque sortem necesse est ferat; ante vērō nē quis capiātur īnsidiīs, lēgibus cavērī dēbet.

Idque tantō māiōre studiō fuit cūrandum, quod et sōlī illārum orbis plagārum singulīs sunt contentī coniugibus, et mātrimōnium ibi haud saepe aliter quam morte solvitur, nisi adulterium in causā fuerit aut mōrum nōn ferenda molestia. Nempe alterutrī sīc offēnsō facta[2] ab senātū

[1] Dotes: *scil.* tamquam dotes.
[2] Facta: *scil.* est.

coniugis mūtandī venia, alter īnfāmem simul ac caelibem perpetuō vītam dūcit. Aliōquīn invītam coniugem, cuius nūlla sit noxa, repudiāre, quod corporis obtigerit calamitās: id vērō nūllō pactō ferunt; nam et crūdēle iūdicant tum quemquam dēserī, cum māximē eget sōlāciō, et senectūtī[1], cum et morbōs afferat et morbus ipsa sit, incertam atque īnfirmam fidem fore.

Cēterum accidit interdum, ut, cum nōn satis inter sē coniugum conveniant mōrēs, repertīs utrīque aliīs, quibuscum spērent sē suāvius esse vīctūrōs, ambōrum sponte sēparātī, nova mātrimōnia contrahant, haud absque senātūs auctōritāte tamen, quī, nisi causā per sē atque uxōrēs suās dīligenter cōgnitā, dīvortia nōn admittit. Immō nē sīc quidem facile, quod rem minimē ūtilem sciunt firmandae coniugum cāritātī[2] facilem novārum nuptiārum spem esse prōpositam.

Temerātōrēs coniugiī gravissimā servitūte plectuntur, et sī neuter erat caelebs, iniūriam passī, (velint modo) repudiātīs adulterīs, coniugiō inter sē ipsī iunguntur; aliōquīn quibus vidēbitur[3]. At sī laesōrum alteruter ergā tam male merentem coniugem in amōre persistat tamen ūtī coniugiī lēge, nōn prohibētur, sī velit, in opera damnātum sequī; acciditque interdum, ut alterīus paenitentia, alterīus officiōsa sēdulitās miserātiōnem commovēns prīncipī[4] lībertātem rūrsus impetret. Cēterum ad scelus iam relāpsō nex īnflīgitur.

Cēterīs facinoribus nūllam certam poenam lēx ūlla praestituit: sed ut quodque atrōx aut contrā vīsum est, ita supplicium senātus dēcernit. Uxōrēs marītī castīgant et parentēs līberōs, nisi quid tam ingēns admīserint[5], ut id pūblicē pūnīrī mōrum intersit. Sed ferē gravissima quaeque scelera servitūtis incommodō pūniuntur, id sīquidem et scelerātīs nōn minus trīste; et reīpūblicae magis commodum arbitrantur, quam sī mactāre noxiōs et prōtinus āmōlīrī festīnent. Nam et labōre quam nece magis prōsunt, et exemplō diūtius aliōs ab similī flāgitiō dēterrent. Quod sī sīc habitī rebellent atque recalcitrent, tum dēmum velut indomitae bēluae, quōs coercēre carcer et catēna nōn potest, trucīdantur. At

[1] Senectuti: *scil.* coniugis.
[2] Firmandae coniugum caritati = ad coniugum caritatem firmandam.
[3] Quibus videbitur = cum quibus eis videbitur.
[4] Principi = a principe.
[5] Admiserint: *scil.* qui castigandi sunt.

patientibus nōn adimitur omnis omnīnō spēs: quippe longīs domitī malīs sī eam paenitentiam prae sē ferant, quae peccātum testētur magis eīs displicēre quam poenam, prīncipis interdum praerogātīvā, interdum suffrāgiīs populī aut mītigātur servitūs, aut remittitur.

Sollicitāsse ad stuprum nihilō minus quam stuprāsse perīculī est. In omnī sīquidem flāgitiō certum dēstinātumque cōnātum aequant factō. Neque enim id, quod dēfuit, eī putant prōdesse dēbēre, per quem nōn stetit, quōminus nihil dēfuerit.

Mōriōnēs in dēliciīs habentur, quōs ut affēcisse contumēliā magnō in probrō est: ita voluptātem ab stultitiā capere nōn vetant. Sīquidem id mōriōnibus ipsīs māximō esse bonō cēnsent, cuius[1], quī tam sevērus ac trīstis est, ut nūllum neque factum neque dictum rīdeat, eī tūtandum[2] nōn crēdunt, veritī nē nōn satis indulgenter cūrētur ab eō, cuī nōn modo nūllī ūsuī, sed nē oblectāmentō quidem (quā sōlā dōte valet) futūrus esset[3].

Irrīdēre dēfōrmem aut mutilum turpe ac dēfōrme nōn eī, quī rīdētur, habētur, sed irrīsōrī, quī cuīquam, quod in eius potestāte nōn erat, ut fugeret, id vitiī locō stultē exprobret.

Ut enim fōrmam nātūrālem nōn tuērī sēgnis atque inertis dūcunt, sīc adiūmentum ab fūcīs quaerere īnfāmis apud illōs īnsolentia est. Ūsū enim ipsō sentiunt, quam nōn ūllum fōrmae decus uxōrēs aequē ac mōrum probitās et reverentia commendet marītīs. Nam ut fōrmā nōnnūllī sōlā capiuntur, ita nēmō nisi virtūte atque obsequiō retinētur.

Nōn poenīs tantum dēterrent ā flāgitiīs, sed prōpositīs quoque honōribus ad virtūtēs invītant, ideōque statuās virīs īnsīgnibus et dē rēpūblicā praeclārē meritīs in forō collocant, in[4] rērum bene gestārum memoriam, simul ut ipsōrum posterīs māiōrum suōrum glōria calcar et incitāmentum ad virtūtem sit. Quī magistrātum ūllum ambierit, exspēs omnium redditur.

Convīvunt amābiliter, quippe nec magistrātus ūllus īnsolēns aut terribilis est: patrēs appellantur, et exhibent. Iīsdem dēfertur, ut dēbet; ab volentibus honor, nōn ab invītīs exigitur. Nē prīncipem quidem ipsum

[1] Cuius: *scil.* morionis.
[2] Tutandum: *scil.* eum, qui severus et tristis est.
[3] Esset = sit.
[4] In = ad.

vestis aut diadēma, sed gestātus frūmentī manipulus discernit, ut pontificis īnsīgne est praelātus cēreus.

Lēgēs habent perquam paucās. Sufficiunt enim sīc īnstitūtīs paucissimae. Quīn hoc in prīmīs apud aliōs improbant populōs, quod lēgum interpretumque volūmina nōn īnfīnīta sufficiunt. Ipsī vērō cēnsent inīquissimum ūllōs hominēs hīs obligārī lēgibus, quae aut numerōsiōrēs sint, quam ut perlegī queant; aut obscūriōrēs, quam ut ā quōvīs possint intellegī.

Porrō causidicōs, quī causās tractent callidē, ac lēgēs vafrē disputent, prōrsus omnēs exclūdunt. Cēnsent enim ex ūsū esse, ut suam quisque causam agat, eademque referat iūdicī, quae narrātūrus patrōnō fuerat. Sīc et minus ambāgum fore et facilius ēlicī vēritātem, dum[1], eō dīcente, quem nūllus patrōnus fūcum docuit, iūdex sollerter expendit singula, et contrā versūtōrum calumniās simpliciōribus ingeniīs opitulātur. Haec apud aliās gentēs in tantō perplexissimārum acervō lēgum difficile est observārī.

Cēterum apud eōs ūnusquisque est lēgis perītus. Nam et sunt (ut dīxī) paucissimae, et interpretātiōnum praetereā, ut quaeque est māximē crassa[2], ita māximē aequam cēnsent. Nempe cum omnēs lēgēs (inquiunt) eā tantum causā prōmulgentur, ut ab iīs quisque suī commonēfīat officiī, subtīlior interpretātiō paucissimōs admonet (paucī enim sunt, quī assequantur), cum interim simplicior ac magis obvius lēgum sēnsus omnibus in apertō sit; aliōquīn quod ad vulgus attinet, cuius et māximus est numerus et māximē eget admonitū: quid rēferat, utrum lēgem omnīnō nōn condās, an conditam in tālem interpretēris sententiam, quam nisi magnō ingeniō et longā disputātiōne nēmō possit ēruere? Ad quam investīgandam neque crassum vulgī iūdicium queat attingere, neque vīta in comparandō vīctū occupāta sufficere.

Iīs eōrum virtūtibus incitātī fīnitimī, quī quidem līberī sunt et suae spontis[3] (multōs enim ipsī iam ōlim tyrannide līberāvērunt) magistrātūs sibi ab illīs (aliī quotannīs, aliī in lūstrum) impetrant; quōs dēfūnctōs imperiō cum honōre ac laude redūcunt novōsque sēcum rūrsus in patriam revehunt. Atque hī quidem populī optimē profectō ac salūberrimē

[1] Dum = cum.
[2] Crassa = solida.
[3] Suae spontis = sui iuris.

reīpūblicae suae cōnsulunt: cuius et salūs et perniciēs cum ab mōribus magistrātuum pendeat, quōsnam potuissent ēlēgisse prūdentius, quam quī neque ūllō pretiō queant ab honestō dēdūcī (utpote quod brevī sit remigrātūrīs inūtile) īgnōtī cīvibus, aut prāvō cuiusquam studiō aut simultāte flectī? Quae duo mala, affectūs[1] atque avāritiae, sīcubī incubuēre iūdiciīs, īlicō iūstitiam omnem, fortissimum reīpūblicae nervum, dissolvunt. Hōs Utopiānī populōs, quibus quī imperent, ab ipsīs petuntur, appellant sociōs, cēterōs, quōs beneficiīs auxērunt, amīcōs vocant.

Foedera, quae reliquae inter sē gentēs totiēs ineunt, frangunt ac renovant, ipsī nūllā cum gente feriunt. “Quōrsum enim foedus”, inquiunt: “quasi nōn hominem hominī satis nātūra conciliet; quam quī contempserit: hunc verba scīlicet putēs cūrātūrum?” In hanc sententiam eō vel māximē trahuntur, quod in illīs terrārum plagīs foedera pactaque prīncipum solent parum bonā fidē servārī.

Etenim in Eurōpā idque hīs potissimum partibus, quās Chrīstī fidēs et religiō possidet, sāncta est et inviolābilis ubīque māiestās foederum, partim ipsā iūstitiā et bonitāte prīncipum, partim summōrum reverentiā metūque pontificum, quī ut nihil in sē recipiunt ipsī, quod nōn religiōsissimē praestant. Ita cēterōs omnēs prīncipēs iubent, ut[2] pollicitīs omnibus modīs immorentur, tergiversantēs vērō pāstōrālī cēnsūrā et sevēritāte compellunt. Meritō sānē cēnsent turpissimam rem vidērī, sī illōrum foederibus absit fidēs; quī pecūliārī nōmine *fidēlēs* appellantur.

At in illō novō orbe terrārum, quem circulus aequātor[3] vix tam longē ab hōc nostrō orbe sēmovet, quam vīta mōrēsque dissident, foederum nūlla fīdūcia est; quōrum ut quodque plūrimīs ac sānctissimīs caeremōniīs innōdātum fuerit[4], ita citissimē solvitur inventā facile in verbīs calumniā, quae sīc interim dē industriā dictant callidē, ut numquam tam firmīs adstringī vinculīs queant, quīn ēlābantur aliquā, foedusque et fidem pariter ēlūdant. Quam vafriciem, immō quam fraudem dolumque sī prīvātōrum dēprehenderent intervēnisse contractuī, magnō superciliō rem

[1] Affectus = affectionis.
[2] Ceteros ... iubent, ut ... immorentur = ceteros ... iubent ... immorari.
[3] Aequator = aequinoctialis.
[4] Fuerit = est.

sacrilegam et furcā dīgnam clāmitārent: hī nīmīrum ipsī, quī eius cōnsiliī prīncipibus datī sēmet glōriantur auctōrēs. Fit ut iūstitia tōta videātur aut nōn nisi plēbēia virtūs et humilis, quaeque longō intervallō subsīdat īnfrā rēgāle fastīgium, aut utī saltem duae sint, quārum altera vulgus deceat pedestris et humirēpa[1]; nēve usquam saepta trānsilīre queat multīs undique restricta vinculīs, altera prīncipum virtūs, quae sīcutī sit quam illa populāris augustior, sīc est etiam longō intervallō līberior, ut cuī nihil nōn liceat, nisi quod nōn libeat.

Hōs mōrēs, ut dīxī, prīncipum illīc foedera tam male servantium putō in causā esse, nē ūlla feriant Utopiēnsēs, mūtātūrī fortasse sententiam, sī hīc vīverent.

Quamquam illīs[2] vidētur, ut optimē serventur, male tamen inolēvisse foederis omnīnō sānciendī cōnsuētūdinem; quā fit, ut (perinde ac sī populum populō, quōs exiguō spatiō collis tantum aut rīvus discrīminat, nūlla nātūrae societās copulāret) hostēs atque inimīcōs invicem sēsē nātōs putent meritōque in mūtuam grassārī perniciem, nisi foedera prohibeant: quīn hīs ipsīs quoque initīs, nōn amīcitiam coalēscere, sed manēre praedandī licentiam, quātenus per imprūdentiam dictandī foederis nihil, quod prohibeat, satis cautē comprehēnsum in pactīs est. At illī contrā cēnsent nēminem prō inimīcō habendum, ā quō nihil iniūriae profectum est; nātūrae cōnsortium, foederis vice esse; et satius valentiusque hominēs invicem benevolentiā quam pactīs, animō quam verbīs connectī.

Dē rē mīlitārī

Bellum utpote rem plānē bēluīnam, nec ūllī tamen bēluārum fōrmae in tam assiduō, atque[3] hominī est, ūsū, summopere abōminantur: contrāque mōrem gentium fermē omnium nihil aequē dūcunt inglōrium atque petītam ē bellō glōriam. Eōque, licet assiduē mīlitārī sēsē disciplīnā exerceant, neque id virī modo, sed fēminae quoque, statīs diēbus, nē ad bellum sint, cum exigat ūsus, inhabilēs: nōn temere capessunt tamen, nisi quō aut suōs fīnēs tueantur, aut amīcōrum terrīs īnfūsōs hostēs prōpulsent,

[1] Humirepus = qui humi repit.
[2] Illis: *scil.* Utopiensibus.
[3] Atque = quam.

aut populum quempiam tyrannide pressum, miserātī (quod hūmānitātis grātiā faciunt), suīs vīribus tyrannī iugō et servitūte līberent. Quamquam auxilium grātificantur amīcīs nōn semper quidem, quō sē dēfendant, sed interdum quoque illātās retālient, atque ulcīscantur iniūriās. Vērum id ita dēmum faciunt, sī, rē adhūc integrā, cōnsulantur ipsī, et probātā causā, repetītīs ac nōn redditīs rēbus, bellī auctōrēs īnferendī sint, quod nōn tunc sōlum dēcernunt, quotiēs hostīlī incursū abācta est praeda, vērum tum quoque multō īnfēstius, cum eōrum negōtiātōrēs usquam gentium vel inīquārum praetextū lēgum, vel sinistrā dērīvātiōne bonārum iniūstam subeunt iūstitiae colōre calumniam.

Nec alia fuit eius orīgō bellī, quod prō Nephelogētīs[1] adversus Alaopolītās[2], paulō ante nostram memoriam, Utopiēnsēs gessēre, quam apud Alaopolītās Nephelogētārum mercātōribus illāta praetextū iūris (ut vīsum est ipsīs) iniūria. Certē, sīve illud iūs, sīve ea iniūria fuit, bellō tam atrōcī est vindicāta, cum ad propriās utrīusque partis vīrēs odiaque circumiectārum etiam gentium studia atque opēs adiungerentur, ut flōrentissimīs populōrum aliīs concussīs, aliīs vehementer afflīctīs, orientia ex malīs mala Alaopolītārum servitūs dēmum ac dēditiō fīnierit, quā in Nephelogētārum (neque enim sibi certābant Utopiēnsēs) potestātem concessēre: gentis, flōrentibus Alaopolītārum rēbus, haud quāquam cum illīs cōnferendae.

Tam ācriter Utopiēnsēs amīcōrum, etiam in pecūniīs, iniūriam persequuntur, suās ipsōrum, nōn item; quī sīcubī circumscrīptī bonīs excidant, modo corporibus absit vīs, hāctenus īrāscuntur, utī, quoad satisfactiō fīat, eius commerciō gentīs abstineant. Nōn quod minōris[3] sibi cūrae cīvēs quam sociī sint, sed hōrum tamen pecūniam intercipī aegrius quam suam ferunt; proptereā quod amīcōrum negōtiātōrēs, quoniam dē suō perdunt prīvātō, grave vulnus ex iactūrā sentiunt. At ipsōrum cīvibus nihil nisi dē pūblicā perit. Praetereā quod abundabat domī, ac velutī supererat, aliōquī nōn ēmittendum forās. Quō fit utī intertrīmentum citrā cuiusquam sēnsum accidat. Quō circā nimis crūdēle cēnsent id damnum multōrum ulcīscī mortibus, cuius damnī incommodum nēmō ipsōrum aut

[1] Nephelogetae: nomen commenticium *Nebularum Incolas* significans; *cf.* *νεφέλη*.
[2] Alaopolitae: nomen commenticium *Cives Errantes* significans; *cf.* *ἀ* et *λαός* et *πολῖται*.
[3] Minoris = minori.

vītā, aut vīctū persentīscat. Cēterum sī quis suōrum usquam per iniūriam dēbilitētur aut occidat, sīve id pūblicō factum cōnsiliō, sīve prīvātō sit, per lēgātōs, rē compertā, nisi dēditīs noxiīs, plācārī nōn possunt, quīn īlicō bellum dēnuntient. Noxae dēditōs aut morte, aut servitiō pūniunt.

Cruentae victōriae nōn piget modo eōs, sed pudet quoque, reputantēs īnscītiam esse quamlibet pretiōsās mercēs nimiō ēmisse. Arte dolōque victōs, oppressōs hostēs impendiō glōriantur, triumphumque ob eam rem pūblicitus agunt, et velut rē strenuē gestā, tropheum ērigunt. Tunc enim dēmum virīliter sēsē iactant et cum virtūte gessisse, quotiēs ita vīcerint, quōmodō nūllum animal praeter hominem potuit, id est ingeniī vīribus. “Nam corporis[1]”, inquiunt, “ursī, leōnēs, aprī, lupī, canēs cēteraeque bēluae dīmicant, quārum ut plēraeque nōs rōbore ac ferōciā vincunt, ita cūnctae ingeniō et ratiōne superantur.”

Hoc ūnum illī in bellō spectant, utī id obtineant, quod sī fuissent ante cōnsecutī, bellum nōn fuerant illātūrī; aut sī id rēs vetet, tam sevēram ab hīs vindictam expetunt, quibus factum imputant, ut idem ausūrōs in posterum terror absterreat. Hōs prōpositī suī scopōs dēstinant, quōs mātūrē petunt, at ita tamen, utī prior vītandī perīculī cūra quam laudis aut fāmae cōnsequendae sit. Itaque prōtinus, indictō bellō, schedulās ipsōrum pūblicō sīgnō rōborātās, locīs māximē cōnspicuīs hosticae terrae, clam ūnō tempore multās appendī prōcūrant, quibus ingentia pollicentur praemia, sī quis prīncipem adversārium sustulerit; deinde minōra, quamquam illa quoque ēgregia, dēcernunt prō singulīs eōrum capitibus, quōrum nōmina in iīsdem litterīs prōscrībunt; hī sunt, quōs secundum prīncipem ipsum auctōrēs initī adversus sē cōnsiliī dūcunt. Quicquid percussōrī praefīniunt, hoc geminant eī, quī vīvum ē prōscrīptīs aliquem ad sē perdūxerint[2], cum ipsōs quoque prōscrīptōs, praemiīs iīsdem, additā etiam impūnitāte, contrā sociōs invītant. Itaque fit celeriter, ut et cēterōs mortālēs suspectōs habeant[3], et sibi invicem ipsī neque fīdentēs satis, neque fīdī sint, māximōque in metū et nōn minōre perīculō versentur. Nam saepenumerō cōnstat ēvēnisse, utī bona pars eōrum et prīnceps in prīmīs ipse ab hīs prōderentur, in quibus māximam spem reposuērunt.

---

[1] Corporis: *scil.* viribus.
[2] Perduxerint = perduxerit.
[3] Habeant: *scil.* proscripti.

Tam facile quodvīs in facinus impellunt mūnera, quibus illī nūllum exhibent modum. Sed memorēs in quantum discrīmen hortantur[1], operam dant, utī perīculī magnitūdō beneficiōrum mōle compēnsētur, eōque nōn immēnsam modo aurī vim, sed praedia quoque magnī reditūs in locīs apud amīcōs tūtissimīs propria ac perpetua pollicitantur; et summā cum fidē praestant.

Hunc licitandī mercandīque hostis mōrem, apud aliōs improbātum velut animī dēgeneris crūdēle facinus, illī magnae sibi laudī dūcunt, tamquam prūdentēs, quī māximīs hōc pactō bellīs sine ūllō prōrsus proeliō dēfungantur, hūmānīque ac misericordēs etiam, quī paucōrum nece noxiōrum numerōsās innocentium vītās redimant, quī pūgnandō fuerint occubitūrī, partim ē suīs, partim ex hostibus, quōrum turbam vulgusque nōn minus fermē quam suōs miserantur, gnārī nōn suā sponte eōs bellum capessere, sed prīncipum ad id furiīs agī.

Sī rēs hōc pactō nōn prōcēdat, discidiōrum sēmina iaciunt aluntque, frātre prīncipis aut aliquō ē nōbilibus in spem pōtiundī rēgnī perductō. Sī factiōnēs internae languerint, fīnitimās hostibus gentēs excitant committuntque, ērutō vetustō quōpiam titulō, quālēs numquam rēgibus dēsunt, suās ad bellum opēs pollicitī pecūniam affluenter suggerunt. Cīvēs parcissimē, quōs tam ūnicē habent cārōs, tantīque sēsē mūtuō faciunt, ut nēminem sint ē suīs cum adversō prīncipe libenter commūtātūrī. At aurum argentumque, quoniam ūnum hunc in ūsum[2] omne servant, haud gravātim ērogant, utpote nōn minus commodē vīctūrī, etiam sī ūniversum impenderent.

Quīn praeter domesticās dīvitiās est illīs forīs quoque īnfīnītus thēsaurus, quō plūrimae gentēs, utī ante dīxī, in ipsōrum aere sunt. Ita mīlitēs undique conductōs ad bellum mittunt, praesertim ex Zapōlētīs[3].

Hic populus quīngentīs passuum mīlibus ab Utopiā distat, orientem sōlem versus, horridus, agrestis, ferōx, silvās montēsque asperōs, quibus sunt innūtrītī, praeferunt. Dūra gēns, aestūs, frīgoris et labōris patiēns, dēliciārum expers omnium, neque agricultūrae studēns, et cum aedificiōrum, tum vestītūs indīligēns, pecorum dumtaxat cūram habent.

[1] Hortantur = hortentur.
[2] Unum hunc in usum: *scil.* ad bellum gerendum.
[3] Zapoletae: nomen commenticium *Homines Venales* significans; *cf.* ζά et πωλητής.

Magnā ex parte vēnātū et raptū vīvunt. Ad sōlum bellum nātī, cuius gerendī facultātem studiōsē quaerunt, repertam cupidē amplectuntur, et magnō numerō ēgressī, cuīvīs requīrentī mīlitēs vīlī sēmet offerunt. Hanc ūnam vītae artem nōvērunt, quā mors quaeritur. Sub quibus merent, ācriter prō iīs et incorruptā fidē dīmicant.

Vērum in nūllum certum diem sēsē obstringunt, sed eā lēge in partēs veniunt, ut posterō diē, vel ab hostibus, oblātō māiōre stīpendiō, sint statūrī, iīsdem perendiē rūrsus invītātī plūsculō remigrant. Rārum oritur bellum, in quō nōn bona pars illōrum in utrōque sint exercitū. Itaque accidit cotīdiē, ut sanguinis necessitūdine coniūnctī, quī et iīsdem in partibus[1] conductī, familiārissimē sēmet invicem ūtēbantur, paulō post in contrāriās distractī cōpiās, hostīliter concurrant. Et īnfēstīs animīs, oblītī generis, immemorēs amīcitiae, mūtuō sēsē cōnfodiant, nūllā aliā causā in mūtuam incitātī perniciem, quam quod ā dīversīs prīncipibus exiguā pecūniolā conductī, cuius tam exāctam[2] habent ratiōnem, ut ad diurnum stīpendium ūnīus accessiōne assis facile ad commūtandās partēs impellantur. Ita celeriter imbibērunt avāritiam, quae tamen nūllī est eīs ūsuī. Nam quae sanguine quaerunt, prōtinus per luxum, et eum tamen miserum, cōnsūmunt.

Hic populus Utopiēnsibus adversus quōsvīs mortālēs mīlitat, quod tantī ab iīs eōrum condūcātur opera, quantī nusquam alibī. Utopiēnsēs sīquidem ut bonōs quaerunt, quibus ūtantur, ita hōs quoque hominēs pessimōs, quibus abūtantur. Quōs, cum ūsus postulat, magnīs impulsōs pollicitātiōnibus māximīs obiciunt perīculīs, unde plērumque magna pars numquam ad exigenda prōmissa revertitur; superstitibus, quae sunt pollicitī, bonā fidē persolvunt, quō ad similēs ausūs incendantur[3]. Neque enim pēnsī quicquam habent, quam multōs ex eīs perdant, ratī dē genere hūmānō māximam meritūrōs grātiam sē, sī tōtā illā colluviē populī tam taetrī ac nefāriī orbem terrārum pūrgāre possent.

Secundum hōs eōrum cōpiīs ūtuntur, prō quibus arma capiunt, deinde auxiliāribus cēterōrum amīcōrum turmīs. Postrēmō suōs cīvēs adiungunt, ē quibus aliquem virtūtis probātae virum, tōtīus exercitūs summae

[1] Iisdem in partibus: *scil.* eiusdem principis.
[2] Exactam = subductam.
[3] Incendantur: *scil.* Zapoletae.

praeficiunt. Huīc duōs ita substituunt, utī, eō incolumī, ambō prīvātī sint; captō aut interemptō, alter ē duōbus velut hērēditāte succēdat, eīque ex ēventū tertius, nē (ut sunt bellōrum sortēs variae), perīclitante duce, tōtus perturbētur exercitus. Ē quāque cīvitāte dēlēctus exercētur[1] ex hīs, quī sponte nōmen prōfitentur. Neque enim invītus quisquam forās in mīlitiam trūditur, quod persuāsum habeant, sī quis sit nātūrā timidior, nōn ipsum modo nihil factūrum strēnuē, sed metum etiam comitibus incussūrum. Cēterum sī quod bellum ingruat in patriam, īgnāvōs huiusmodī, modo valeant corpore, in nāvēs mixtōs meliōribus collocant, aut in moenibus sparsim dispōnunt, unde nōn sit refugiendī locus. Ita suōrum pudor, hostis in manibus[2], atque adempta fugae spēs, timōrem obruunt, et saepe extrēma necessitās in virtūtem vertitur.

At sīcutī ad externum bellum ex ipsīs nēmō prōtrahitur nōlēns, ita fēminās, volentēs in mīlitiam comitārī marītōs, adeō nōn prohibent, ut exhortentur etiam, et laudibus incitent; profectās cum suō quamque virō pariter in aciē cōnstituunt. Tum suī quemque līberī affīnēs cōgnātī circumsistunt, ut hī dē proximō sint mūtuō sibi subsidiō, quōs māximē ad ferendās invicem suppetiās nātūra stimulat. In māximō probrō est coniunx absque coniuge redux, aut, āmissō parente, reversus fīlius. Quō fit, utī, sī ad ipsōrum manūs ventum sit, modo perstent hostēs, longō et lūgubrī proeliō ad interneciōnem ūsque dēcernātur. Nempe, ut omnibus cūrant modīs nē ipsīs dīmicāre necesse sit, modo bellō possint vicāriā conductīciōrum manū dēfungī; ita, cum vītārī nōn potest, quīn ipsī ineant pūgnam, tam intrepidē capessunt, quam, quoad licuit, prūdenter dētrectābant: nec tam prīmō ferōciunt impetū, quam morā sēnsim et dūrātiōne invalēscunt tam offirmātīs animīs, ut interimī citius quam āvertī queant. Quippe vīctūs illa sēcūritās, quae cuīque domī est, ademptāque dē posterīs anxiā cōgitandī cūrā (nam haec sollicitūdō generōsōs ubīque spīritūs frangit), sublīmem illīs animum et vincī dēdīgnantem facit. Ad haec mīlitāris disciplīnae perītia fīdūciam praebet. Postrēmō rēctae opīniōnēs (quibus et doctrīnā et bonīs reīpūblicae īnstitūtīs imbūtī ā puerīs sunt) virtūtem addunt. Quā neque tam vīlem habent vītam, ut temere

[1] Exercetur = habetur.
[2] In manibus: *i.e.* ante oculos.

prōdigant; neque tam improbē cāram, ut, cum honestās pōnendam[1] suādeat, avārē turpiterque retineant.

Dum ubīque pūgna māxima fervet, lēctissimī iuvenēs coniūrātī dēvōtīque ducem sibi dēposcunt adversum: hunc apertē invādunt, hunc ex īnsidiīs adoriuntur; īdem ēminus, īdem comminus petitur, longōque ac perpetuō cuneō, summissīs assiduē in fatīgātōrum locum recentibus, oppūgnātur. Rārōque accidit (nī sibi fuga prōspiciat) ut nōn intereat, aut vīvus in hostium potestātem veniat.

Sī ab ipsīs victōria sit, haudquāquam caede grassantur, fugātōs enim comprehendunt, quam occīdunt libentius. Neque umquam ita persequuntur fugientēs, ut nōn ūnam interim sub sīgnīs īnstrūctam aciem retineant, adeō ut, sī cēterīs superātī partibus[2] postrēmā aciē suā victōriam adeptī sint, ēlābī potius hostēs ūniversōs sinant, quam īnsequī fugientēs perturbātīs suōrum ōrdinibus īnsuēscant. Memorēs sibīmet haud semel ūsū vēnisse, ut, mōle tōtīus exercitūs victā prōflīgātāque, cum hostēs victōriā gestientēs hāc atque illāc abeuntēs persequerentur, paucī ipsōrum[3] in subsidiīs collocātī ad occāsiōnēs intentī, dispersōs ac pālantēs illōs et, praesūmptā sēcūritāte, neglegentēs dērepente adortī, tōtīus ēventum proeliī mūtāvērunt. Extortāque ē manibus tam certā et indubitātā victōriā, victī victōrēs invicem vīcērunt.

Haud facile dictū est, astūtiōrēs īnstruendīs īnsidiīs, an cautiōrēs ad vītandās sient[4]. Fugam parāre crēdās, cum nihil minus in animō habent, contrā cum id cōnsiliī capiunt, nihil minus cōgitāre putēs. Nam sī nimium sēsē sentiunt aut numerō, aut locō premī, tunc aut noctū, agmine silente, castra movent, aut aliquō stratēgēmate ēlūdunt, aut interdiū ita sēnsim sēsē referunt, talī servātō ōrdine, ut nōn minus perīculī sit cēdentēs quam īnstantēs adorīrī.

Castra dīligentissimē commūniunt fossā praealtā lātāque, terrā, quae ēgeritur, intrōrsum reiectā; nec in eam rem operā mediastīnōrum ūtuntur: ipsōrum manibus mīlitum rēs agitur, tōtusque exercitus in opere est, exceptīs, quī prō vallō in armīs ad subitōs cāsūs excubant. Itaque tam

[1] Ponendam = deponendam.
[2] Ceteris ... partibus = in ceteris partibus suis.
[3] Ipsorum: *scil.* Utopiensium.
[4] Sient = sint.

multīs adnītentibus, magna multumque amplexa locī mūnīmenta omnī fidē citius perficiunt.

Armīs ūtuntur ad excipiendōs ictūs, firmīs, nec ad mōtum gestumve quemlibet ineptīs, adeō, ut nē natandō quidem molesta sentiant. Nam armātī natāre inter mīlitāris disciplīnae rudimenta cōnsuēscunt. Tēla sunt ēminus sagittae, quās ācerrimē simul et certissimē iaculantur nōn peditēs modo, sed ex equīs etiam; comminus vērō nōn gladiī, sed sēcūrēs vel aciē lētālēs vel pondere, seu caesim seu pūnctim feriant[1]. Māchinās excōgitant sollertissimē, factās accūrātissimē cēlant, nē ante prōditae, quam rēs postulet, lūdibriō magis quam ūsuī sint; in quibus fabricandīs hoc in prīmīs respiciunt, utī vectū facilēs et habilēs circumāctū sint.

Initās cum hostibus indūtiās tam sānctē observant, ut nē lacessītī quidem violent. Hostīlem terram nōn dēpopulantur, neque segetēs exūrunt: immō nē hominum equōrumve pedibus conterantur; quantum fierī potest, prōvident, ratī in ipsōrum ūsūs crēscere. Inermem nēminem laedunt, nisi īdem speculātor sit. Dēditās urbēs tuentur, at nec expūgnātās dīripiunt, sed per quōs dēditiō est impedīta, eōs ēnecant, cēterīs dēfēnsōribus in servitūtem addictīs. Imbellem turbam omnem relinquunt intāctam. Sī quōs dēditiōnem suāsisse compererint, hīs ē damnātōrum bonīs aliquam partem impertiunt, reliquā sectiōne auxiliārēs dōnant. Nam ipsōrum nēmō quicquam dē praedā capit.

Cēterum, cōnfectō bellō, nōn amīcīs impēnsās, in quōs īnsūmpsēre, sed victīs imputant, exiguntque eō nōmine, partim pecūniam, quam in similēs bellōrum ūsūs reservant, partim praedia, quae sint ipsīs apud eōs perpetua nōn exiguī cēnsūs. Huiusmodī reditūs nunc apud multās gentēs habent, quī variīs ex causīs paulātim nātī, suprā septingenta ducātōrum[2] mīlia in singulōs annōs excrēvēre, in quōs ē suīs cīvibus aliquōs ēmittunt quaestōrum nōmine, quī magnificē vīvant, persōnamque magnātum[3] illīc prae sē ferant. At multum tamen superest quod īnferātur aerāriō, nisi mālint eīdem gentī crēdere, quod saepe tantisper faciunt, quoad ūtī necesse sit, vixque accidit umquam, ut tōtam reposcant. Ex hīs praediīs

[1] Feriant = feriunt: *scil.* Utopienses.
[2] Ducatus: nummus aureus vel argentus, qui tunc temporis tota Europa divulgatus erat.
[3] Magnas, -ātis = vir primarius.

partem assīgnant illīs, quī ipsōrum hortātū tāle discrīmen adeunt, quāle ante mōnstrāvī.

Sī quis prīnceps, armīs adversus eōs sūmptīs, eōrum dictiōnem[1] paret invādere, magnīs īlicō vīribus extrā suōs fīnēs occurrunt; nam neque temere in suīs terrīs bellum gerunt, neque ūlla necessitās tanta est, ut eōs cōgat aliēna auxilia in īnsulam suam admittere.

Dē religiōnibus Utopiēnsium

Religiōnēs sunt nōn per īnsulam modo, vērum singulās etiam urbēs variae, aliīs Sōlem, Lūnam aliīs, aliīs aliud errantium sīderum Deī vice venerantibus. Sunt, quibus homō quispiam, cuius ōlim aut virtūs aut glōria ēnituit, nōn prō deō tantum, sed prō summō etiam Deō suspicitur.

At multō māxima pars, eademque longē prūdentior, nihil hōrum, sed ūnum quoddam nūmen putant īncōgnitum, aeternum, immēnsum, inexplicābile, quod suprā mentis hūmānae captum sit, per mundum hunc ūniversum, virtūte[2], nōn mōle[3] diffūsum. Hunc Parentem vocant. Orīginēs, auctūs, prōgressūs, vicēs, fīnēsque rērum omnium, huīc acceptōs ūnī referunt, nec dīvīnōs honorēs aliī praetereā ūllī applicant.

Quīn cēterīs quoque omnibus, quamquam dīversa crēdentibus, hoc tamen cum istīs convēnit, quod esse quidem ūnum cēnsent summum, cuī et ūniversitātis opificium et prōvidentia dēbeātur, eumque commūniter omnēs patriā linguā Mythram[4] appellant, sed eō dissentiunt, quod idem alius apud aliōs habētur, autumante quōque, quicquid id sit[5], quod ipse summum dūcit, eandem illam prōrsus esse nātūram, cuius ūnīus nūminī ac māiestātī rērum omnium summa omnium cōnsēnsū gentium tribuitur.

Cēterum paulātim omnēs ab eā superstitiōnum varietāte dēscīscunt, atque in ūnam illam coalēscunt religiōnem, quae reliquās ratiōne vidētur antecellere. Neque dubium est, quīn cēterae iam prīdem ēvānuissent, nisi quicquid improsperum cuīquam inter mūtandae religiōnis cōnsilia fors

---

[1] Dictionem = dicionem.
[2] Virtute = vi.
[3] Mole = materia.
[4] Mythra: *cf.* Mithras deus Persicus.
[5] Sit = est.

obiēcisset, nōn id accidisse cāsū, sed caelitus immissum interpretārētur timor, tamquam nūmine, cuius relinquēbātur cultus, impium contrā sē prōpositum vindicante.

At posteāquam accēpērunt ā nōbīs Chrīstī nōmen, doctrīnam, mōrēs, mīrācula, nec minus mīrandam tot martyrum cōnstantiam, quōrum sponte fūsus sanguis, tam numerōsās gentēs in suam sectam longē lātēque trādūxit, nōn crēdās quam prōnīs in eam affectibus etiam ipsī concesserint, sīve hoc sēcrētius īnspīrante Deō, sīve quod eadem eī vīsa est haeresī proxima, quae est apud ipsōs potissima, quamquam hoc quoque fuisse nōn paulum momentī crēdiderim, quod Chrīstō commūnem suōrum vīctum audierant placuisse, et apud germānissimōs Chrīstiānōrum conventūs adhūc in ūsū esse. Certē quōquō id mōmentō accidit, haud paucī nostram in religiōnem coiērunt, lymphāque sacrā sunt ablūtī. Vērum quoniam in nōbīs quattuor (totidem enim dumtaxat supererāmus, nam duo fātīs concesserant) nēmō, id quod doleō, sacerdōs erat. Cēterīs[1] initiātī, ea tamen adhūc sacrāmenta dēsīderant, quae apud nōs nōn nisi sacerdōtēs cōnferunt, intellegunt tamen, optantque ita, ut nihil vehementius. Quīn hoc quoque sēdulō iam inter sē disputant, an sine Chrīstiānī pontificis missū quisquam ē suō numerō dēlēctus sacerdōtiī cōnsequātur charactērem. Et ēlēctūrī sānē vidēbantur; vērum cum ego discēderem, nōndum ēlēgerant.

Quīn hī quoque religiōnī Chrīstiānae, quī nōn assentiunt, nēminem tamen absterrent, nūllum oppūgnant imbūtum, nisi quod ūnus ē nostrō coetū, mē praesente, coercitus est. Is cum recēns ablūtus, nōbīs contrā suādentibus, dē Chrīstī cultū pūblicē māiōre studiō, quam prūdentiā dissereret, ūsque adeō coepit incalēscere, ut iam nōn nostra modo sacra cēterīs anteferret, sed reliqua prōtenus ūniversa damnāret. Profāna ipsa, cultōrēs impiōs ac sacrilegōs, aeternō plectendōs īgnī vōciferārētur. Tālia diū cōntiōnantem comprehendunt, ac reum nōn sprētae religiōnis, sed excitātī in populō tumultūs agunt peraguntque; damnātum, exiliō mulctant: sīquidem hoc inter antīquissima īnstitūta numerant: nē sua cuīquam religiō fraudī sit.

[1] Ceteris: *scil.* sacramentis.

Utopus enim iam inde ab initiō, cum accēpisset incolās ante suum adventum dē religiōnibus inter sē assiduē dīmicāsse, atque animadvertisset eam rem, quod in commūne dissidentēs singulae prō patriā sectae pūgnābant, occāsiōnem praestitisse sibi vincendārum omnium. Adeptus victōriam in prīmīs sānxit, utī quam cuīque religiōnem libeat, sequī liceat, ut vērō aliōs quoque in suam trādūcat, hāctenus nītī possit, utī placidē ac modestē suam ratiōnibus astruat: nōn ut acerbē cēterās dēstruat, sī suādendō nōn persuādeat, neque vim ūllam adhibeat, et convīciīs temperet. Petulantius hāc dē rē contendentem exiliō aut servitūte mulctant.

Haec Utopus īnstituit nōn respectū pācis modo, quam assiduō certāmine atque inexpiābilī odiō funditus vīdit ēvertī, sed quod arbitrātus est, utī sīc dēcernerētur ipsīus etiam religiōnis interesse: dē quā nihil est ausus temere dēfīnīre, velut incertum habēns, an varium ac multiplicem expetēns cultum Deus aliud īnspīret aliī. Certē vī ac minīs exigere, ut quod tū vērum crēdis, idem omnibus videātur, hoc vērō et īnsolēns et ineptum cēnsuit. Tum sī māximē ūna vēra sit, cēterae omnēs vānae, facile tamen praevīdit (modo cum ratiōne ac modestiā rēs agātur) futūrum dēnique, ut ipsa per sē vērī vīs ēmergat aliquandō, atque ēmineat. Sīn armīs et tumultū certētur, ut sint pessimī quīque[1] māximē pervicācēs, optimam ac sānctissimam religiōnem ob vānissimās inter sē superstitiōnēs, ut segetēs inter spīnās ac frūticēs, obrutum īrī[2]. Itaque hanc tōtam rem in mediō posuit, et quid crēdendum putāret, līberum cuīque relīquit, nisi quod sānctē ac sevērē vetuit, nē quis ūsque adeō ab hūmānae nātūrae dīgnitāte dēgeneret, ut animās quoque interīre cum corpore, aut mundum temere ferrī, sublātā prōvidentiā, putet.

Atque ideō post hanc vītam supplicia vitiīs dēcrēta, virtūtī praemia cōnstitūta crēdunt. Contrā sentientem nē in hominum quidem dūcunt numerō: ut quī sublīmem animae suae nātūram ad pecuīnī corpusculī vīlitātem dēiēcerit, tantum abest, ut inter cīvēs pōnant[3], quōrum īnstitūta, mōrēsque (sī per metum liceat) omnēs floccī factūrus sit. Cuī enim

[1] Quique: *scil.* homines.
[2] Obrutum iri: *scil.* Utopus praevidit.
[3] Ponant: *scil.* eum.

dubium esse potest, quīn[1] is pūblicās patriae lēgēs, aut[2] arte clam ēlūdere, aut[2] vī nītātur īnfringere, dum suae prīvātim cupiditātī serviat, cuī nūllus ultrā lēgēs metus, nihil ultrā corpus speī superest amplius. Quamobrem sīc animātō nūllus commūnicātur honōs, nūllus magistrātus committitur, nūllī pūblicō mūnerī praeficitur. Ita passim velut inertis ac iacentis nātūrae dēspicitur. Cēterum nūllō afficiunt suppliciō, quod persuāsum habeant nūllī hoc in manū esse, ut quicquid libet, sentiat; sed nec minīs adigunt ūllīs, animum ut dissimulet suum, nec fūcōs admittunt, et mendācia, quae, velut proxima fraudī, mīrum quam habent invīsa. Vērum nē prō suā disputet sententiā, prohibent, atque id dumtaxat apud vulgus. Nam aliōquīn apud sacerdōtēs gravēsque virōs seorsum, nōn sinunt modo, sed hortantur quoque, cōnfīsī fore, ut ea tandem vēsānia ratiōnī cēdat.

Sunt et aliī, nec iī sānē paucī, nempe improhibitī[3], velutī neque ratiōne penitus prō sē carentēs, neque malī, quī, vitiō longē dīversō, brūtōrum quoque aeternās esse animās opīnantur: at nostrīs tamen neque dīgnitāte comparandās, neque ad aequam nātās fēlīcitātem. Hominum enim cūnctī ferē tam immēnsam fore beātitūdinem prō certō atque explōrātō habent, ut morbum lāmententur omnium, mortem vērō nūllīus, nisi quem vident anxiē ē vītā, invītumque dīvellī. Nempe hoc prō pessimō habent auguriō, tamquam anima exspēs ac male cōnscia, occultō quōpiam imminentis poenae praesāgiō, reformīdet exitum. Ad hoc haudquāquam grātum Deō eius putant adventum fore, quī, cum sit accersītus, nōn accurrit libēns, sed invītus ac dētrectāns pertrahitur. Hoc igitur mortis genus quī intuentur, horrent, itaque dēfūnctōs moestī ac silentēs efferunt, precātīque propitium manibus Deum, utī eōrum clēmenter īnfirmitātibus īgnōscat, terrā cadāver obruunt.

Contrā, quīcumque alacriter ac plēnī bonā spē dēcesserint, hōs nēmō lūget, sed cantū prōsecūtī fūnus, animās Deō magnō commendantēs affectū, corpora tandem reverenter magis quam dolenter concremant, columnamque locō[4], īnsculptīs dēfūnctī titulīs, ērigunt. Domum reversī, mōrēs āctaque eius recēnsent, nec ūlla vītae pars aut saepius, aut libentius,

[1] Quin = utrum.
[2] Aut = an.
[3] Improhibiti = inoffensi.
[4] Loco = eo loco.

quam laetus tractātur interitus. Hanc probitātis memoriam et vīvīs efficācissima rentur incitāmenta virtūtum, et grātissimum dēfūnctīs cultum putant, quōs interesse quoque dē sē[1] sermōnibus opīnantur, quamquam (ut est hebes mortālium aciēs) invīsibilēs. Nam neque fēlīcium sortī conveniat lībertāte carēre migrandī, quō velint, et ingrātōrum fuerit prōrsus abiēcisse dēsīderium amīcōs invīsendī suōs, quibus eōs, dum vīverent, mūtuus amor cāritāsque dēvīnxerat, quam bonīs virīs, ut cētera bona, auctam post fāta potius, quam imminūtam coniectant. Mortuōs ergō versārī inter vīventēs crēdunt, dictōrum factōrumque spectātōrēs: eōque rēs agendās fīdentius aggrediuntur[2], tālibus velut frētī praesidibus; et ab inhonestō sēcrētō dēterret eōs crēdita māiōrum praesentia.

Auguria cēterāsque superstitiōnis vānae dīvīnātiōnēs, quārum apud aliās gentēs magna est observātiō, neglegunt prōrsus, atque irrīdent. Mīrācula vērō, quae nūllō nātūrae prōveniunt adminiculō, velut praesentis opera, testēsque nūminis venerantur. Quālia et ibi frequenter exstāre ferunt, et magnīs interdum ac dubiīs in rēbus, pūblicā supplicātiōne certā cum fīdūciā prōcūrant, impetrantque.

Grātum Deō cultum putant nātūrae contemplātiōnem laudemque ab eā[3]. Sunt tamen, iīque haud sānē paucī, quī religiōne ductī, litterās neglegunt, nūllī rērum cōgnitiōnī student, neque ōtiō prōrsus ūllī vacant, negōtiīs tantum bonīsque in cēterīs officiīs statuunt futūram post fāta fēlīcitātem prōmererī. Itaque aliī aegrōtīs īnserviunt, aliī viās reficiunt, pūrgant fossās, pontēs reparant, caespitēs, arēnam, lapidēs effodiunt, arborēs dēmōliuntur ac dissecant, bīgīsque līgna, frūgēs, item alia in urbēs important, nec in pūblicum modo, sed prīvātim quoque ministrōs, ac plūs quam servōs agunt. Nam quicquid usquam operis est asperum, difficile, sordidum, ā quō plērōsque labor, fastīdium, dēspērātiō dēterreat, hoc illī sibi tōtum libentēs hilarēsque dēsūmunt, cēterīs ōtium prōcūrant, ipsī perpetuō in opere ac labōre versantur, nec imputant[4] tamen, nec aliōrum sūgillant vītam, nec suam efferunt. Iī quō magis sēsē servōs exhibent, eō māiōre apud omnēs in honōre sunt.

---

[1] De se: *scil.* de defunctis ipsis.
[2] Aggrediuntur: *scil.* viventes.
[3] Laudem ab ea: *scil.* ortam.
[4] Imputant *scil.* sibi.

Eōrum tamen haeresēs duae sunt, altera caelibum, quī nōn Venere modo in tōtum abstinent, sed carnium ēsū quoque, quīdam animālium etiam omnium; reiectīsque penitus tamquam noxiīs vītae praesentis voluptātibus, futūrae dumtaxat per vigiliās ac sūdōrēs inhiant, eius propediem obtinendae spē alacrēs interim vegetīque. Altera labōris haud minus appetēns, coniugium praefert, ut cuius nec aspernantur sōlācium, et opus nātūrae dēbēre sē et patriae līberōs putant. Nūllam voluptātem refugiunt, quae nihil eōs ab labōre dēmorētur. Carnēs quadrupedum vel eō nōmine dīligunt, quod tālī cibō sē validiōrēs ad opus quodque cēnseant. Hōs Utopiānī prūdentiōrēs, at illōs sānctiōrēs reputant. Quōs, quod caelibātum anteferunt mātrimōniō, asperamque vītam placidae antepōnunt, sī ratiōnibus nīterentur, irrīdērent; nunc vērō, cum sē fateantur religiōne dūcī, suspiciunt ac reverentur. Nihil enim sollicitius observant, quam nē temere quicquam ūllā dē religiōne prōnuntient. Huiusmodī ergō sunt, quōs illī pecūliārī nōmine suā linguā Buthrescās vocant, quod verbum Latīnē *religiōsōs* licet interpretārī.

Sacerdōtēs habent eximiā sānctitāte, eōque admodum paucōs. Neque enim plūs quam trēdecim in singulīs habent urbibus, parī templōrum numerō, nisi cum ītur ad bellum. Tunc enim septem ex illīs, cum exercitū profectīs, totidem sufficiuntur interim. Sed illī reversī, suum quisque locum recuperat; quī supersunt, iī, quoad dēcēdentibus illīs ōrdine succēdant, comitēs intereā sunt pontificis, nam ūnus reliquīs praeficitur.

Ēliguntur ā populō, idque cēterōrum rītū magistrātuum, occultīs (ad studia[1] vītanda) suffrāgiīs. Ēlēctī ā suō collēgiō cōnsecrantur. Iī rēbus dīvīnīs praesunt, religiōnēs cūrant, ac mōrum velutī cēnsōrēs sunt: magnōque pudōrī dūcitur ab iīs quemquam tamquam vītae parum probātae accersī compellārīve. Cēterum ut hortārī atque admonēre illōrum est, ita coercēre atque in facinorōsōs animadvertere prīncipis atque aliōrum est magistrātuum, nisi quod sacrīs interdīcunt, quōs improbē malōs comperiunt. Nec ūllum ferē supplicium est, quod horreant magis. Nam et summā percelluntur īnfāmiā, et occultō religiōnis metū lacerantur, nē corporibus quidem diū futūrīs in tūtō. Quippe nī properam

[1] Studia: *scil.* partium.

paenitentiam sacerdōtibus approbent, comprehēnsī impietātis poenam senātuī persolvunt.

Pueritia iuventūsque ab illīs[1] ērudītur, nec prior litterārum cūra quam mōrum ac virtūtis habētur: namque summam adhibent industriam, ut bonās prōtinus opīniōnēs et cōnservandae ipsōrum reīpūblicae ūtilēs, tenerīs adhūc et sequācibus puerōrum animīs īnstillent, quae, ubi puerīs penitus īnsēderint, virōs per tōtam vītam comitantur, magnamque ad tuendum pūblicae reī statum (quī nōn nisi vitiīs dīlābitur, quae ex perversīs nāscuntur opīniōnibus) afferunt ūtilitātem.

Sacerdōtibus (nī fēminae sint: nam neque ille sexus exclūditur, sed rārius et nōn nisi vidua nātūque grandis ēligitur) uxōrēs sunt populārium[2] sēlēctissimae. Neque enim ūllī apud Utopiēnsēs magistrātuī māior habētur honōs usque adeō, ut sī quid etiam flāgitiī admīserint, nūllī pūblicō iūdiciō subsint, Deō tantum ac sibi relinquuntur. Neque enim fās putant illum, quantumvīs scelestum, mortālī manū contingere, quī Deō tam singulārī modō velut anathēma dēdicātus est. Quī mōs illīs facilior est observātū, quod sacerdōtēs et tam paucī, et tantā cum cūrā dēliguntur. Nam neque temere accidit, ut, quī ex bonīs optimus ad tantam dīgnitātem sōlīus respectū virtūtis ēvehitur, in corruptēlam et vitium dēgeneret, et sī iam māximē contingeret, ut est mortālium nātūra mūtābilis, tamen, quā sunt paucitāte nec ūllā praeter honōrem potestāte praeditī, ad pūblicam certē perniciem nihil magnī ab hīs mōmentī pertimēscendum sit. Quōs ideō tam rārōs atque īnfrequentēs habent, nē dīgnitās ōrdinis, quem nunc tantā venerātiōne prōsequuntur, commūnicātō cum multīs honōre vīlēsceret, praesertim cum difficile putent frequentēs invenīre[3] tam bonōs, ut eī sint dīgnitātī parēs, ad quam gerendam nōn sufficit mediocribus esse virtūtibus.

Nec eōrum aestimātiō apud suōs māior quam apud exterās etiam gentēs habētur, quod inde facile patet, unde etiam nātum putō. Nempe dēcernentibus proeliō cōpiīs, seorsum illī nōn admodum procul cōnsīdunt in genibus, sacrās indūtī vestēs, tēnsīs ad caelum palmīs, prīmum omnium pācem, proximē, suīs victōriam, sed neutrī cruentam partī comprecantur,

[1] Illis: *scil.* sacerdotibus.
[2] Popularium = concivium.
[3] Putent ... invenire = putent se ... invenire.

vincentibus suīs dēcurrunt in aciem, saevientēsque in prōflīgātōs inhibent: vīdisse tantum atque appellāsse praesentēs ad vītam satis[1]; diffluentium contāctus vestium reliquās quoque fortūnās ab omnī bellōrum iniūriā dēfendit. Quā ex rē apud omnēs undique gentēs, tanta illīs venerātiō, tantum vērae māiestātis accessit, ut saepe ab hostibus nōn minus salūtis ad cīvēs reportārint, quam ab ipsīs ad hostēs attulissent. Sīquidem aliquandō cōnstat, inclīnātā suōrum aciē, dēspērātīs rēbus, cum ipsī in fugam verterentur, hostēs in caedem ac praedam ruerent, interventū sacerdōtum interpellātam strāgem, ac dīremptīs invicem cōpiīs, pācem aequīs condiciōnibus esse compositam atque cōnstitūtam. Neque enim umquam fuit ūlla gēns tam fera, crūdēlis ac barbara, apud quōs ipsōrum corpus nōn sacrōsānctum atque inviolābile sit habitum.

Fēstōs celebrant initiālem atque ultimum cuiusque mēnsis diem, et annī item, quem in mēnsēs partiuntur circuitū lūnae fīnītōs, ut sōlis ambitus annum circinat. Prīmōs quōsque diēs Cynemernōs[2], postrēmōs ipsōrum linguā Trapemernōs[3] appellant, quae vocābula perinde sonant, ac sī *prīmifēstī* et *fīnifēstī* vocentur.

Dēlūbra vīsuntur ēgregia, utpote nōn operōsa modo, sed quod erat in tantā ipsōrum paucitāte necessārium, immēnsī etiam populī capācia. Sunt tamen omnia subobscūra, nec id aedificandī īnscītiā factum sed cōnsiliō sacerdōtum ferunt, quod immodicam lūcem cōgitātiōnēs dispergere, parciōre ac velut dubiā colligī animōs, et intendī religiōnem putant.

Quae quoniam nōn est ibi apud omnēs eadem, et ūniversae tamen eius fōrmae quamquam variae ac multiplicēs, in dīvīnae nātūrae cultum velut in ūnum fīnem dīversā viā commigrant. Idcircō nihil in templīs vīsitur audīturve, quod nōn quadrāre ad cūnctās[4] in commūne videātur. Sī quod proprium sit cuiusquam sectae sacrum, id intrā domesticōs quisque parietēs cūrat; pūblica[5] tālī peragunt ōrdine, quī nūllī prōrsus ex prīvātīs dēroget.

---

[1] Satis: *scil.* est.
[2] Cynemerni: nomen commenticium *Dies Caninos* significans; *cf. κύων (gen. κυνός)* et *ἡμέρα*.
[3] Trapemerni: nomen commenticium *Dies Conversionis* significans; *cf. τρέπειν* et *ἡμέρα*.
[4] Cunctas: *scil.* religiones.
[5] Publica: *scil.* sacra.

Itaque nūlla deōrum effigiēs in templō cōnspicitur, quō līberum cuīque sit, quā fōrmā Deum velit ē summā religiōne concipere. Nūllum pecūliāre Deī nōmen invocant, sed Mythrae dumtaxat, quō vocābulō cūnctī in ūnam dīvīnae māiestātis nātūram, quaecumque sit[1] illa, cōnspīrant, nūllae concipiuntur precēs, quās nōn prūnuntiāre quīvīs inoffēnsā suā sectā possit.

Ad templum ergō in fīnifēstīs diēbus vespere conveniunt, adhūc iēiūnī, āctūrī Deō dē annō mēnseve, cuius id fēstum postrēmus diēs est, prosperē āctō grātiās; posterō diē, nam is prīmifēstus est, māne ad templa cōnfluitur, ut īnsequentis annī mēnsisve, quem ab illō auspicātūrī fēstō sint, faustum fēlīcemque successum comprecentur. At in fīnifēstīs anteā quam templum petunt uxōrēs domī ad virōrum pedēs, līberī ad parentum prōvolūtī, peccāsse fatentur sēsē aut admissō aliquō, aut officiō indīligenter obitō, veniamque errātī precantur. Ita sī qua sē nūbēcula domesticae simultātis offūderat, tālī satisfactiōne discutitur, utī animō pūrō ac serēnō sacrificiīs intersint, nam interesse turbidō religiō[2] est. Eōque odiī īraeve in quemquam sibi cōnsciī, nisi reconciliātī ac dēfaecātīs affectibus ad sacrificia nōn ingerunt sēsē vindictae celeris magnaeque metū.

Eō cum veniunt, virī in dextram dēlūbrī partem, fēminae seorsum in sinistram commeant. Tum ita sē collocant, ut cuiusque domūs masculī ante patremfamilias cōnsideant, fēminārum māterfamilias agmen claudat. Ita prōspicitur, utī omnēs omnium gestūs forīs ab hīs observentur, quōrum auctōritāte domī ac disciplīnā reguntur. Quīn hoc quoque sēdulō cavent, utī iunior ibi passim cum seniōre cōpulētur, nē puerī puerīs crēditī, id temporis puerīlibus trānsigant ineptiīs, in quō dēbērent māximē religiōsum ergā superōs metum māximum ac prope ūnicum virtūtibus incitāmentum concipere.

Nūllum animal in sacrificiīs mactant, nec sanguine rentur ac caedibus dīvīnam gaudēre clēmentiam, quī[3] vītam animantibus ideō est ēlargītus, ut vīverent. Thūs incendunt et alia item odōrāmenta, ad haec cēreōs numerōsōs praeferunt, nōn quod haec nesciant nihil ad dīvīnam

[1] Sit = est.
[2] Religio: *i.e.* sacrilegium.
[3] Qui: *i.e.* divina clementia = Deus clemens.

cōnferre nātūram, quippe ut nec ipsās hominum precēs: sed et innoxium colendī genus placet, et iīs odōribus lūminibusque ac cēterīs etiam caerimōniīs nescio quomodō sēsē sentiunt hominēs ērigī, atque in Deī cultum animō alacriōre cōnsurgere. Candidīs in templō vestibus amicitur populus, sacerdōs versicolōrēs induitur, et opere et fōrmā mīrābilēs māteriā nōn perinde pretiōsā, neque enim aurō intextae aut rārīs coagmentātae lapidibus, sed dīversīs avium plūmīs tam scītē tantōque artificiō labōrātae sunt, ut operis pretium nūllīus aestimātiō māteriae fuerit aequātūra. Ad hoc in illīs volucrum pennīs plūmīsque et certīs eārum ōrdinibus, quibus in sacerdōtis veste discrīminantur, arcāna quaedam dīcunt continērī mystēria, quōrum interpretātiōne cōgnitā (quae per sacrificōs[1] dīligenter trāditur) dīvīnōrum in sē beneficiōrum, suaeque vicissim pietātis in Deum, ac mūtuī quoque inter sē officiī admoneantur.

Cum prīmum sacerdōs ita ōrnātus ex adytō sēsē offert, cūnctī prōtinus in terram venerābundī prōcumbunt tam altō ab omnī parte silentiō, ut ipsa reī faciēs terrōrem quendam velut praesentis cuiuspiam nūminis incutiat. Tellūre paulum morātī, datō ab sacerdōte sīgnō, ērigunt sēsē. Tum laudēs Deō canunt, quās mūsicīs īnstrūmentīs interstinguunt[2], aliīs magnā ex parte fōrmīs, quam quae nostrō vīsuntur orbe[3]. Ex illīs plēraque sīcutī, quae nōbīs in ūsū sunt, multum suāvitāte vincunt, ita quaedam nostrīs nē cōnferenda quidem sint. Vērum ūnā in rē haud dubiē longō nōs intervallō praecellunt, quod omnis eōrum mūsica, sīve quae personātur organīs, sīve quam vōce modulantur hūmānā, ita nātūrālēs affectūs imitātur et exprimit, ita sonus accommodātur ad rem, seu dēprecantis ōrātiō sit, seu laeta, plācābilis, turbida, lūgubris, īrāta, ita reī sēnsum quendam melodiae fōrma repraesentat, ut animōs audītōrum mīrum in modum afficiat, penetret, incendat.

Sollemnēs ad ultimum conceptīs verbīs precēs sacerdōs pariter populusque percēnsent[4], ita compositās, ut quae simul cūnctī recitant, prīvātim quisque ad sēmet referat. In hīs Deum et creātiōnis et gubernātiōnis et cēterōrum praettereā bonōrum omnium, quīlibet

[1] Sacrificos = sacerdotes.
[2] Interstinguunt = distinguunt.
[3] Orbe = in orbe.
[4] Percensent = pronuntiant.

recōgnōscit auctōrem, tot ob recepta beneficia grātiās agit, nōminātim vērō quod Deō propitiō in eam rempūblicam inciderit, quae sit fēlīcissima, eam religiōnem sortītus sit, quam spēret esse vērissimam. Quā in rē, sī quid erret, aut sī quid sit alterutra melius, et quod Deus magis approbet, ōrāre sē[1] eius bonitās efficiat, hoc ut ipse cōgnōscat: parātum enim sequī sē, quāquā versus ab eō dūcātur. Sīn et haec reīpūblicae fōrma sit optima, et sua religiō rēctissima, tum utī et ipsī cōnstantiam tribuat, et cēterōs mortālēs omnēs ad eadem īnstitūta vīvendī, in eandem dē Deō opīniōnem perdūcat, nisi īnscrūtābilem eius voluntātem etiam sit, quod in hāc religiōnum varietāte dēlectet. Dēnique precātur, ut facile dēfūnctum exitū ad sē recipiat[2], quam cito sērōve praefīnīre quidem nōn audēre sē[3]. Quamquam quod, inoffēnsā eius māiestāte, fīat, multō magis ipsī futūrum cordī sit, difficillimā morte obitā, ad Deum pervādere, quam ab eō diūtius, prosperrimī vītae cursū distinērī. Hāc prece dictā, rūrsus in terram prōnī, paulōque post ērēctī, discēdunt prānsum, et quod superest diēī, lūdīs et exercitiō mīlitāris disciplīnae percurrunt[4].

Laus reīpūblicae Utopiēnsis

Dēscrīpsī vōbīs, quam potuī, vērissimē eius fōrmam reīpūblicae quam ego certē nōn optimam tantum, sed sōlam etiam cēnseō, quae sibi suō iūre possit reīpūblicae vindicāre vocābulum. Sīquidem alibī dē pūblicō loquentēs ubīque commodō, prīvātum cūrant; hīc ubi nihil prīvātī est, sēriō pūblicum negōtium agunt certē utrōbīque meritō. Nam alibī, quotus quisque est, quī nesciat, nisi quid seorsum prōspiciat sibi, quantumvīs, flōrente rēpūblicā, sēmet tamen fame peritūrum, eōque necessitās urget, ut suī potius, quam populī, id est aliōrum, habendam sibi ratiōnem cēnseat. Contrā hīc, ubi omnia omnium sunt, nēmō dubitat (cūrētur modo, ut plēna sint horrea pūblica) nihil quicquam prīvātī cuīquam dēfutūrum[5]. Neque enim malīgna rērum distribūtiō est neque

[1] Orare se = (in his precibus) sacerdotem et populum orare ...
[2] Ad se recipiat: *scil.* Deus.
[3] Audere se = non audeat (is, qui precatur).
[4] Percurrunt = degunt.
[5] Nemo dubitat ... defuturum = nemo dubitat, quin ... defuturum sit.

inops, neque mendīcus ibi quisquam. Et cum nēmō quicquam habeat, omnēs tamen dīvitēs sunt. Nam quid dītius esse potest, quam, ademptā prōrsus omnī sollicitūdine, laetō ac tranquillō animō vīvere; nōn dē suō vīctū trepidum, nōn uxōris querulā flāgitātiōne vexātum, nōn paupertātem fīliō metuentem, nōn dē fīliae dōte anxium, sed dē suō suōrumque omnium, uxōris, fīliōrum, nepōtum, prōnepōtum, abnepōtum, et quam longam posterōrum seriem suōrum, generōsī praesūmunt, vīctū esse, ac fēlīcitāte sēcūrum? Quid, quod nihilō minus hīs prōspicitur, quī nunc impotēs ōlim labōrāvērunt quam hīs, quī nunc labōrant.

Hīc aliquis, velim, cum hāc aequitāte audeat aliārum iūstitiam gentium comparāre, apud quās dispeream, sī ūllum prōrsus comperiō iūstitiae, aequitātisque vestīgium. Nam quae haec iūstitia est, ut nōbilis quispiam, aut aurifex, aut fēnerātor, aut dēnique alius quisquam eōrum, quī aut omnīnō nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis est, ut nōn sit reīpūblicae magnopere necessārium, lautam ac splendidam vītam, vel ex ōtiō, vel supervacuō negōtiō cōnsequātur, cum interim mediastīnus, aurīga, faber, agricola, tantō tamque assiduō labōre, quam vix iūmenta sustineant, tam necessāriō, ut sine eō nē ūnum quidem annum possit ūlla dūrāre rēspūblica, vīctum tamen adeō malīgnum parant, vītam adeō miseram dūcunt, ut longē potior vidērī possit condiciō iūmentōrum, quibus nec tam perpetuus labor, nec vīctus multō dēterior est, et ipsīs etiam suāvior, nec ūllus interim dē futūrō timor. At hōs et labor sterilis atque īnfrūctuōsus in praesentī stimulat, et inopis recordātiō senectūtis occīdit, quippe quibus parcior est diurna mercēs, quam ut eīdem possit diēī sufficere, tantum abest, ut excrēscat et supersit aliquid, quod cotīdiē queat in senectūtis ūsum repōnī.

An nōn haec inīqua est et ingrāta rēspūblica, quae generōsīs, ut vocant, et aurificibus, et id genus reliquīs aut ōtiōsīs, aut tantum adūlātōribus, et inānium voluptātum artificibus tanta mūnera prōdigit? Agricolīs contrā, carbōnāriīs, mediastīnīs, aurīgīs et fabrīs, sine quibus nūlla omnīnō rēspūblica esset[1], nihil benīgnē prōspicit. Sed eōrum flōrentis aetātis abūsa labōribus, annīs tandem ac morbō gravēs, omnium rērum indigōs, tot vigiliārum immemor, tot ac tantōrum oblīta

[1] Esset = sit.

beneficiōrum miserrimā morte repēnsat ingrātissima. Quid, quod ex diurnō pauperum dēmēnsō dīvitēs cotīdiē aliquid, nōn modo prīvātā fraude, sed pūblicīs etiam lēgibus abrādunt, ita quod ante vidēbātur iniūstum, optimē dē rēpūblicā meritīs pessimam referre grātiam, hoc istī dēprāvātum etiam fēcērunt, tum, prōvulgātā lēge, iūstitiam.

Itaque omnēs hās, quae hodiē usquam flōrent, rēspūblicās animō intuentī ac versantī mihi, nihil, sīc mē amet Deus, occurrit aliud quam quaedam cōnspīrātiō dīvitum dē suīs commodīs reīpūblicae nōmine titulōque tractantium. Comminīscunturque et excōgitant omnēs modōs atque artēs, quibus, quae malīs artibus ipsī congessērunt, ea prīmum ut absque perdendī metū retineant, post hoc ut pauperum omnium operā ac labōribus quam minimō sibi redimant, eīsque abūtantur. Haec māchināmenta, ubi semel dīvitēs pūblicō nōmine, hoc est etiam pauperum, dēcrēvērunt observārī, iam lēgēs fīunt. At hominēs dēterrimī cum inexplēbilī cupiditāte quae fuerant omnibus suffectūra, ea omnia inter sē partīverint, quam longē tamen ab Utopiēnsium reīpūblicae fēlīcitāte absunt! Ē quā cum ipsō ūsū sublātā penitus omnī aviditāte pecūniae, quanta mōlēs molestiārum recīsa, quanta scelerum seges rādīcitus ēvulsa est! Quis enim nescit fraudēs, fūrta, rapīnās, rīxās, tumultūs, iūrgia, sēditiōnēs, caedēs, prōditiōnēs, venēficia, cotīdiānīs vindicāta potius quam refrēnāta suppliciīs, interemptā pecūniā commorī, ad haec metum, sollicitūdinem, cūrās, labōrēs, vigiliās eōdem momentō, quō pecūnia, peritūrās? Quīn paupertās ipsa, quae sōla pecūniīs vīsa est indigēre, pecūniā prōrsus undique sublātā, prōtinus etiam ipsa dēcrēsceret.

Id, quō fīat illūstrius, revolve in animō tēcum annum aliquem sterilem atque īnfēcundum, in quō multa hominum mīlia famēs abstulerit, contendō plānē in fīne illīus pēnūriae excussīs dīvitum horreīs, tantum frūgum potuisse reperīrī, quantum sī fuisset inter eōs distribūtum, quōs maciēs ac tābēs absūmpsit illam caelī solīque parcitātem, nēmō omnīnō sēnsisset. Tam facile vīctus parārī posset, nisi beata illa pecūnia, quae praeclārē scīlicet inventa est, ut aditus ad vīctum per eam patēsceret, sōla nōbīs ad vīctum viam interclūderet.

Sentiunt ista, nōn dubitō, etiam dīvitēs, nec īgnōrant, quantō potior esset[1] illa condiciō: nūllā rē necessāriā carēre, quam multīs abundāre superfluīs; tam numerōsīs ēripī malīs, quam magnīs obsidērī dīvitiīs. Neque mihi quidem dubitāre subit, quīn vel suī cuiusque commodī ratiō, vel Chrīstī servātōris auctōritās (quī neque prō tantā sapientiā potuit īgnōrāre, quid optimum esset, neque quā erat bonitāte id cōnsulere, quod nōn optimum scīret) tōtum orbem facile in huius reīpūblicae lēgēs iamdūdum traxisset, nisi ūna tantum bēlua, omnium prīnceps parēnsque pestium superbia, reluctārētur. Haec nōn suīs commodīs prosperitātem, sed ex aliēnīs mētītur incommodīs. Haec nē dea quidem fierī vellet, nūllīs relictīs miserīs, quibus imperāre atque īnsultāre possit, quōrum miseriīs praefulgeat ipsīus comparāta fēlīcitās, quōrum suīs explicātīs opibus, angat atque incendat inopiam. Haec Avernī serpēns mortālium pererrāns pectora, nē meliōrem vītae capessant viam, velut remora retrahit ac remorātur.

Quae quoniam pressius hominibus īnfīxa est, quam ut facile possit ēvellī, hanc reīpūblicae fōrmam, quam omnibus libenter optārim, Utopiēnsibus saltem contigisse gaudeō, quī ea vītae sunt īnstitūta secūtī, quibus reīpūblicae fundāmenta iēcērunt nōn modo fēlīcissimē, vērum etiam quantum hūmāna praesāgīrī coniectūra contigit, aeternum dūrātūra. Exstirpātīs enim domī cum cēterīs vitiīs ambitiōnis et factiōnum rādīcibus, nihil impendet perīculī, nē domesticō discidiō labōrētur, quae rēs ūna multārum urbium ēgregiē mūnītās opēs pessumdedit. At salvā domī concordiā et salūbribus īnstitūtīs, nōn omnium fīnitimōrum invidia prīncipum (quae saepius id iam ōlim semper reverberāta temptāvit) concutere illud imperium aut commovēre queat.’

Haec ubi Raphaēl recēnsuit, quamquam haud pauca mihi succurrēbant, quae in eius populī mōribus lēgibusque perquam absurdē vidēbantur īnstitūta, nōn sōlum dē bellī gerendī ratiōne et rēbus dīvīnīs ac religiōne aliīsque īnsuper eōrum īnstitūtīs, sed in eō quoque ipsō māximē, quod māximum tōtīus īnstitūtiōnis fundāmentum est vīta, scīlicet: vīctūque commūnī, sine ullō pecūniae commerciō, quā ūnā rē funditus ēvertitur omnis nōbilitās, magnificentia, splendor, māiestās, vēra, ut

[1] Esset = sit.

pūblica est opīniō, decōra atque ōrnāmenta reīpūblicae. Tamen quoniam dēfessum narrandō sciēbam, neque mihi satis explōrātum erat, possetne ferre, ut contrā suam sententiam sentīrētur, praesertim quod recordābar, eō nōmine quōsdam ab illō reprehēnsōs, quasi verērentur, nē nōn satis putārentur sapere, nisi aliquid invenīrent, in quō vellicāre aliōrum inventa possent: idcircō et illōrum īnstitūtiōne et ipsīus ōrātiōne laudātā, manū apprehendēns intrō cēnātum dūcō, praefātus tamen aliud nōbīs tempus iīsdem dē rēbus altius cōgitandī, atque ūberius cum eō cōnferendī fore, quod utinam aliquandō contingeret.

Intereā quemadmodum haud possum omnibus assentīrī, quae dicta sunt, aliōquī ab homine citrā contrōversiam ērudītissimō simul et rērum hūmānārum perītissimō, ita facile cōnfiteor permulta esse in Utopiēnsium rēpūblicā, quae in nostrīs cīvitātibus optārim vērius, quam spērārim.

Secundī librī fīnis sermōnis pōmerīdiānī Raphaēlis Hythlodaeī, dē lēgibus et īnstitūtīs Utopiēnsis īnsulae paucīs adhūc cōgnitae, per clārissimum et ērudītissimum virum D. Thōmam Morum cīvem et vicecomitem Londinēnsem.

Ioannes Holbenius Minor Basiliensis pinxit

VTOPIÆ nomen quis nescit? Nostris in linguis hodiernis haec vox in singularem quandam perfectionis imaginem animo conceptam est conversa, quam vero numquam consequemur veram, et semper somnium manebit pulchrum. Sic, ut videtur, etiam hominibus illis, qui tum fuerunt, cum **THOMAS MORVS** (1478-1535) hoc nomen plus quingentis annis abhinc libellum inscripsit suum, quo generis humani societatis, praesertim Anglicae, missis ambagibus coarguit acriter vitia, terra et gens visae sunt, quaeque optimam rei publicae formam ac civitatis invenissent, ab eo cum argute, saepe per ironiam et paene dicacule, tum facete, luculente, disserte, summo illustratae colore litteris mandatae sunt.

Tempora exhinc sunt mutata, et nos in illis mirum mutati in modum, ut Morus sapiens longe et perspecte prospexit. Multae sunt res, quae etiam nunc meliorem in statum sunt redigendae nobis, qui nunc sumus, ad quem adipiscendum ille eis, qui attento legunt animo, quae exquisitae sententiae in verbis occulte sint conditae, satis superque praebet ansarum.

Quamquam longe absumus ab ea civitatis forma, cuius exemplum Morus ad imitandum legentibus tacitus ante oculos proposuit, in qua optima nonnemo fortasse de nostris vivere nolit umquam, oratio eius adhuc lectu est digna et perstat, ad quam hic liber legendam nova veste indutus invitet.

Domus editoria Stilus, Tilburgiae: www stilus.nl/thomasmore